

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární pedagogiky

Představy o životě a hodnotách žáků 5. tříd
(Až já budu velký)

Diplomová práce

Brno 2015

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Hana Filová, Ph.D.

Vypracoval:
Jiří Marek

Anotace

Cílem diplomové práce je zjistit, jak žáci pátých ročníků základní školy vidí svoji budoucnost, jak si představují šťastný život a čeho chtějí v různých oblastech života dosáhnout. Teoretická část je zaměřena zejména na pojetí budoucnosti u žáků mladšího školního věku, kvalitu života, pojetí života v různých oblastech, jako je zaměstnání, vzdělání, rodina, domov a zájmy. V empirické části diplomové práce jsou zpracovány výsledky z dotazníkového šetření, které bylo realizováno na 3 základních školách (celkem se ho zúčastnilo 105 žáků pátých ročníků), a rozhovorů, které přispěly k získání více podrobností o pojetí budoucího života žáků pátých ročníků. Výsledky z dotazníků a rozhovorů byly porovnány.

Klíčová slova

pojetí budoucnosti, vize šťastného života, vize zaměstnání, kvalita života, perspektivní orientace, životní přání, mladší školní věk, zájmy, potřeby, hodnoty, postoje, hodnotová orientace, sebepojetí

Bibliografický záznam

Marek, Jiří. *Představy o životě a hodnotách žáků 5. tříd (Až já budu velký)*. Brno, 2015. 99 s., 32 s. příloh. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

Annotation

The aim of my degree work is to find out how pupils in year 5 see their future, how they imagine their happy life and what they want to achieve in different fields of. The theoretical part is focused on younger pupils' concept of future, quality of life, conception of life in different spheres, like employment, education, family, home and interests. In my empirical part, I deal with the results of interrogatory research which was realized at 3 basic schools (about 105 pupils took part) and interviews which contributed to getting more details about conception of future life of 11-year-old-children. Finally, the results of questionnaires and interviews will be compared.

Key words

concept of life, vision of happy life, vision of employment, quality of life, perspective orientation, life wish, lower school age, interests, needs, values, attitude, value orientation, self-consciousness

Bibliographic information

Marek, Jiří. *Ideas on life and values of 5th grade pupils (When I become an adult)*. Brno, 2015. 99 p., 32 p. of supplements. Thesis. Masaryk University, Faculty of Education.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 16.03.2015

.....

podpis studenta

PODĚKOVÁNÍ

V úvodu své práce bych chtěl upřímně poděkovat PhDr. Haně Filové, Ph.D., za vedení, ochotu, trpělivost a konzultace při vypracování této diplomové práce.

Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za veškerou podporu a trpělivost, kterou mi při studiu projevovali.

OBSAH

Úvod.....	9
-----------	---

Teoretická část

1. Pojetí budoucnosti a perspektivní orientace žáků.....	11
1.1. Co/kdo ovlivňuje žáky při formování pojetí budoucnosti.....	12
2. Kvalita života v pojetí žáků mladšího školního věku.....	15
2.1 Oblasti (domény) kvality života	18
2.2 Indikátory kvality života	19
2.3 Dimenze kvality života.....	21
2.4 Kvalita života a dnešní škola.....	23
3. Zaměstnání a práce očima dětí	26
4. Zájmy a zájmová činnost: jak děti tráví volný čas.....	29
5. Rodina a domov.....	33
6. Hodnotová orientace, životní přání a význam školy v představách o budoucnosti	34
7. Jak samy sebe děti vidí a hodnotí: sebepojetí a sebehodnocení	38

Praktická část

8. Charakteristika výzkumného problému	41
9. Výzkumný problém, cíle výzkumu a výzkumné otázky	42
10. Výzkumná metodologie a metody	42
11. Způsob zpracování dat	43
11.1 Výzkumný vzorek	44

12. Dotazník	45
12.1 Výsledky šetření	45
12.2 Vyhodnocení výzkumných otázek pro doménu šťastný život	67
12.3 Vyhodnocení výzkumných otázek pro doménu zaměstnání	69
12.4 Diskuze	75
13. Rozhovor	78
13.1 Průběh rozhovoru a výzkumný vzorek	78
13.2 Témata a otázky připravené pro rozhovor:	78
13.3 Interpretace analyzovaných rozhovorů	80
13.4 Vyhodnocení rozhovorů	89
13.5 Diskuze	94
Závěr	96
RESUMÉ	98
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	99
SEZNAM GRAFŮ, TABULEK, SCHÉMAT A PŘÍLOH	104
PŘÍLOHY	106

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Každý z nás si v dětství představoval svůj budoucí život. Většinou jsme odpovídali na otázky typu: Čím chceš jednou být? Co budeš dělat, až budeš velký/á? Odpovědi byly rozličné, avšak jedno měly společné – zahrnovaly naše individuální představy, které byly ovlivněny mnoha faktory, zejména rodinou, kde jsme vyrůstali, ale i dalšími neméně podstatnými činiteli, jako jsou vrstevníci, média aj. Tyto faktory naši představu o našem budoucím životě ovlivňovaly, ať kladně, tak záporně.

Dalším důležitým činitelem, který ovlivňoval naši představu o budoucím životě, byl věk. Záměrně jsme si pro naši diplomovou práci vybrali žáky pátých ročníků základní školy, protože jsou v přelomovém věku, kdy u nich dochází k přechodu z mladšího školního věku do staršího školního věku. Představují si, jak bude vypadat jejich život v různých oblastech, jako je například zaměstnání, vzdělávání, rodina, domov, koníčky; čeho všeho chtějí v životě dosáhnout a co všechno pro to musí udělat; stanovují si svoje životní přání, kterých chtějí dosáhnout a do kterých zahrnují různé aspekty života.

Výše zmíněné oblasti života mají komplexní ráz. Nemůžeme je tedy od sebe oddělit – navzájem se ovlivňují a působí na sebe. Nemůžeme se tedy bavit o budoucím životě, aniž bychom pojetí budoucnosti nebrali z celkového nadhledu, který zahrnuje mimo jiné hodnotový systém, perspektivní vývoj, pojetí budoucnosti a kvalitu života.

Problematika hodnotového rozvoje, perspektivního vývoje žáků a pojetí budoucnosti je českou odbornou literaturou řešena spíše z pozic psychologie než pedagogiky. Tato problematika vychází z Piagetovy a Kohlbergovy teorie morálního a hodnotového vývoje (Vacek, 2008; Fontana, 2003; Čačka, 1997). Zjišťováním perspektivní orientace se zabývala I. Pavelková (1990). Pro starší žáky (adolescenty) proběhl v minulých letech rozsáhlý longitudinální výzkum (Macek, 2002). Jiří Mareš a kolektiv (2006, 2007, 2008) provedli velký výzkum na téma kvalita života. Podobně se této problematice z pedagogického hlediska věnuje také H. Lukášová (2010).

Cílem diplomové práce je:

- ❖ zmapovat aktuální teoretické prameny k této problematice
- ❖ zjistit, jak si žáci pátých ročníků základní školy představují svůj budoucí život

V teoretické části diplomové práce se tedy budeme zabírat pojetím budoucnosti a s tím související perspektivní orientací, kvalitou života a jednotlivými oblastmi života, jako je například představa zaměstnání, vzdělávání, rodiny, domova a zájmů.

V praktické části budeme zjišťovat konkrétní představy o budoucnosti u žáků pátých ročníků základní školy.

Proč je důležité vědět, jakou představu mají žáci o svém budoucím životě? V dnešní demokratické společnosti je důležité znát, co si žáci myslí o svoji budoucnosti, abychom si mohli udělat představu, kam naše společnost směřuje. Dnešní škola chce být otevřená žákům pro formování šťastného budoucího života, ale jak by toho mohla být schopná, kdyby neznala pojetí budoucnosti u svých žáků? Proto je tedy na místě se o tuto problematiku zajímat. Bude-li učitel vědět, co je pro děti důležité a čeho chtějí jeho žáci dosáhnout, může svoji výuku dostatečně přizpůsobit, a tím i dostatečně svoje žáky motivovat k lepším výsledkům, k lepšímu postoji ke škole a vzdělávání všeobecně.

Výsledky diplomové práce mohou případné čtenáře (zejména učitele 1. stupně ZŠ) inspirovat k tomu, aby respektovali dítě jako osobnost s perspektivní orientací a ve výuce dávali této skutečnosti prostor.

1. Pojetí budoucnosti a perspektivní orientace žáků

Budoucnost je cosi, co člověka fascinuje od nepaměti. Co budu dělat za 30 let? Čím budu? Kam směřuji? Kolik budu mít přátel? Budu mít rodinu? Budu mít děti? Budu finančně zabezpečen? To je jen hrstka otázek, které si žák v páté třídě může položit.

Podle Z. Heluse (2009, s. 251) v raném školním věku, s přesahem do rané pubescence, převládá ve vztahu k budoucnosti snění, toužení, vyžadování, konfabulace o tom, čím budu, jak se proslavím.

S pojetím budoucnosti úzce souvisí perspektivní orientace. „Perspektivní orientaci vymezujeme jako komplexní, relativně autonomní psychický předpoklad k aktivní strukturaci budoucnosti. Projevuje se mimo jiné v tom, že si jedinec klade vzdálenější cíle a usiluje o jejich dosažení. Základ perspektivní orientace tvoří kognitivně zpracovaná potřeba strukturace budoucnosti.“ (Pavelková, 1990, s. 39)

Než se u dětí vyvine perspektivní orientace, musí dojít v jejich vývoji k pochopení času. Malé děti se pohybují v přítomnosti: tady a teď. S rostoucím věkem se však začíná vyvíjet orientace v čase; děti rozdělují čas na minulost, současnost, ale také na budoucnost.

Žák chápající minulost, přítomnost a budoucnost má předpoklad pro to, aby se u něho začala rozvíjet perspektivní orientace. Chápe-li budoucnost v pravém slova smyslu, začne se u něho rozvíjet potřeba strukturace budoucnosti. Tedy plánování. U žáků mladšího školního věku to je spojeno zejména s odměnou. Žák perspektivně orientovaný si začne stanovovat dlouhodobější cíle, které předpokládají odměnu až po nějakém – delším časovém úseku. Podle Heluse (2009, s. 151) můžeme rozlišit dvě časové perspektivy: zkrácenou životní perspektivu a prodlouženou životní perspektivu.

Při zkrácené životní perspektivě jsou děti ovlivněny zejména v duchu „něco za něco“ a pokud možno hned (Helus, 1982, s. 152). *Až se naučíš básničku, dostaneš hračku.* Jedná se o ovlivnění vnějšími popudy a odměnami. Tato motivační orientace není z dlouhodobého hlediska přínosná pro další život dítěte – nevede jedince k samostatnosti a rozvíjení sama sebe.

Prodloužená životní perspektiva je opakem zkrácené životní perspektivy. Zde není „hnacím motorem“ vidina odměny, ale především zkvalitnění vlastní osobnosti, rozvoj

schopností, větší samostatnost, odpovědnost, vyšší úroveň dovedností atd. (Helus, 1982, s. 153). Jedinec se tedy rozvíjí sám z vlastní vůle podle určitého plánu – cíle. Podle Heluse (1982, s. 152 – 153) jsou žáci s rozvinutou perspektivní orientací ve škole výkonnější, podávají lepší výkony, mají lepší prospěch, jsou aktivnější atd.

Jak poznáme žáka s perspektivní orientací? Perspektivní orientace se u žáků projevuje zejména projektováním vlastní budoucnosti z vlastní potřeby, vytyčováním si cílů a plánováním (strukturace) času.

1.1. Co/kdo ovlivňuje žáky při formování pojetí budoucnosti

Žáci mladšího školního věku jsou ovlivňováni mnoha faktory. Utváření představy o své budoucnosti není výjimkou. Podle Lukášové a Mareše (2014) jsou žáci determinováni zejména: osobními zkušenostmi; spolužáky, kamarády mimo školu; názory rodičů (rodinných příslušníků); názory učitelů; sdělovacími prostředky. Nutné je také dodat, že výše uvedení činitelé mohou osobnost dítěte ovlivňovat jak v pozitivním smyslu, tak v negativním smyslu.

Osobnostní zkušenosti jsou faktory, které ovlivňují formování představy o budoucnosti. Praktické vyzkoušení některých činností může u žáků vyvolat zájem, který přetrvá a vydrží do další části života. Vyzkouší-li si žák například práci s počítačem a baví ho to, může si stanovit dlouhodobý cíl – *chci pracovat s počítači*. U žáků pátých tříd je osobnostní zkušenost do značné míry omezená, a to zejména z bezpečnostních důvodů, na které dohlíží rodiče. Některé činnosti, které by žák chtěl z vlastní vůle vyzkoušet, nejsou přiměřeny jeho věku (práce s elektrickou sítí, stavební práce apod.), a proto je nemůže vyzkoušet.

Další, co ovlivňuje utváření představy o vlastní budoucnosti, jsou bezpochyby spolužáci a kamarádi. Každý žák má kolem sebe své vrstevníky, minimálně ve školním prostředí, dále v různých kroužcích či ve vrstevnických skupinách. Všichni se na těchto místech vzájemně ovlivňují. Samozřejmě i z toho hlediska, jak si představují svoji budoucnost a jak ji popřípadě plánují. Zde platí zejména výstraha, aby děti nebyly ovlivňovány negativně a zkresleně – *budu brát drogy, protože to je super, říkal to Vašek*.

To, jak si děti budou představovat svoji budoucnost v různých oblastech, asi nejvíce ovlivňuje rodina. Názory matky a otce jsou nedílnou součástí každodenního života dítěte, matka i otec hovoří o různých doménách života, jako je například zaměstnání. Dítě si pak může vytvořit představu, že by to či ono zaměstnání chtělo vykonávat s ohledem na zaměstnání svých rodičů. Nebo naopak může být pro dítě představa stejného zaměstnání jako u rodičů neakceptovatelná – dítě slyší, jak rodiče o svém zaměstnání mluví, vidí, jaké důsledky má rodičovo povolání (únava, dlouhá příprava, zdravotní rizika apod.). Dítě je také od rodičů ovlivněno v zájmové činnosti. To, co dělá matka či otec ve svém volném čase, chtějí děti napodobovat (vykonávat), anebo naopak ne. Našli bychom i další aspekty, kterými rodina ovlivňuje dětskou představu o budoucím životě. Existují ovšem i případy, kdy rodina neplní svoji funkci. Pak může být ohrožen vývoj dětí a s tím i (ruku v ruce) může dojít ke zkreslení představy o budoucnosti. Tuto roli pak musí do značné míry převzít škola.

Sdělovací prostředky (médiá) ovlivňují jedince v mnoha ohledech. Při úspěchu našich hokejistů na olympijských hrách „vzroste zájem“ žáků o hokej, rozhodnou se hokeji věnovat – vytýčí si svůj dlouhodobý cíl (např. stát se hokejistou). Směřují k tomu své aktivity (hokejový kroužek, zájem o tělesnou výchovu a cizí jazyk ve škole apod.) – utváří si představu o budoucím životě.

O rozvoj perspektivní orientace a pojetí budoucího života pečuje také škola. Na prvním stupni základní školy pak zejména třídní učitelé, kteří s žáky tráví většinu času. Učitel je pro děti v mladším školním věku vzorem – svými názory a pojetím výuky (např. stanovováním krátkodobých a dlouhodobých cílů výuky) ovlivňuje vztah žáka k budoucnosti. Cílem současné školy je rozvíjení prodloužené perspektivní orientace u žáků. Podle Heluse (2009, s. 151) odvádí perspektivně orientovaní žáci s dlouhodobějším zaměřením lepší výsledky ve školách – jsou aktivnější a zajímají se o učení. Podle Pavelkové (1990, s. 15) má rozvinutí perspektivní orientace také velký vliv na motivaci k učebním činnostem.

Ve školách ovšem také existují dva typy krátkodobě orientovaných žáků, u kterých se orientace na budoucnost ještě nerozvinula (Hrabal, Man, Pavelková, 1984, s. 86 – 92): prvním typem žáků jsou žáci, u nichž je perspektivní orientace blokována z nějakého důvodu (špatný prospěch, zdraví, aj.). Tito žáci se budoucnosti bojí,

zůstávají tedy raději v přítomnosti a jejich problémech, o budoucnosti nepřemýšlí. Dalším typem jsou žáci, kteří si ještě nevytvořili vnitřní předpoklady perspektivní orientace – o budoucnost nemají zájem. U těchto krátkodobě orientovaných žáků je úkolem školy podnítit rozvoj perspektivní orientace a s tím související názory na vlastní budoucnost. To ovšem není jednoduché, jedná se o komplexní problém. Nejdůležitější roli hraje škola, rodina a interakce obou. Dění v rodině můžeme jako učitelé ovlivnit jen částečně, ale kde máme takřka neomezené možnosti, je právě škola. Jak tedy učitel může rozvíjet perspektivní orientaci u svých žáků? Může tak činit zadáváním dlouhodobějších úkolů, dlouhodobějším plánováním; pomáháním s naplněním žákovských dlouhodobějších cílů; změnou žákovské hodnotové orientace atd.

Na dalších řádcích uvádíme několik (výčet není rozhodně vyčerpávající) vyučovacích postupů, kterými lze rozvíjet perspektivní orientaci a utvářet názory žáků na vlastní budoucnost. Jako učitelé můžeme žákům ukázat model – nejprve si stanovíme v nějakém předmětu hlavní cíl a zároveň dílčí cíle, ukážeme žákům, že pokud chtějí něco dokázat (k něčemu dojít), musí ke svému hlavnímu cíli dojít přes cíle dílčí. Takovýto model se dá převést do běžného života. Dalším důležitým prvkem vyučování je propojování učiva s reálným světem. Učitel ukáže a vysvětlí, proč je dané učivo důležité pro budoucí život. Další možnosti jsou návštěvy besed (s lidmi z různých oblastí zaměstnání), exkurze (volnočasové střediska). Metoda projektu rovněž napomáhá k vytváření dlouhodobějších cílů.

Obecně řečeno může perspektivní orientace a s tím související pojetí budoucnosti ve výchovně vzdělávacím procesu plnit funkci seberozvojovou a motivační (Pavelková, 1990, s. 17 – 22). Seberozvojová funkce vede žáky k vidění vlastní osobnosti ve světle perspektivy svých možností. Při motivační funkci dochází k ovlivnění vzdálenějších cílů na aktuální učební činnost; zvyšuje se smysl pro školní i mimoškolní cíle; dochází ke zkrácení vzdálenosti mezi přítomností a vzdálenými cíli.

Abychom mohli u dětí mluvit o pojetí budoucnosti, musí se tedy rozvinout především perspektivní orientace: „Vytváření předpokladů pro vznik perspektivní orientace sahá do nejranějšího věku a je spojeno v oblasti kognitivní především s rozvojem času a v oblasti motivační s rozvojem sféry potřeb dítěte.“ (Pavelková, 1990, s. 45)

V kognitivní oblasti je důležité rozvíjení uvědomělé orientaci v čase, ne pouhá percepce času. S tím souvisí vědomé a záměrné plánování budoucnosti. S rozvojem kognitivní oblasti osobnosti také současně probíhá rozvoj kognitivních procesů, do kterých spadá rozvoj vnímání, myšlení, pozornosti, paměti a fantazie.

Jestliže v kognitivní sféře bylo dostačující rozvinutí pouze některých kognitivních procesů, ve sféře motivační jde o rozvinutí celé této sféry. Podle Hrabala, Mana a Pavelkové (1984, s. 79 – 81) je to zejména otázka odměny (vytvoření tolerance k vzdálenější odměně); zvýšení vytrvalosti (zejména k činnosti vedoucí k uskutečňování vzdálených cílů); větší odezva vzdálenějšího efektu na úkor okamžitého menšího efektu; utváření zájmového zaměření na základě individuální hierarchie potřeb, rozvoj potřeby strukturace budoucnosti, apod.

2. Kvalita života v pojetí žáků mladšího školního věku

Perspektivní orientace, orientace k budoucnosti souvisí také s pojmem „kvalita života“. Orientujeme-li se a zajímáme-li se o budoucnost, děje se tak z nějakého důvodu. Chceme něčeho dosáhnout, chceme si uspořádat život, chceme prožít kvalitní život. S pojmem „kvalita života“ se můžeme setkat téměř kdekoli (odborné publikace, sdělovací prostředky apod.) a intuitivně ho dokážeme také vysvětlit. Tento pojem se ustálil v mnoha vědních oborech, jako je například pedagogika, psychologie, sociologie, medicína, právní vědy, kriminalistika. V každém tomto oboru znamená něco jiného (oborová různost). Definovat tedy tento pojem je nesnadným úkolem (Mareš, 2010, online). Kvalita života může být chápána třemi směry (Lukášová, 2014): objektivním, subjektivním, kombinací objektivních a subjektivních ukazatelů.

V rámci objektivního směru mluvíme například o kvalitě životních podmínek v dané zemi. Příkladem subjektivního směru může být jedincova kvalita jeho cestou života.

K vysvětlení pojmu „kvalita života“ využijeme pojetí R. Veenhovenové (in Mareš, 2006, s. 13). Toto pojetí spočívá v rozdělení pojmu kvalita života na životní příležitosti a výsledky života. Tyto dva pojmy jsou pak ovlivněny vnitřními a vnějšími kvalitami života. Pro demonstraci nám poslouží tato tabulka, která ukazuje pohled na různé kvality života:

	Vnější kvality života (prostředí)	Vnitřní kvality života (jedinec)
Životní šance, životní příležitosti	Příhodnost prostředí pro život	Životaschopnost jedince, viabilita
Výsledek života, podoba života	Užitečnost života	Porozumění vlastnímu životu

Tab. č. 1: Čtyři typy života (Veenhovenová in Mareš, 2006, s. 13)

Každá část tabulky udává různé pohledy na pojem kvalita života. Příhodnost prostředí pro život se zabývá životními podmínkami a životní úrovní pro jedince, ale také pro skupinu (vědní obory, které s tímto pojetím pracují, jsou například ekologové a sociologové). Životaschopnost jedince se vztahuje zejména k jeho vybavenosti pro život, schopností vyrovnávat se s nároky života (toto pojetí zajímá zejména lékaře a psychology). Část tabulky nazvaná užitečnost života zohledňuje užitečnost jedince pro společnost – jak přispívá k dobru ostatním lidem (tento pohled ovlivňuje pojetí zejména u filozofů, ale také pedagogů a teologů). A konečně poslední pojem z tabulky – porozumění vlastnímu životu – při němž jedinec hodnotí svůj život a jeho důležitá hlediska (zkoumáním této domény se nejvíce zabývají psychologové a zdravotníci).

Pojetí kvality života u dnešních žáků pátých tříd nás bude zajímat zejména z pohledu pedagogicko-psychologického, zaměříme se tedy zejména na pravou část Veenhovenové tabulky – budeme se tedy bavit o životaschopnosti jedince a sféře porozumění vlastnímu životu. Hlavním rysem těchto dvou oblastí je jedinečnost pohledu na kvalitu vlastního života. Tento pohled je pak ovlivněn zejména minulou

zkušeností, aktuálním životním stylem, ale závisí i na ambicích a nadějích směrem k budoucnosti.

Pro naši diplomovou práci je užitečná definice kvality života Světové zdravotní organizace: „Jde o jedincovo individuální vnímání své pozice v životě, v kontextu té kultury a toho systému hodnot, v nichž žije. Vyjadřuje jedincův vztah k jeho vlastním cílům, očekávaným hodnotám a zájmům... Kvalita života vyjadřuje subjektivní hodnocení, které se odehrává v určitém kulturním, sociálním a environmentálním kontextu.“ (Mareš, 2006, s. 25)

O problematiku kvality života se ovšem zajímají i jiní autoři. Například Jaro Křivohlavý, který tento pojem definuje takto: „Kvalita života je definována s ohledem na spokojenost daného člověka s dosahováním cílů určujících směřování jeho života.“ (Křivohlavý, 2001, s. 40)

Někteří žáci o svém budoucím životě přemýšlí, jeví o něj zájem, někteří naopak ne. Ti, co o svém životě přemýšlí, mají určité představy. Představy jsou ovšem u každého jedince ovlivněny některými aspekty – například okolním prostředím, rodinou dítěte apod. Tyto představy mohou být proto dost zkreslené. Žáci prvního stupně nemají takové znalosti a zkušenosti, aby si mohli sami (v některých situacích) vytvořit názor, co je pravda, či nepravda (někdy to i my, dospělí, nepoznáme), a tak si vytvoří svoji vlastní představu. Těmto naivním představám říkáme prekoncepty. Žákovské prekoncepty tedy jsou: „svébytné představy o obsahu pojmů, které si vytváří dítě samo a které neodpovídají vědeckému poznání. Dítě k nim dospívá na základě vlastních zkušeností. Vytváří si své ideje o tom, jaký je svět a jak funguje. Prekoncepty můžeme označit za chybné, jde spíše o předstupu odborného obsahu pojmu, o předvědecké, alternativní pojetí, o předpojmové stádium. Od tohoto stadia vede cesta dál, až ke skutečnému pojmu.“ (Mareš, 2013, s. 395)

Lukášová a Mareš (2014) ve svých výzkumech hovoří (s ohledem na pojetí kvality života) o špatném životě, normálním životě a výborném životě. Toto rozdělení je srozumitelné pro žáky 1. stupně, avšak mohou se zde objevit zmiňované prekoncepty. *Ten pán má špatný život, protože nemá peníze.* Jak bychom mohli charakterizovat špatný, výborný nebo průměrný život člověka je nesnadné, ba dokonce nereálné.

Při popisu takového člověka se projevuje subjektivita. To, co je pro jednoho špatný život, pro druhého může být výborný život (v extrémním případě).

2.1 Oblasti (domény) kvality života

Určit, jaké rozlišujeme domény kvality života, není jednoduché. V odborné literatuře se totiž setkáváme s řadou různých pohledů. Není tedy jednoznačně možné určit přesný počet domén kvality života: „Díky různosti oborů, různosti teoretických přístupů i různosti diagnostických metod nepanuje shoda v tom, co považovat za konstitutivní oblast, kolik těchto oblastí existuje, ani jak je označovat.“ (Mareš, 2006, s. 12)

Doménami kvality života se zabýval Cummins (in Mareš, 2006, s. 12), který identifikoval při výzkumu (v roce 1996) 351 oblastí kvality života. Snahou utřídit tyto oblasti vzniklo 7 domén kvality života: materiální zabezpečení, zdraví, produktivita a výkonnost, dobré a přátelské mezilidské vztahy, pocit bezpečí, komunita a emoční pohoda.

Světová zdravotnická organizace (WHO) rozeznává čtyři základní domény lidského života, a to bez ohledu na věk, pohlaví, etniku nebo postižení (Vaďurová, 2005, s. 18). Jsou jimi (každá tato doména obsahuje několik dalších podoblastí, které uvádíme v závorce):

- ❖ fyzické zdraví a úroveň samostatnosti (energie, únava, bolest, odpočinek, každodenní život atd.)
- ❖ psychické zdraví a duchovní stránka (negativní a pozitivní pocity, myšlení, učení, paměť, víra atd.)
- ❖ sociální vztahy (osobní vztahy, sociální podpora atd.)
- ❖ prostředí (finanční zdroje, domácí prostředí, bezpečí, svoboda atd.)

Řehulková a Řehulka (2008, s. 100) uvádí pojetí Buchtové, která rozlišuje devět domén kvality života. Jsou to (přeloženo): rodina, zdraví, práce, duševní pohoda, mezilidské vztahy, koníčky, osobnostní rozvoj (práce na sobě), peníze a bydlení. Toto pojetí je opřeno o výzkum nezaměstnaných, tedy dospělých osob. I proto můžeme spekulovat o tom, do jaké míry některé domény ovlivňují pojetí kvality života žáků prvního stupně ZŠ.

Pojetím kvality života se také zabývali kanadští vědci, kteří rozdělili kvalitu života na tři domény (oblasti): 1. být, 2. někam patřit, 3. o něco usilovat, něčím se stávat (Raphael, Rukholm, Brown in Mareš, 2006, s. 16). Tento model koresponduje s lidskými potřebami.

Některé názory na kvalitu života se opírají o teorii potřeb – naplňování kvality života úzce souvisí s uspokojováním lidských potřeb. V odborné literatuře existuje několik možností dělení lidských potřeb. Asi nejznámější hierarchii stanovil Abraham H. Maslow, jeden ze zakladatelů humanistické psychologie, ale pro naše účely využijeme zjednodušeného schématu (Alderfer in Lokšová, 1999, s. 14):

Porovnáme-li tuto pyramidu s pojetím kvality života kanadských badatelů, vidíme shodu. Základní patro – existence – koresponduje s oblastí kvality života být. Druhé patro pyramidy koresponduje s oblastí někam patřit. A konečně, třetí patro – růst – koresponduje s oblastí o něco usilovat, něčím se stávat.

V případě, že naše potřeby nejsou uspokojovány, dochází k frustraci (zklamání). Jestli tato frustrace převládá dlouhodobě, naše kvalita života se zhoršuje. Lidské potřeby a jejich naplňování jsou tedy pro pojetí kvality života velmi důležité.

2.2 Indikátory kvality života

Každý člověk má své vlastní (subjektivní) indikátory (ukazatele) kvality života. To, co je indikátorem pro jednoho z nás, nemusí být indikátorem pro jiného. Jednoznačně určit, kolik indikátorů existuje a o jaké konkrétně jde, je nereálné. Pro ilustraci, co lze považovat za indikátor kvality života, využijeme dva výzkumy. Prvním z nich je výzkum Svatoše a Švarcové.

Svatoš, Švarcová (2006, s. 176) za indikátory považují potřeby. Ve svém výzkumu u žáků středního školního věku přistoupili k problematice indikátorů ze dvou hledisek. V první fázi dali žákům 20 obrázků, které zobrazovaly různé potřeby (potřeba alkoholu, potřeba vlastnit auto, motocykl, potřeba mít přátele a kamarády, potřeba mít rodinu a potomky atd.), úkolem žáků bylo vybrat 12 nejvýznamnějších obrázků. Nejčtenějším indikátorem života byla potřeba mít přátele, dále potřeba žít ve funkční a úplné rodině. Naopak nejméně čtené byly potřeby materiální: vlastnit auto, potřeba konzumovat alkohol, potřeba oblečení.

V druhé fázi výzkumu žáci vyplňovali dotazník, ve kterém popisovali špatný, normální a výborný život. Shrnutím jednotlivých žákovských výroků došli autoři k tomuto zobrazení:

Mám špatný život	- žiji jenom s mámou a mám hodně sourozenců - nemáme dost peněz, proto nám máma nakupuje pouze to, co si myslí, že je potřeba - ve škole mi nic nejde a paní učitelka všem říká, že mám nějakou dys - jsem často nemocný, ale nevím, co to znamená - nemám žádné kamarády ani ve škole, ani u nás na ulici - někdy naši rodinu nenávidím, protože ostatní se mají o hodně líp
Mám normální život	- žiji v normální rodině, kterou tvoří máma, táta a sestra - máme se docela rádi, i když čas od času objeví problém - rodiče nemají moc peněz, ale koupíme si všechno, co potřebujeme - nejraději mám prázdniny, protože všichni jedeme na dovolenou - občas závidím těm, co mají všechno
Mám výborný život	- žiji v rodině, o které se říká, že je harmonická - mámě můžu říct úplně všechno - máme dost peněz, proto si můžu koupit, co chci - mám hodně přátel a kamarádů a to nejen ve škole - v životě bych chtěl mít úspěch jako táta

Tab. č. 2: Špatný, normální a výborný život (Svatoš, Švarcová, 2006, s. 179, upraveno)

Se špatným životem si většina žáků spojí nevyhovující rodinné prostředí a vztahy, které mezi rodiči a dětmi panují. Normální život si žáci spojují nejčastěji s úplnou a harmonickou rodinou a také s prostředím, které umožní naplnit i materiální potřeby v dostatečné míře. Za indikátory výborného života žáci považují fungující rodinu s dostatkem až přebytkem materiálních hodnot, dostatek dobrých přátel a kamarádů chovajících se přátelsky.

Kvalitou života z hlediska indikátorů se také zabývali Lukášová a Mareš (2014). K problematice přistoupili pomocí tří metod: polostrukturované psaní názorů, rozhovor, dětská kresba. Z hlediska indikátorů nás bude zajímat zejména dotazník s polostrukturovaným psaním názorů. Žáci si pod pojmem kvalita života nejčastěji představí tyto: 1. rodina, 2. vzdělání ve škole, 3. – 4. prostředí, ve kterém žijí, 3. – 4. psychická stránka člověka, 5. – 6. materiální zázemí, 5. – 6. přátelství.

Pro charakterizování špatného, průměrného a výborného života sloužila tabulka, do které žáci psali jednotlivé indikátory, které si pro danou kvalitu představí. Se špatným životem si žáci nejvíce spojují kategorie týkající se zejména rodiny, materiálního zabezpečení, chování žáků, vzdělání ve škole, vlastností (charakter). Pro průměrný život jsou podle žáků typické kategorie týkající se rodiny, materiálního zabezpečení, přátelství, vzdělání ve škole, lidských vlastností. Pod výborným životem žáci nejčastěji jmenují kategorie související s materiálním zázemím, rodinou, vlastnostmi, vzděláním ve škole a přátelstvím. Je zajímavé, jak se mění položka materiálního zabezpečení. Zatímco u špatného a průměrného života je materiální zabezpečení na druhém místě, u výborného života je na prvním místě.

2.3 Dimenze kvality života

Na problematiku kvality života můžeme nahlížet ze dvou hledisek, ze subjektivního a objektivního. „Objektivní kvalitu života lze vymezit jako souhrn ekonomických, sociálních, zdravotních a environmentálních podmínek, které ovlivňují život člověka.“ (Vaďurová, 2005, s. 17) Patří sem zejména materiální zabezpečení, ale také sociální podmínky života, sociální status a fyzické zdraví. Naopak subjektivní kvalita života se zaměřuje na postavení jedince ve společnosti s ohledem na jeho kulturu a hodnotový

system (to se děje v závislosti na představě osobních cílů, očekáváních a zájmech). Jinak řečeno: subjektivní kvalita života udává jedincovu spokojenost s vlastním životem. Souvislost (vztahy) mezi objektivním pojetím a subjektivním prožíváním stanovil Mareš (2006, s. 12):

Objektivní životní podmínky	Subjektivní pohoda (prožívání)	
	dobrá	špatná
dobré	pohoda	disonance
špatné	adaptace	deprivace

Tab. č. 3: Vztahy mezi objektivním a subjektivním prožíváním

V tabulce vidíme přímý vztah mezi objektivními životními podmínkami a subjektivní pohodou. „Nejzvláštnější“ je situace, kdy jsou objektivní životní podmínky špatné, ale subjektivní pohoda dobrá – jedinec je tedy pozitivně naladěný a neodmítá přizpůsobení (adaptaci). Tomuto jevu se říká paradox spokojenosti.

Mít dobré objektivní životní podmínky ovšem neznamená, že subjektivní pohoda musí být dobrá. *Žák, který má veškeré materiální zabezpečení, nemusí prožívat kvalitní život dle svého uvážení.* V tabulce tento příklad reprezentuje pojem disonance, tedy neshoda, nesoulad. Někteří jedinci si „neváží“ např. svého materiálního zabezpečení. Toho si začnou vážit teprve, až ho ztratí.

Stejně tak jako u perspektivní orientace a pojetí budoucnosti, kvalita života bývá ovlivněna mnoha faktory (determinanty). Toto ovlivnění může být jednak kladné, tak i záporné. Co má tedy vliv na kvalitu života? „Mezi faktory ovlivňující kvalitu života patří věk, pohlaví, polymorbidita, rodinná situace, systém hodnot, vzdělání, ekonomická situace, religiozita, kulturní zázemí apod.“ (Hajer-Müllerová, Škoda, Procházková, Doulik, 2006, s. 159)

Rodinná situace je pro děti školního věku stěžejní. Pokud nebude v rodině vhodné klima, rodiče se nebudou svým dětem dostatečně věnovat, děti nebudou mít dostatečné materiální zázemí apod., nebude v očích druhých život dítěte kvalitní (v očích samotného dítěte však paradoxně život kvalitní být může). Dalším faktorem, který může narušit kvalitu života, mohou být různé události v životě dítěte (přechod na jinou školu, rozvod rodičů, úmrtí v rodině, ztráta zaměstnání rodičů aj.).

V období pubescence také dochází k rozvíjení vztahů s vrstevníky. Vrstevníci tedy také ovlivňují kvalitu života. U vrstevnických skupin bychom se měli také zmínit o možných nesnázích. Mohou totiž ovlivňovat názory a činy jedince záporně, čímž mohou kvalitu života do značné míry ovlivňovat. Pokud se v partě „experimentuje“ s různými drogami; s násilnými činy apod., rozhodně to nezkvalitní život jedince.

2.4 Kvalita života a dnešní škola

S kvalitou života v obecné rovině také souvisí spokojenost se životem ve škole. Spokojenost ve škole je jedním z indikátorů (ukazatelů) kvality života (Huebner in Mareš, 2007, s. 83). Dnešní škola již není pouze „studnicí“ znalostí. Učitelé také působí na změnu postojů, hodnot, emočního ladění žáků, čímž zasahují ať již vědomě, či nevědomě do pojetí kvality života u žáků.

Jeden z výzkumu, který udává spokojenost se školou s přesahem do roviny spokojenosti životní, je výzkum Američana E. S. Huebnera (Mareš, 2007, s. 90). Podle tohoto výzkumu se žákovská spokojenost se školou mění s časem. U žáků mladších je více méně konzistentní, u žáků starších jsou rozdíly rapidnější. Celkově můžeme tedy říct, že vliv školy má na celkovou životní spokojenost vliv, ale tento vliv není příliš výrazný. (Mareš, 2007, s. 90)

V současné době je boom ve zkoumání kvality života ve škole. Kvalitou života ve škole se rozumí: „ustálené postupy vnímání, prožívání, hodnocení a reagování všech aktérů školy na to, co se ve škole odehrává, v čem musejí žít a pracovat.“ (Mareš, 2007, s. 91) Je nutné dodat, že zkoumání kvality života se ve škole velmi často omezuje na žáky, kteří trpí nějakou formou chronického onemocnění. Zkoumání kvality života u zdravé populace žáků se zkoumá v menším měřítku.

Žáci jsou ve škole ovlivňováni několika oblastmi, které se podílejí na jejich rozvoji. „Kvalita života žáků ve škole ovlivňuje jejich zdravotní, psychické, sociální i spirituální oblasti rozvoje.“ (Lukášová, 2010, s. 12)

Na tyto oblasti rozvoje působí vztah učitel – žák. Nejprve se zastavíme u žáka. Žák, u kterého je rozvinuta perspektivní orientace, vidí učivo jako zdroj pro svůj budoucí vývoj. A pokud u žáka převládá víra, že „věci“ ve škole půjdou dobře, budou se „jednou“ hodit, tak tito žáci dosahují lepších školních výsledků. Podle Lukášové (2010, s. 30) žáci, kteří doufají v příznivý vývoj učení, dokážou zejména:

- ❖ pochopit, že k řešení vede více cest; být otevřený pro zkoušení různých možností
- ❖ motivovat sami sebe k naplnění cíle; věřit v splnitelnost daného cíle
- ❖ vydržet při činnosti, nenechat se odradit prvotními nezdary; nepřecházet k jiným (lehčím) činnostem
- ❖ vyhledávat řešení; uzpůsobit si prostředí pro učení
- ❖ odolávat skeptické náladě, podceňováním své osoby

Učitel při vyučování ovlivňuje své žáky. Někdy si učitelé ani neuvědomí, že mohou žákovy naděje zpochybňovat, „podkopávat“. Děje se tak zejména v těchto příkladech (Lukášová, 2010, s. 30): ignorace žákovy snahy o zlepšení, o pokrok; nedůvěra v žákovy schopnosti; učitelovo stanovování zbytečně obtížných cílů aj.

Lukášová (2010, s. 30) určila několik postupů, díky kterým může učitel žáky povzbuzovat a pěstovat v nich naději, aby docházelo k pokroku ve vývoji. Zde jsou některé z nich (modifikovaně): zajímat se o osobu žáka a jeho problémy, udělat si na žáky čas; podporovat sociální klima, které podporuje žákovu odpovědnost za svá slova a činy; vymyslet postupy k dosažení stanovených cílů, plánovat cestu k naplnění; motivovat žáky k plnění dlouhodobých cílů; posilovat důvěru žáků v sebe sama; navozovat v žácích naději.

Učitel také slouží jako vzor. Proto může žáky ovlivnit svým zájmem o daný předmět. Může také ilustrovat, jaký význam má dané učivo pro určitý obor (předměty z praxe, instruktážní filmy, exkurze atd.). (Petty, 1996, s. 48)

Existuje široké spektrum metod, kterými může učitel dosáhnout výše zmíněných bodů. Významnou metodou je rozhovor, a to zejména na prvním stupni. Dobře vedený motivační rozhovor o tom, proč jsou dané znalosti a dovednosti důležité pro budoucí život (pro budoucí kvalitu života), nám pomůže vyvolat a podmínit žákův zájem o učivo.

Existuje řada důvodů, proč se žáci chtějí učit (jaké jsou jejich důvody k učení). Každý učitel by se měl snažit tyto důvody identifikovat (diagnostikovat). V případě, že budeme vědět, v čem žáci spatřují hlavní smysl učení, máme pevný základ pro úspěšné vyučování.

Nejdůležitějším aspektem pro motivaci „se učit“ je pro žáky zejména domněnka, že to co se naučí, využijí v budoucím životě (Petty, 1996, s. 40 – 56). Na prvním stupni základní školy se většinou učí znalosti, dovednosti a návyky, které se v budoucnu budou žákům hodit. Žádoucí pro učitele tedy je, aby důležitost uměli dobře podat a vycházeli při tom z toho, co děti znají, z jejich osobních zkušeností.

Dalším bodem, kterým učitelé působí na motivaci k učení je využitelnost znalostí při svém budoucím povolání. Musíme brát v potaz, že žáci o svém povolání v tomto věku spíše „fantazírují“ (nejsou si vědomi kvalit, které pro dané zaměstnání potřebují aj.), ale to učitelům nebrání využít momentální rozpoložení žáků k efektivní motivaci.

Mezi další možnosti dobré motivace patří zažití úspěchu. Dostane-li žák úkol, který úspěšně splní a dostane ocenění v různé podobě, je motivován pro další nové úkoly. Na prvním stupni se tato motivace objevuje poměrně často, nejčastěji asi tak, že za dobré učení žáci získají příznivý ohlas učitele, spolužáků či rodičů. Tento druh motivace je spjatý zejména s věkem. *Kdo by nechtěl v dětství udělat radost své paní (panu) učitelce a rodičům?* Opakem této motivace je taková motivace, která předpokládá, že když se žáci nebudou učit, bude to mít pro ně nepříjemné důsledky.

Žáky také motivuje zajímavost učiva. Čím je učivo pro žáka přitažlivější, tím lépe dochází k fixaci i aplikaci učiva. K dalšímu prvku rozvíjejícímu motivaci žáků můžeme zařadit „zábavnost“ postupů (metod a forem) učitele ve výuce.

Dlouhodobý charakter mají zejména tyto motivace: důležitost učiva a využitelnost do života. Ostatní výše zmíněné motivace jsou spíše krátkodobé.

3. Zaměstnání a práce očima dětí

Zaměstnání je jedna ze složek, které tvoří náš život. Asi každý z nás měl jakousi představu o svém budoucím povolání již od dětství. Podle Ginzberga (in Hlad'o, 2013, s. 26) je rozhodování o svém budoucím povolání dlouhodobý vývojový proces; již v raném dětství si představujeme díky fantazii, čím bychom chtěli být. Ginzberg rozlišuje tři období, kterými projdou všichni jedinci. V první fázi – období fantazijní volby (od raného dětství do 11 let), která nás bude zajímat z hlediska zaměření diplomové práce nejvíce – dochází k představám o zaměstnání bez přiměřených vědomostí, o tom, co které povolání obnáší (požadavky na zaměstnání, neúměrná znalost vlastních předpokladů apod.). Prvotní představy o svém budoucím povolání napomáhá v tomto období rozvíjet zejména hra.

Představy o povoláních se dále zdokonalují na základě osobních zkušeností, působením rodinného prostředí, přátel a masmédií. První představy o povoláních jsou v tomto období obvykle tvořeny přímým kontaktem s profesemi. Druhým zdrojem jsou informace získávané ze sociálního okolí jedince, především od rodičů a učitelů. (Hlad'o, 2013, s. 28)

Na prvním stupni se žáci setkávají s řadou povolání. Povolání spojená se školou jsou dětem asi nejvíce známá a někdy i blízká, protože ve školách tráví mnoho času. Ve škole se tedy mohou setkat s těmito povoláními: učitelé, vychovatelé, školníci, uklízečky, kuchaři ve školní jídelně, dále také školní psycholog atd. Na základě pozorování si dělají žáci o těchto povoláních představy.

I na prvním stupni základní školy jsou žáci vedeni k profesní orientaci. Děje se tak díky Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání, zejména pak oblasti Člověk a svět práce. Na prvním stupni je tato oblast rozdělena na čtyři tematické okruhy: Práce s drobným materiálem, Konstrukční činnosti, Pěstitelské práce, Příprava pokrmů. Tyto jednotlivé tematické okruhy slouží hlavně k seznámení s jednoduchými činnostmi, s různými typy materiálů apod. Žáci se díky jednotlivým tematickým

okruhům dozvídají o zaměstnání spíše sekundárně. Výstupy jsou zaměřeny na praktickou činnost, o jednotlivých povoláních se žáci dozvídají s ohledem na historii a tradici (řemesla). Zlom přichází až na 2. stupni základní školy, kde se tematický okruh Svět práce zabývá profesní orientací ve větší míře – z toho důvodu, že se žáci druhého stupně rozhodují, na jaké škole budou pokračovat ve svém vzdělávání.

P. Hlad'o (2012, s. 27) píše: „Všechna povolání je možné kategorizovat do šesti profesních skupin, resp. základních modelů pracovního prostředí – praktické, zkoumající, umělecké, sociální, podnikavé a tradiční.“

Jednotlivým pracovním prostředím odpovídají typy povolání, pro úplnost zařazujeme i některé konkrétní profese (Hlad'o, online, s. 22 – 28, upraveno):

PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ	TYPY POVOLÁNÍ	KONKRÉTNÍ PROFESE
praktické	řemeslně-technické	automechanik, dělník, elektrikář, farmář, hasič, instalatér, kadeřnice, kuchař, malíř pokojů, masér, mechanik, optik, pekař, policista, řidič, sklenář, zemědělec, voják, sportovec-profesionál
zkoumající	vědecko-výzkumné	dětský lékař, kriminalista, elektroinženýr, lékárník, počítačový administrátor, počítačový expert, zubař, počítačový programátor, praktický lékař, tlumočník, vysokoškolský učitel, zvěrolékař, žurnalista

umělecké	umělecko-tvořivé	akademický malíř, zpěvák, architekt, designér, grafik, fotograf, herec/herečka, diskžokej, choreograf, hudebník, kosmetička, muzikant
sociální	vychovávající a pomáhající	učitel, zdravotní sestra, barman, fyzioterapeut, masér
podnikavé	řídící a podnikavé	advokát, finanční manažer, obchodní ředitel, realitní makléř, ředitel školy, účetní
tradiční	administrativně-správní	bankovní úředník, recepční, knihovník, listonoš, pojišťovací úředník, sekretářka, telefonní operátor,

Tab. č. 4: Typy povolání a konkrétní profese, upraveno podle P. Hlad'a

Sak (2007, s. 117) uvádí, že dosažené vzdělání má statusový charakter – je spojeno s určitou sociální prestiží a pozicí ve společnosti. Vše se odvíjí od toho, jak hojně je zaměstnání zastoupeno ve společnosti. Čím menší je podíl absolventů, tím vyšší je sociální prestiž. Prestiž, tedy jak je povolání vnímáno společností, je cosi, co děti vnímají. V roce 2013 byl realizován výzkum prestiže povolání (Strnadová, online), který ukázal, že mezi nejvíce prestižní povolání patří lékař, vědec, zdravotní sestra, učitel na vysoké škole. Naopak mezi nejméně prestižní povolání patří: poslanec, uklízečka, ministr, kněz.

Někdy žáci sní o povoláních, která nejsou zrovna typická, ale o to víc jsou přitažlivá (kvůli dobrodružství, poznávání zajímavých míst apod.). Například povolání astronauta, cestovatele, sportovce-profesionála. Tato zaměstnání vykonává poměrně malý počet

lidí, ale jsou „v zájmu“ medií. Média tedy ovlivňují žáky při představě svého budoucího povolání. Přináší totiž zprávy o aktuálním dění např. o sportovních událostech, o objevech ve vesmíru, o talentových soutěžích. Žáci se na základě toho ztotožní s nějakým vzorem (sportovec, zpěvák, vědec apod.) a to či ono povolání se stane pro ně velmi atraktivní.

Další, co ovlivňuje představu budoucího povolání, je rodina, v našem případě zejména matka a otec, protože jsou nedílnou součástí života dítěte. Dítě je svými rodiči ovlivňováno ve všech oblastech vývoje. Na prvním stupni nemůžeme ještě předpokládat, že by se cíleně a seriózně v rodině hovořilo o tom, jaké povolání dítě bude vykonávat. O čem však můžeme v této spojitosti mluvit, je vzor pro dítě. Matka i otec mohou být (ve většině případů skutečně jsou) vzory pro dítě. To se promítne samozřejmě i do oblasti povolání. Pokud jsou matka či otec se svým zaměstnáním nespokojeni a svou nespokojenost dávají před dítětem nějakým způsobem najevo (nadávání, únava, malá výplata aj.), promítne se to i do představy dítěte o povolání matky nebo otce. Pokud jsou rodiče se svým zaměstnáním spokojeni, odrazí se to samozřejmě také do představy dítěte. Těmito představami je dítě ovlivněno jak v kladném, tak v záporném slova smyslu. To se může odrazit při představě budoucího povolání. *Nechtěl bych být tesařem, protože můj otec je tesař a je to pořádná dřina.*

4. Zájmy a zájmová činnost: jak děti tráví volný čas

Další, co ovlivňuje budoucí zaměření žáka (volný čas, představa o svém budoucím povolání aj.), jsou zájmy. „Zájmy se projevují jako selektivní zaměření, výběrový vztah člověka k určitým předmětům, jevům – ve snaze blíže je poznat, věnovat se jim teoreticky či prakticky, což je spojeno i s příjemným citovým prožíváním, přináší uspokojení a radost.“ (Kratochvílová in Kantorová, 2010, s. 171)

Zájmy jsou naplňovány díky zájmovým činnostem. „Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (Pávková, 1999, s. 96)

Podle Pávkové (1999, s. 97) zájmy vedou žáky k uspokojování potřeb, k aktivitě a mají těsnou vazbu na vloh, které nemusí být v mladším školním věku ještě úplně rozpoznány a rozvinuty. U žáků, kteří jsou ve svých zájmech úspěšní (zažívají úspěch), existuje velká pravděpodobnost, že danou zálibu budou vykonávat i v dospělosti. Díky úspěchu přikládá svému zájmu jedinec určitou hodnotu, která se projevuje schopností vyvinout úsilí k dosahování cíle a překonáváním překážek.

Pávková (1999, s. 98 – 102) rozděluje zájmové činnosti do pěti kategorií:

❖ zájmové činnosti společenskovední

Do této kategorie se zařazují činnosti, které mají historicko-společenský kontext – např. poznávání a prohlídky významných objektů, poznávání a prohlídky historických objektů, setkávání a společné akce dětí z různých měst, dodržování lidových tradic a zvyků, individuální sběratelství.

❖ zájmové činnosti pracovní-technické

V současné době je tato kategorie velmi aktuální, a to zejména proto, že do ní řadíme činnosti spojené s elektronikou – výpočetní technika, elektronika, elektrotechnika aj. Tato kategorie souvisí také se systematickými manuálními činnostmi – práce s různými materiály (modelovací hmoty, dřevo, kov atd.), s modelářskou prací, s přípravou pokrmů.

❖ zájmové činnosti přírodovědné

Tyto činnosti vedou k prohlubování vědění o přírodě, s tím také související kladný vztah člověka k přírodě (zejména ochrana přírody). Zde je výběr několika činností z této oblasti: pozorování přírody, pěstitelské práce, chovatelství (zvířata v domácnosti, akvária), specializované zájmové činnosti (rybářství, myslivost, včelařství).

❖ zájmové činnosti estetickovýchovné

Činnosti z této kategorie jsou zaměřeny zejména na rozvíjení výtvarného (malba, kresba, návštěvy výstav aj.), hudebního (zpěv, sbor, hra na hudební nástroje, poslech hudby), literárně-dramatického (četba, tvořivé literární a dramatické činnosti, návštěvy kulturních akcí) ducha.

❖ zájmové činnosti tělovýchovného, sportovního a turistického zaměření

Činnosti v této kategorii přispívají ke zlepšování tělesné zdatnosti dětí (fyzická zdatnost, psychická odolnost). Do této oblasti patří např.: atletika, sportovní hry, plavání, bruslení, lyžování, turistika, návštěvy a sledování sportovních soutěží.

Budeme-li mluvit o zájmech u žáků v mladším školním věku, musíme zmínit, že tyto zájmy jsou spíše krátkodobé. Žák si musí vyzkoušet několik zájmových činností, aby poznal, co je to „pravé“. S rostoucím věkem ovšem dostávají zájmové činnosti dlouhodobější charakter (zvláště tehdy, když jsou v nich žáci úspěšní), žáci dnešních pátých tříd proto mohou mít jasnější představu o svých současných zájmech, ale i o zájmech, které budou chtít vykonávat v budoucnosti.

U žáků prvního stupně základní školy probíhá zájmová činnost zejména v místech k tomu určených. Existuje tedy celá řada kroužku ve volnočasových centrech, ve školách. Na těchto místech působí pedagogové, ale i „lidé z oboru“, kteří se snaží uzpůsobit jednotlivé činnosti potřebám a možnostem žáků.

Z hlediska organizačních forem můžeme rozlišit podle Pávkové (1999, s. 104) zájmové činnosti pravidelné (v zájmových útvarech) a příležitostné (besedy, exkurze aj.); skupinové (kroužky, sbory, kluby aj.), individuální a hromadné (festivaly, slavnosti aj.).

Dosavadní zjištění o zájmových činnostech

O tom, jak tráví svůj volný čas lidé, bylo zpracováno několik výzkumů. Najít však výzkumy o tom, jak tráví volný čas žáci na prvním stupni (pro nás se zaměřením na žáky pátých tříd), není tak jednoduché. Tři realizované výzkumy, které se týkají naší věkové skupiny, popíšeme na následujících řádcích.

Nejprve uvedeme výzkum z roku 2002 (Čech, online), který byl prováděn v deseti brněnských školách (ve třetích, čtvrtých a pátých třídách); věkový průměr byl 10 let; výběrový soubor tvořilo 863 žáků. V tomto výzkumu se ukázalo, že nejraději žáci tráví volný čas trávením s kamarády venku (25 %), dále sportovními aktivitami (okolo

20 %), trávením času u počítače (okolo 18 %), hrami (13 %), sledováním televize (7 %), uměleckými činnostmi a četbou knih (okolo 6 %), mezi méně oblíbené trávení volného času patří starání se o domácího mazlíčka, pobyt v přírodě či spánek.

Od prosince roku 2012 do února roku 2013 provedla nezisková organizace České zdravotnické fórum (ČZF) dotazníkový průzkum ve všech krajích České republiky u žáků od pátých do devátých tříd (průměrně 243 dotazníků za kraj). Mimo jiné se tato organizace zaměřila na způsoby trávení volného času (Životní styl žáků základních škol v ČR, 2013, online). S rostoucím věkem klesá procento žáků, kteří navštěvují nějaké kroužky či tréninky (v 10 letech navštěvuje kroužky okolo 95 % žáků, zatímco ve 12 letech to je okolo 75 %). Z průzkumu také vyplývá, že 90 % žáků pátých tříd tráví alespoň jednu až dvě hodiny na počítači, notebooku či tabletu.

Za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vznikl v roce 2012 projekt Děti v ringu dnešního světa (Bocan, 2012), který se zabývá hodnotovou orientací dětí ve věku 6 až 15 let. Výzkumný vzorek tvořilo 2 238 dětí a dospívajících ve třech věkových skupinách (6 – 9 let, 10 – 12 let a 13 – 15 let). Pro zaměření naší diplomové práce odpovídá věková skupina 10 – 12 let. 84 % žáků v této věkové skupině tráví volný čas o víkendu sledováním televize, 45 % učením, 43 % poslechem hudby, 43 % venku, 38 % návštěvami kamarádů, 37 % sportovními aktivitami mimo kroužky; aktivity spojené s počítačem jsou rozděleny do těchto skupin: počítačové hry (27 %), chatování (20 %), internet (24 %). Z výzkumu také vyplývá, že 80 % žáků ve věku 10 let navštěvuje nějaký kroužek, v 11 letech to je 83 %, ve 12 letech 74 %. U druhů navštěvovaných kroužků výzkum zohledňuje pohlaví. Chlapci (okolo 83 %) i děvčata (okolo 63 %) navštěvují nejčastěji kroužky zaměřené na sportovní a pohybové aktivity. Druhým nejčastějším druhem kroužků jsou u chlapců kroužky spojené s technickými aktivitami (okolo 25 %) a u děvčat hudebně-dramatické kroužky (okolo 50 %). Třetím nejčastěji navštěvovaným kroužkem je kroužek spojený se vzdělávacími aktivitami, u chlapců okolo 21 %, u děvčat okolo 37 %.

Tráví-li žáci svůj nynější volný čas nějakým způsobem, jak popisují výše zmíněné výzkumy, je velká pravděpodobnost, že v letech budoucích se budou chtít žáci současným aktivitám věnovat taktéž (třeba i v modifikované podobě).

5. Rodina a domov

Možná si to ani sami neuvědomujeme, ale pojetí rodiny prochází změnami. „Současná rodina bývá často menší a demokratičtější, než bývala rodina v minulosti.“ (Kohoutek, 2001, s. 99)

Současná doba si s sebou nese (na rozdíl od minulosti) snižující se počet narozených dětí. Dříve nebylo ojedinělé nalézt rodiny s větším počtem dětí (pěti, šesti, sedmi...). V současnosti tento „trend“ upadá. Mladé začínající rodiny, ať již k tomu mají jakékoliv důvody, mají nebo plánují dětí méně.

Musil (in Kohoutek, 2001, s. 100) se pokusil charakterizovat současnou typickou rodinu. Podle něho je dnešní rodina vědomě plánována v počtu dětí; v rodině žijí především manželé a jejich děti, mluvíme o tzv. nukleární (jaderné) rodině. To má za následek omezování soužití s příbuznými. Fontana (2003, s. 36 – 37) udává jako jeden z důvodů tohoto jevu stěhování mladých lidí z oblastí, kde vyrůstali; lidé se žení, vdávají a vychovávají své děti daleko od svého původního domova – absence prarodičů a ostatních příbuzných. Mladé rodiny se snaží také žít samostatně, tzn. bez rodičů (neolokální rodina). Demokratická řízenost se projevuje především v souměrnosti sociálních rolí manželů, umožňuje rozlišování zájmů.

Fontana (2003, s. 37) poukazuje na změnu struktury v užší rodině (tu podle něho tvoří otec, matka a jedno až tři děti). Dochází k rozpadům rodin, proto se čím dál tím více můžeme setkávat s rodinami s jedním rodičem a rodin s nevlastním rodičem. Ale tyto jevy v pojetí své budoucí rodiny u žáků dnešních pátých ročníků nepředpokládáme. *Kdo by si svoje budoucí manželství představoval jako rozpadlé?*

Jak je to u dnešních žáků? Kolik dětí plánují a kdo bude vůbec členem jejich rodiny? Dětské pojetí rodiny může být dost zkreslené. Vychází totiž hlavně z toho, co děti znají (vidí, slyší) v rodině, kde vyrůstají. Pokud se například jejich rodiče rozhodli žít bez styku s širší rodinou, nebude zarážející, že i žáci s ní nebudou chtít udržovat kontakt a nebudou ji také počítat jako „svoji rodinu“. Možná si uvědomí důsledky absence širší rodiny a začnou ji zahrnovat do své rodiny teprve tehdy, až budou starší (dospějí).

Děti mají obvykle vřelý vztah ke zvířatům. Podle Matějčka (2005, s. 282) chtějí mít děti (a to zejména dívky) kolem 10 let domácí zvíře. Proto se také můžeme setkat s tím, že některé děti zařazují domácí mazlíčky do své rodiny. To také může podle Matouška (2003, s. 90) souviset s rozvíjením rodičovských postojů u dětí, adresáty jsou pak zejména domácí zvířata nebo mladší sourozenci. Dítě si díky domácímu zvířeti postupně vytváří smysl pro odpovědnost a pečující vztah.

S pojetím budoucího života souvisí také bydlení, které je úzce provázáno s životem v rodině. Kohoutek (2001, s. 109) uvádí, že značný význam pro jedince má umístění a typ obydlí. Utváření představy o své budoucnosti je ovlivněno tím, kde dítě vyrůstá v současnosti. Buď k místu a typu obydlí, kde vyrůstá, tíhne, nebo naopak, a to se odráží do představy života v budoucnosti. Proto se tedy může stát, že dítě vyrůstající na venkově v rodinném domě, může tíhnout spíše k velkoměstu s bytem s argumentací, že město poskytuje více rozmanitých podnětů. Obydlím můžeme myslet zejména: bytové domy či rodinné domy. Rodinné domy jsou typické spíše pro venkovské prostředí, naopak bytové domy spíše pro městské prostředí. Město nabízí více rozmanitých možností (kino, zábavní parky, divadla, sportovní areály apod.), s tím i související riziko „svodů“ (drogy, skupiny mladistvých apod.). Vesnické prostředí je zažité jako „místo klidu“, ale to už také neplatí, jak uvádí Kohoutek (2001, s. 109).

6. Hodnotová orientace, životní přání a význam školy v představách o budoucnosti

„Člověk v životě neustále hodnotí, co je dobré, prospěšné, mravné, a co je špatné, nežádoucí. Věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná, nebo na níž lpí, cíl, kterého chce dosáhnout, nazýváme hodnotou.“ (Kohoutek, 2000, s. 129)

Hodnotová orientace se vyvíjí u každého jedince dlouhodobě a každý jedinec má také svoji vlastní hierarchii hodnot. To, co má hodnotu pro jednoho, může být v opovržení u druhého. Pro žáky na prvním stupni základní školy to platí dvojnásob.

Kohoutek (2006, s. 126) dělí hodnoty do těchto skupin: ideové (pravda, svoboda aj.), sociálně emoční (prožitek lásky, sourozenci, přátelé, soulad mezi příbuznými aj.), zájmově činnostní (vzdělanost, práce, studium, četba, koníčky aj.), osobně ambiční

(úspěch, oblíbenost, respekt aj.), materiální (oblečení, peníze, aj.), tělesné (vzhled, jídlo, pití, zdraví aj.). Budoucí pojetí života – životní strategie – můžeme potom vzhledem k hodnotám třídit na primárně materiální (materiální a hmotná stránka života), primárně výkonové (zejména vysoký pracovní výkon, ale také sportovní výkon), primárně statusové (orientované na vzdělání, autokultivaci aj.).

Jaké hodnoty mají dnešní žáci pátých tříd? Hodnotovou orientací se zabýval Bocan (2012, s. 55), který žákům od deseti do dvanácti let rozdal 15 tzv. priorit v podobě obrázků, žáci měli určit, zda jsou pro ně tyto priority rozhodně důležité, spíše důležité, spíše nedůležité či rozhodně nedůležité. Z hlediska důležitosti pro žáky lze hodnoty seřadit následovně: dobří přátelé (73 %), šťastná rodina (68 %), dobře se učit (55 %), chovat se slušně (46 %), pomáhat druhým (43 %), hodně peněz (41 %), chránit přírodu a poznávat svět (obě 40 %), být hezký/á (36 %), dobrý/á ve sportu (26 %), značkové oblečení (24 %), být slavný/á (21 %), mít partnera (17 %), víra v Boha (8 %), zájem o politiku (4 %).

S hodnotami úzce souvisí pojem postoj. Psychologové většinou vymezují postoje jako „poměrně trvalá zaměření, která si jedinci vytvářejí vůči různým předmětům a otázkám, s nimiž se v průběhu svého života setkávají, a která verbálně vyjadřují jako názory.“ (Fontana, 2003, s. 223)

Žákovské hodnoty a postoje úzce souvisí s vlastní zkušeností, proto mohou být některé hodnoty a postoje u dětí dost zkreslené. Zde zaujímá škola a její učitelé důležité místo. Výchovou lze totiž dosáhnout ovlivnění hodnot a postojů (zejména u hodnot jako je dobro, pravda, čestnost, spravedlnost, tolerance je to dokonce žádoucí). V přípravách učitelů by se měly objevovat afektivní (výchovné) výukové cíle, které právě souvisí s postoji, a tudíž i s hodnotovou orientací. Rozvíjení afektivních cílů není jednoduché. „Jde v nich o osvojování postojů, tvoření hodnotové orientace. Patří sem: vnímavost, reagování, oceňování, hodnoty, integrování hodnot, interakce hodnot a charakter.“ (Kantorová, 2008, s. 116)

Hodnotový systém se také odráží do našich životních vizí, přání. „Přání je volní snaha po dosažení něčeho, co není okamžitě k mání nebo čemu brání překážka; bývá

tím větší, čím větší je odstup mezi představou a skutečností, a čím zřetelnější je představa....“ (Hartl, 2009, s. 462)

Přání je tedy něco, čeho chtějí žáci dosáhnout nebo něco, o čem sní, co si představují, co chtějí mít. Toto snění může mít několik rovin. Jedna rovina je spojená s hmotnými statky, druhá s nehmotnými. Hmotná rovina je ovlivněna do značné míry finančními prostředky (penězi), na rozdíl od nehmotné, která má spíše „duchovnější a abstraktnější“ charakter (láska, víra aj.).

Vnitřním světem – tedy mimo jiné vizemi, plány, touhami a přáními jedenáctiletých – se zabýval V. Smékal (2004, s. 100 – 112). V rámci dlouhodobého výzkumu na brněnských školách bylo jedenáctiletým žákům položeno několik otázek (písemná anketa) typu: o čem nejčastěji sní v různých situacích (před usnutím, v klidu, o samotě), čím chtějí být apod. Nejčastější téma snění bylo o vztazích v rodině, vztazích s přáteli, vztazích partnerských a vlastní rodině, kariéře, budoucnosti, dobrodružství, majetku, nebezpečí, vnitřním přehrávání každodenních situací, událostí a starostí. Dívky mají bohatší obsahy snění a zálib (převažuje snění týkající se lidských záležitostí, domácích mazlíčků), kdežto snění chlapců je věcnější (o sportu, má často bojové a agresivnější obsahy).

Čeho chtějí děti v životě dosáhnout? Touto otázkou se zabýval také Bocan (2012, s. 70). Ve výzkumu byly jednotlivé výroky rozčleněny do kategorií. Ve věkové kategorii 10 – 12 let se došlo k těmto výsledkům: povolání, profese (22 %), vzdělání (20 %), neví – bez odpovědi (15 %), úspěch ve sportu (13 %), peníze a sláva (10 %), dobrá práce, uznání (8 %). Rodina a cestování skončilo se 2 % až na posledních místech. Zajímavé je také porovnání mezi chlapci a dívkami: dívky dávají například větší váhu vzdělání, chlapci zase úspěchu ve sportu aj.

Mezi nejfrekventovanější vize patří kategorie vzdělání. Vzdělání je podle Hartla (2004, s. 687) „...souhrn vědomostí, dovedností a postojů osvojených jedincem v průběhu života.“

„V průběhu školní docházky, na všech stupních vzdělávací soustavy, jedinec získává znalosti a kompetence potřebné pro začlenění se do pracovního procesu. Osvojuje si

hodnoty a postoje, které jsou charakteristické pro danou společnost, jíž je vzdělávací soustava součástí.“ (Sak, 2007, s. 117)

Žáci si většinou uvědomují důležitost vzdělání pro jejich budoucí život. „Při významu vzdělání pro jedince a pro současnou společnost se vzdělávání stává výrazným prvkem životního způsobu, životním cílem, obsahem trávení volného času a výraznou hodnotou.“ (Sak, 2007, s. 125)

Co je nejdůležitější? Co bychom si měli ze školy odnést? Houška (1995, s. 496) uvádí, že jedny z nejdůležitějších dovedností jsou tyto: cizí jazyk, komunikační schopnosti, umět prosadit své myšlenky, umět odhadnout své síly a mít sebevědomí odpovídající vlastním kvalitám. K dosažení těchto jednotlivých dovedností vede rozvíjení klíčových kompetencí popsaných v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. Existuje šest klíčových kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní. (Belz, 2001)

V rámci školního vzdělávání hrají roli také předmětové preference žáků. Hrabal (2010, s. 24 – 30) se zabýval žákovskými postoji ke školním předmětům. Vyučující předmět podle něho plní funkci, pakliže předává žákům odpovídající informace, které jsou důležité pro další život (spokojený osobní život, úspěch v profesionálním životě). K tomu může dojít v tom případě, kdy žáci předmět považují za přitažlivý, ne příliš obtížný (ale ani příliš jednoduchý) a pokud si uvědomují jeho význam. Nás bude vzhledem k zaměření diplomové práce zajímat právě význam vyučovacího předmětu. „Význam předmětu je chápán jako motivační zdroj zprostředkovaný zvnitřněnou sociální reprezentací předmětu z hlediska jeho uplatnění ve společnosti a jeho významem pro dosažení vlastních (profesionálních) cílů v budoucnosti.“ (Hrabal, 2010, s. 27) Žáci, kteří si vytvoří svůj vlastní úsudek o významu daného předmětu, se mohou mýlit, spolehlivost však s věkem roste. Význam předmětů také zjišťoval Hrabalův výzkum (2010, s. 198 – 228), kterého se zúčastnilo 1037 žáků z 2. stupně ZŠ. Na prvním stupni bohužel podobná sonda neproběhla, proto uvádíme výsledky pro žáky 6. ročníků. Nejvýznamnějším předmětem pro žáky 6. ročníků je (sestupně podle průměru): anglický jazyk (1,6), český jazyk (1,7), matematika (1,8), informatika (1,9). Přírodopis (2,6), dějepis (2,4) a zeměpis (2,4) mají pro žáky zhruba stejný význam. Z výchov je

nejvýznamnější tělesná výchova (2,6), hudební a výtvarná výchova má průměrnou známku stejnou (3,4). Tyto výsledky mohou být podobné i v pátém ročníku.

V posledních letech došlo k rapidní změně v pozici vnímání vysokoškolského vzdělání. Podle Saka (2007, s. 118) počet vysokoškolských studentů značně roste. S rostoucím počtem osob s dosaženým vysokoškolským vzděláním, také roste u žáků vnímání důležitosti vzdělávání. Žáci ve svém okolí vidí a potkávají absolventy vysokých škol a to u nich může způsobit touhu právě po tomto stupni vzdělání. Na druhou stranu musíme také podotknout, že zde sehraává roli mediální „osvěta“, která mluví o rostoucím počtu nezaměstnaných v poli vysokoškoláků a absenci tzv. manuálně pracujících (zejména střední odborná učiliště, střední školy). Toto mohou žáci také zaregistrovat a přizpůsobit tomu své mínění.

Vzdělání se někdy spojuje s výší platu. Jak to mohou vidět dnešní žáci pátých tříd? Spojují si nějakým způsobem výši platu s nejvyšším dosaženým vzděláním? V tomto ohledu opět záleží na tom, co žáci znají ze svého okolí. Pokud znají někoho, kdo má vysokoškolské vzdělání a žije si velmi dobře v porovnání s jinými, mohou si výši vzdělání spojit s výší platu v kladném slova smyslu. Naopak, pokud je v jejich okolí někdo vyučený (střední odborné učiliště) a žije si „nad poměry“ (v porovnání s ostatními), může mít žák dojem, že výše platu nesouvisí se vzděláním.

7. Jak samy sebe děti vidí a hodnotí: sebepojetí a sebehodnocení

V průběhu školní docházky se žák dostává do různých situací, v kterých rozhoduje o svých silných a slabých stránkách (na co má a na co nemá) – dochází k sebehodnocení, k vytváření obrazu sama sebe.

Obraz sebe sama podle Mareše (2013, s. 558) zahrnuje zvláštnosti žákovské osobnosti, žákovské předpoklady k vykonávání určitých činností a učební činnosti žáků.

Žáci v mladším školním věku nejsou ještě schopni adekvátního (správného) rozhodování o svých kvalitách. Při formování svých silných (v čem jsem dobrý) a slabých stránek (v čem nejsem dobrý) žáci vychází z podnětů z okolí. „Dětské sebehodnocení bezprostředně závisí na hodnocení okolím, zejména na hodnocení matky a otce.“ (Kohoutek, 1998, s.128)

Uvědomování si svých kvalit je důležitou součástí vývoje osobnosti žáka. Ve školním prostředí je žádoucí, aby si své výsledky žáci správně interpretovali (Mareš, 2013, s. 558 – 559) – úspěch jednoho žáka nemusí odpovídat pojetí úspěchu žáka druhého. Z pohledu učitele je v tomto smyslu přínosné budovat žakovu sebedůvěru, aby neúspěch a prohra nezlomily žákovo kladné přesvědčení o zvládnutelnosti budoucnosti. Mareš (2013, s. 566) také uvádí, že při budování sebepojetí (tento pojem Helus – 2009, s. 183 – řadí jako pojem nadřazený pojmu sebehodnocení) žáci mohou porovnávat své výkony se svými vrstevníky. Toto porovnávání však musí být ve „zdravém množství a formě“ (nepříliš mnoho a v kladném slova smyslu). Je důležité, aby si žáci vytvořili svá kritéria kvality: jeden žák je v něčem lepší než druhý, to ovšem neznamená, že první žák je v tom skutečně dobrý. Progresivnější učitelé preferují spíše než porovnávání žáků mezi sebou porovnávání osobního pokroku každého žáka.

PRAKTICKÁ ČÁST

8. Charakteristika výzkumného problému

Téma, které jsme zvolili pro náš výzkum, se týká toho, jak dnešní žáci pátých ročníků vidí svoji vlastní budoucnost. Vize budoucnosti jsme rozdělili do dvou domén: doména šťastného života a na ni navazující doména zaměstnání. Tyto dvě domény jsou spolu v úzkém vztahu, vzájemně se ovlivňují a doplňují.

Doména šťastného života zahrnuje otázky týkající se zejména vzdělání, rodiny, bydlení, životních přání a pojetí výborného, normálního a špatného života.

Doména zaměstnání zahrnuje zejména otázky představy budoucího povolání s ohledem na zájmy žáků, zaměstnání rodičů žáků, životní přání a žákovské představy svých kladných stránek.

V této výzkumné sondě jsme se také pokusili nalézt a popsat rozdíly v rámci pohlaví respondentů, ale také mezi tím, jakou školu navštěvují. Stanovili jsme dva typy školy – škola sídlištního typu a škola vesnického typu.

Zjišťování, jak žáci vidí svoji budoucnost, probíhalo s ohledem na její multidimenzionální charakter – tedy zaobírali jsme se celkovou představou, kterou jsme pro přehlednost rozdělili právě do dvou výše uvedených domén. Chceme-li proniknout do obecné představy dnešních žáků pátých ročníků o své budoucnosti, nemůžeme různé oblasti oddělit od sebe.

9. Výzkumný problém, cíle výzkumu a výzkumné otázky

Výzkumný problém:

Určení vizí budoucího života žáků pátých ročníků základní školy.

Cíl:

Zjistit, jak si žáci pátých ročníků představují svoji budoucnost.

Výzkumné otázky

Pro výzkum jsme stanovili hlavní výzkumnou otázku a otázky dílčí pro dvě domény.

Hlavní výzkumná otázka:

- ❖ Jak si žáci pátých ročníků představují šťastný život?

Dílčí výzkumné otázky pro doménu šťastného života:

- ❖ Korespondují spolu současné koníčky s představou budoucích zájmů?
- ❖ Zařazují žáci mezi svá přání oblasti týkající se rodiny a domova?
- ❖ Existují nějaké rozdíly v pojetí nejvyššího vzdělání u chlapců a dívek?

Dílčí výzkumné otázky pro doménu zaměstnání:

- ❖ S čím si spojují žáci představu svého budoucího povolání?
- ❖ Existuje vztah mezi nejoblíbenějším povoláním a povoláním, které žáci chtějí skutečně vykonávat?
- ❖ Existují rozdíly v představě zaměstnání u dívek a chlapců?

10. Výzkumná metodologie a metody

Pro zjišťování představ budoucnosti u žáků pátých ročníků jsme použili smíšený design. První metodou (kvantitativní) byl **nestandardizovaný dotazník**. Této výzkumné sondě předcházela předvýzkum (5 žáků), u kterého jsme si ověřili, zda žáci rozumí dotazníku zejména po jazykové stránce a zda některé položky žákům nedělají

problém. Předvýzkum tyto obavy nepotvrdil, proto jsme po malých formálních úpravách dotazníky distribuovali. V prvotním plánu jsme si mysleli, že při vyplňování dotazníku budu osobně přítomen, ale zejména vzhledem k časovým možnostem třídních učitelů jsme se rozhodli dotazníky vyplnit bez mé osobní účasti.

Samotný dotazník obsahuje 19 položek. Většina otázek je otevřených (13), méně pak uzavřených (4) a polouzavřených (2). Ukázka dotazníku je uvedena v příloze.

Pro potvrzení či vyvrácení výsledků z dotazníkového šetření jsme zvolili druhou metodu polostrukturovaného **rozhovoru** (kvalitativní metoda); také nás zajímaly bližší informace a podrobnosti z různých oblastí šťastného života. Dotazování žáci a jejich rodiče byli se záměrem výzkumné sondy seznámeni a souhlasili také s pořizováním nahrávky.

11. Způsob zpracování dat

Data získaná z **dotazníků** byla zpracována a vyhodnocena v programu Excel 2007 (Microsoft Office). Grafy a tabulky uvedené v této diplomové práci jsou vytvořeny právě v tomto programu. Jelikož se jednalo z větší míry o otevřené otázky, u většiny položek došlo ke kategorizaci.

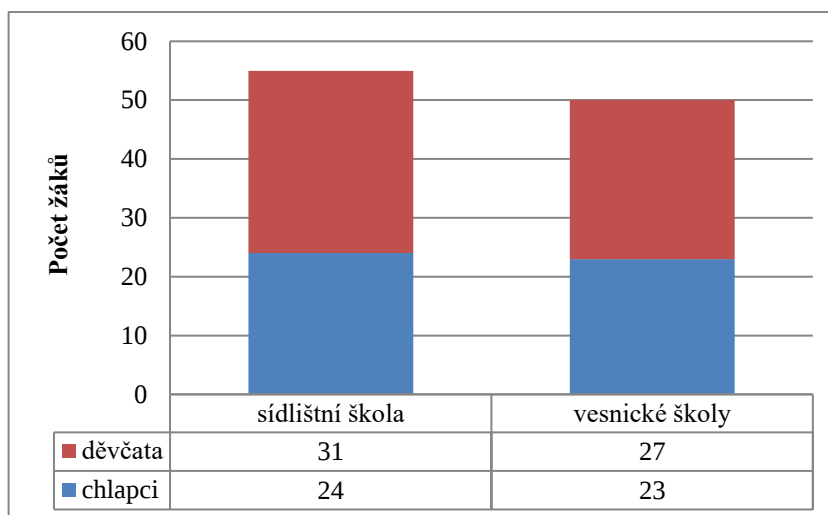
Nahrávky **rozhovoru** byly přepsány. Přepis byl zpracován technikou otevřeného kódování, poté byly jednotlivé kódy kategorizovány. Pomocí kategorií jsme výsledky rozhovoru zpracovali pomocí techniky „vyložení karet“. Při této technice jsou kategorie uspořádány do nějakého obrazce či linky, na základě toho je sestaven text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií. (Švaříček, 2007, s. 226)

11.1 Výzkumný vzorek

Pro **dotazníkové šetření** jsme vybrali 2 typy školy (sídlištní, vesnická):

- Prvním typem byla škola ZŠ Vedlejší (Brno-Bohunice), pro kterou je typické, že ji díky své poloze navštěvují žáci z okolních sídlišť. Výzkumné sondy se zde zúčastnilo celkem 55 žáků, z toho 24 chlapců a 31 dívek.
- Druhý typ školy (vesnická) reprezentovaly dvě školy – ZŠ Bory a ZŠ Měřín (obě se nacházejí na Českomoravské vrchovině). Výzkumný vzorek zde tvořilo celkem 50 žáků, z toho 23 chlapců a 27 děvčat.

Graf č. 1: Počet respondentů – dotazník

Pro **rozhovor** jsme vybrali 10 žáků zejména z okolí mého bydliště. Z toho pět chlapců a pět dívek.

12. DOTAZNÍK

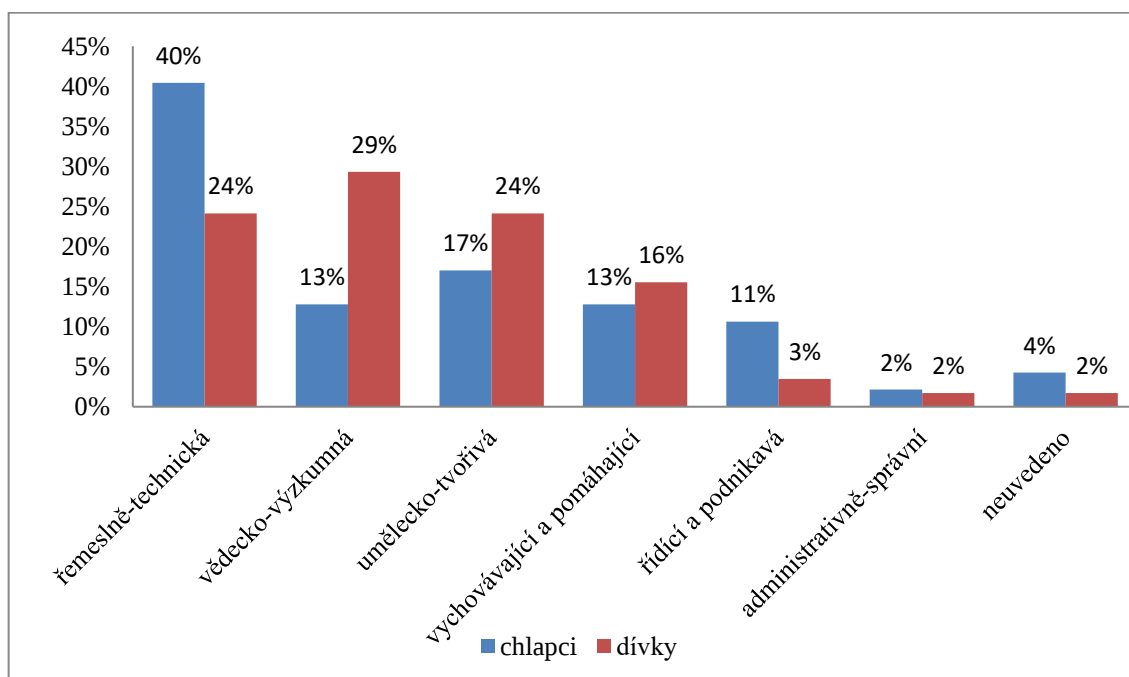
12.1 Výsledky šetření

Nejprve objasníme výsledky jednotlivých položek, posléze zhodnotíme výzkumné otázky.

Otázka č. 1

V první položce jsme zjišťovali to, které povolání je pro žáky nejpřitažlivější. Vyplňovali celkem tři povolání, bez ohledu na to, jestli by je chtěli skutečně vykonávat, či nikoli. První zaměstnání v pořadí bylo jejich nejoblíbenější.

Graf č. 2: Nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)

Mezi nejoblíbenější povolání u chlapců patří povolání ze skupiny řemeslně-technické, a to zejména povolání zaměřené na sport (sportovci-profesionálové – fotbalisté, hokejisté, házenkáři), dále také povolání jako stolař, opravář počítačů, zemědělec aj. U dívek patří mezi nejpreferovanější zaměstnání povolání ze skupiny

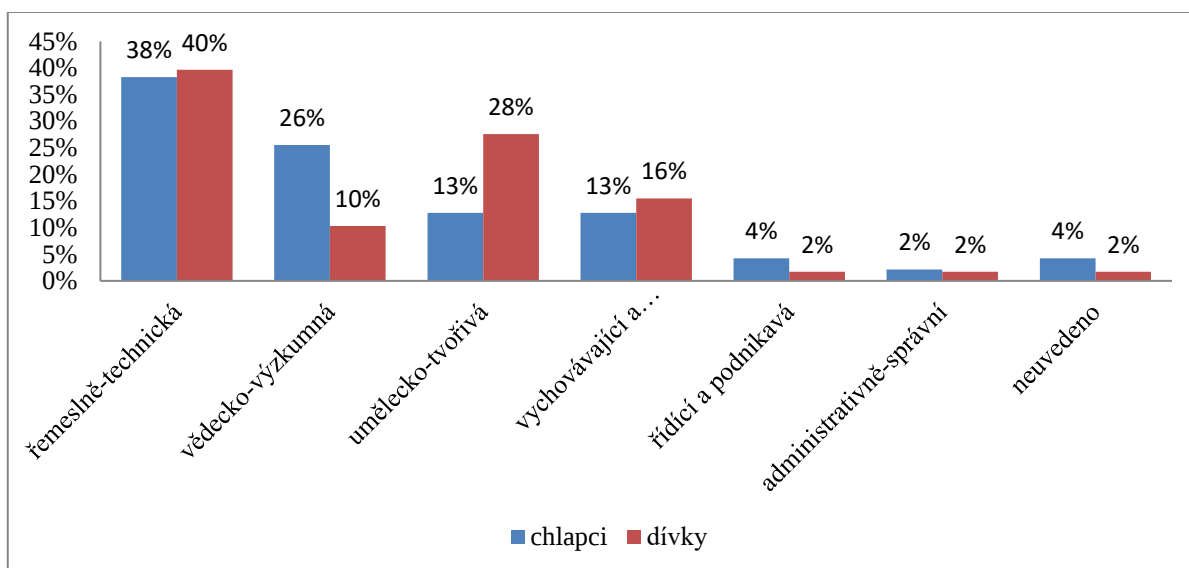
vědecko-výzkumné, a to zejména povolání spjaté se zvířaty (veterinářka). Tabulka č. 5 udává konkrétní nejčtenější povolání u děvčat. Jak vidíme na vesnické škole je nejčastějším povoláním učitelka. Další jsou zaměstnání spjatá se zvířaty (jezdeckví na koni, veterinářka). Žákyně z vesnických škol mají lepší příležitosti k setkávání se zvířaty, což se mohlo promítnout na výběru neoblíbenějšího povolání. V sídlištní škole je u dívek nejpritažlivějším povoláním veterinářka a dále povolání spjatá s umělecko-tvořivou oblastí (herečka a módní návrhářka). Žákyně z městských škol mají více možností k návštěvám kulturních zařízení (divadla, kina), proto se jejich zkušenost mohla promítnout při představě nejoblíbenějšího povoláním.

Tab. č. 5: Četnost nejoblíbenějších povolání u dívek

Sídlištní škola		Vesnická škola	
povolání	četnost	povolání	četnost
veterinářka	8	učitelka	6
herečka	4	jezdeckví na koni	5
návrhářka	3	veterinářka	5

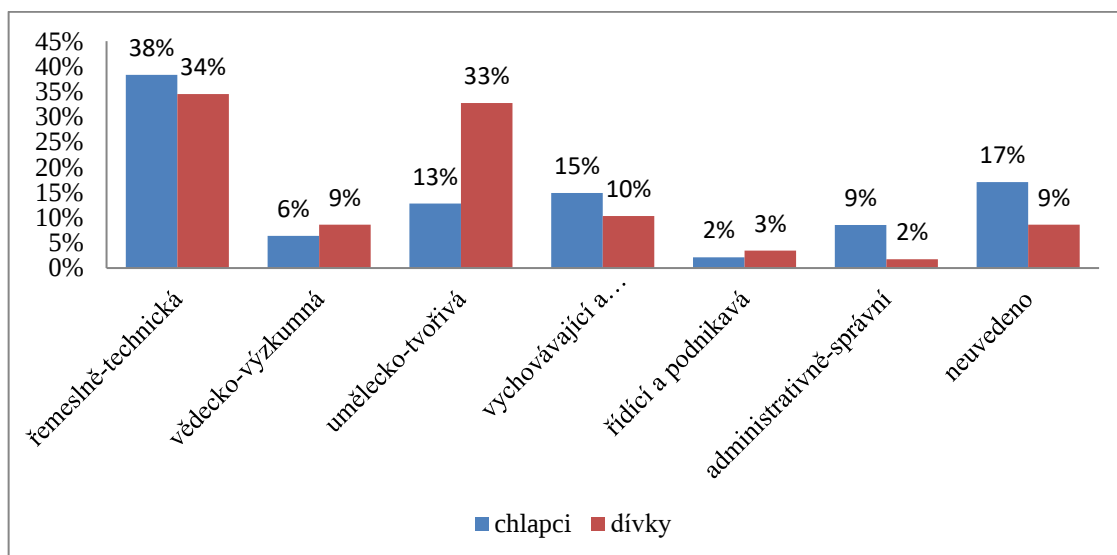
Graf číslo 3 nám ukazuje skupiny druhého nejoblíbenějšího povolání. U chlapců a dívek je druhou nejpreferovanější skupinou povolání oblast řemeslně-technická. Z grafu také vyplývá, že největší rozdíl mezi chlapci a dívkami je ve vědecko-výzkumné sféře (doktor, veterinářka). Značný rozdíl mezi chlapci a dívkami je také v oblasti umělecko-tvořivé: dívky tuto oblast preferují o 15 % více jak chlapci.

Graf č. 3: Druhé nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)

I u třetího nejoblíbenějšího povolání má převahu řemeslně-technická oblast (graf 4). U chlapců z vesnické školy je nejčtetnější povolání z této oblasti zemědělec, ze sídlištní kuchař. U dívek je v této oblasti nejfrekventovanější zaměstnání chovatelka zvířat (sídlištní škola) a kosmetička (vesnická škola).

Graf č. 4: Třetí nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)

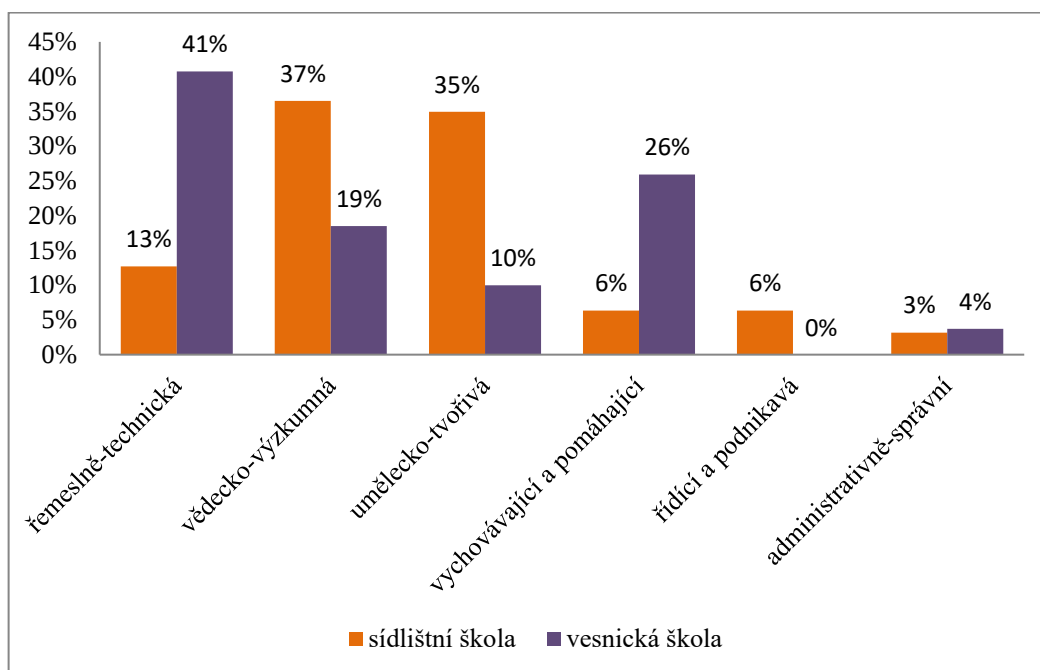

Otázka č. 2

U druhé položky žáci odpovídali na otázku: Které povolání by chtěli skutečně vykonávat a proč (graf 5)?

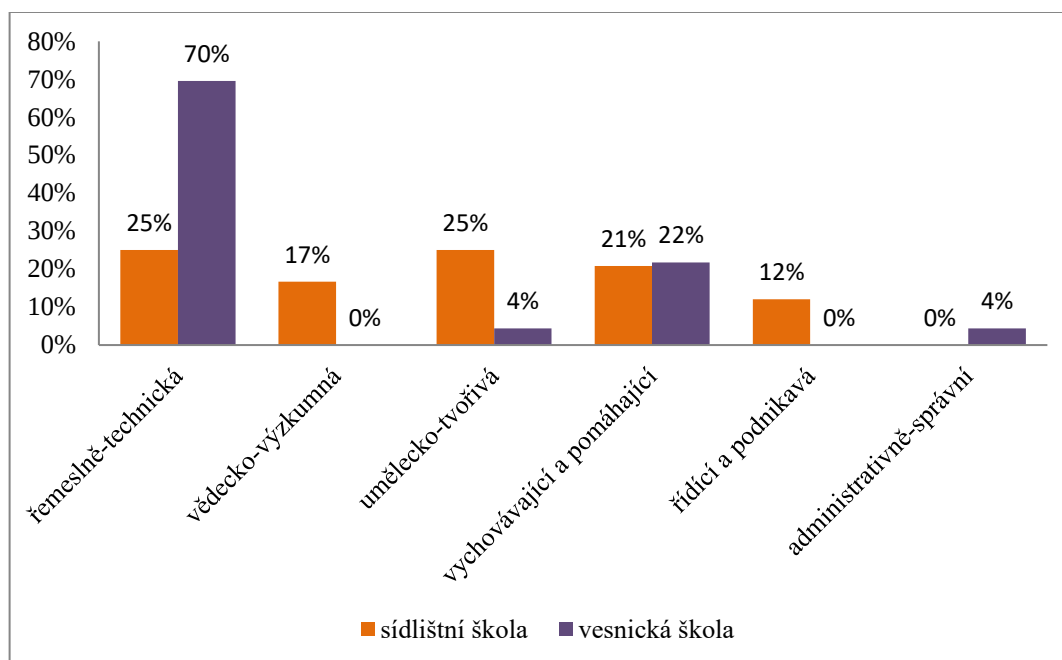
Skoro polovina (41 %) žákyň z vesnických škol by chtěla vykonávat povolání z oblasti řemeslně-technické, žákyně ze sídlištní školy preferují zaměstnání z oblasti vědecko-výzkumné (37 %) a umělecko-tvořivé (35 %).

Graf č. 5: Povolání, které by chtěly dívky skutečně vykonávat – oblasti

U chlapců je rozdíl v oblasti řemeslně-technické také velký (graf 6). Žáci z vesnických škol tíhnou k povoláním z oblasti řemeslně-technické skoro 3krát více než chlapci ze školy sídlištní. Naopak žáci ze sídlištní školy zase preferují několikanásobně vícekrát (vůči vesnickým) povolání z oblasti umělecko-tvořivé, vědecko-výzkumné a řídicí a podnikavé. Skoro žádný rozdíl není patrný v oblasti vychovávající a pomáhající.

Graf č. 6: Povolání, které by chtěli chlapci skutečně vykonávat – oblasti

Pro úplnost také přikládáme tabulku s konkrétními zaměstnáními, které se objevují v četnosti 2 a více (tabulka 6).

Tab. č. 6: Konkrétní povolání (větší četnost jak 2) u dívek a chlapců

Konkrétní povolání – dívky	četnost	Konkrétní povolání – chlapci	četnost
veterinářka	13	fotbalista	5
učitelka	7	doktor	3
chovatelka zvířat	6	policista	3
herečka	5	zemědělec	3
návrhářka	3	architekt	2
zpěvačka	3	technik	2
kadeřnice	3	automechanik	2
doktorka	2	stolař	2
malířka	2		

Důvodů, proč chtějí žáci vykonávat to či ono zaměstnání, se objevilo 158. Tyto výroky byly kategorizovány do 15 kategorií. Pro úplnost přidáváme do tabulky ukázky některých výroků (tabulka 7). Celkově lze říci, že mezi důvody udávanými žáky

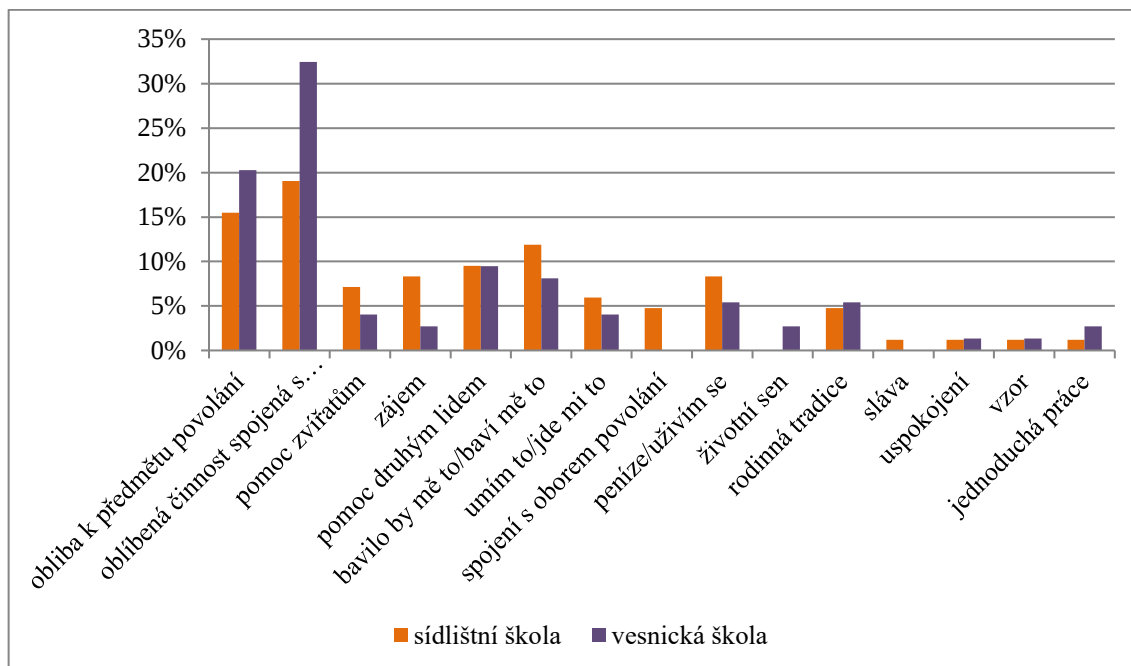
z vesnických škol a žáky ze sídlištní školy, nejsou zásadní rozdíly (graf 7). Nejmarkantnější rozdíl je u kategorie: oblíbená činnost spojená s povoláním (sídlištní škola: 19 %, vesnická škola: 32 %).

Tab. č. 7: Kategorizace důvodů k vykonávání povolání a příklady výroků

Kategorie	Příklady výroků
obliba k předmětu povolání	Mám rád/a zvířata. Miluji módu. Miluji hudbu.
oblíbená činnost spojená s povoláním	Rád/a cestuji. Rád/a zpívám. Rád/a se starám. Rád/a maluji (kreslím). Rád/a si vymýšlím.
pomoc zvířatům	Rád/a se starám o zvířata. Chci pomáhat zvířatům.
zájem	Již se tomu věnuji.
pomoc druhým lidem	Pomáhám rád/a druhým lidem.
bavilo by mě to/baví mě to	Baví mě to. Bavilo by mě to.
umím to/jde mi to	Jde mi to. Umím to. Jsem v tom dobrý.
spojení s oborem povolání	Mám rád/a anatomii. Mám rád/a biologii.
peníze/uživím se	Vydělám si. Budu mít hodně peněz. Uživím se.
životní sen	Je to mým životním snem.
rodinná tradice	Tatínek i dědeček to dělal. Maminka to dělá. Tatínek vlastní kliniku a já ji chci převzít.
sláva	Budu slavný/á.
uspokojení	Mám z toho radost. Neumím to popsat, ale mám z toho dobrý pocit.

vzor	Chtěl bych být jako Messi.
jednoduchá práce	Nenadřu se.

Graf č. 7: Důvody, proč by chtěli žáci vykonávat dané povolání

Otázka č. 3

Oproti otázce č. 2, zde měli žáci uvést to povolání, které by rozhodně nechtěli dělat. V následující tabulce (tabulka 8) jsou ta povolání, která se u daného typu školy nebo pohlaví objevila více jak jedenkrát (pro úplnost jsou dopsány i četnosti odpovídající 1 u jiného pohlaví). Čím žáci rozhodně nechtějí být, je povolání popeláře. Nejčastějším zmiňovaným důvodem je to, že se jedná o špinavou práci („smrdí“), více méně to samé platí pro důvody pro neoblíbenost povolání uklízečky. Ve spojení s povoláním lékaře je nejčastějším důvodem odpor ke krvi. U povolání učitele žáci nejvíce zmiňují psychickou náročnost („neměl/a bych na to nervy“).

Tab. č. 8: Povolání, které by žáci rozhodně nechtěli vykonávat

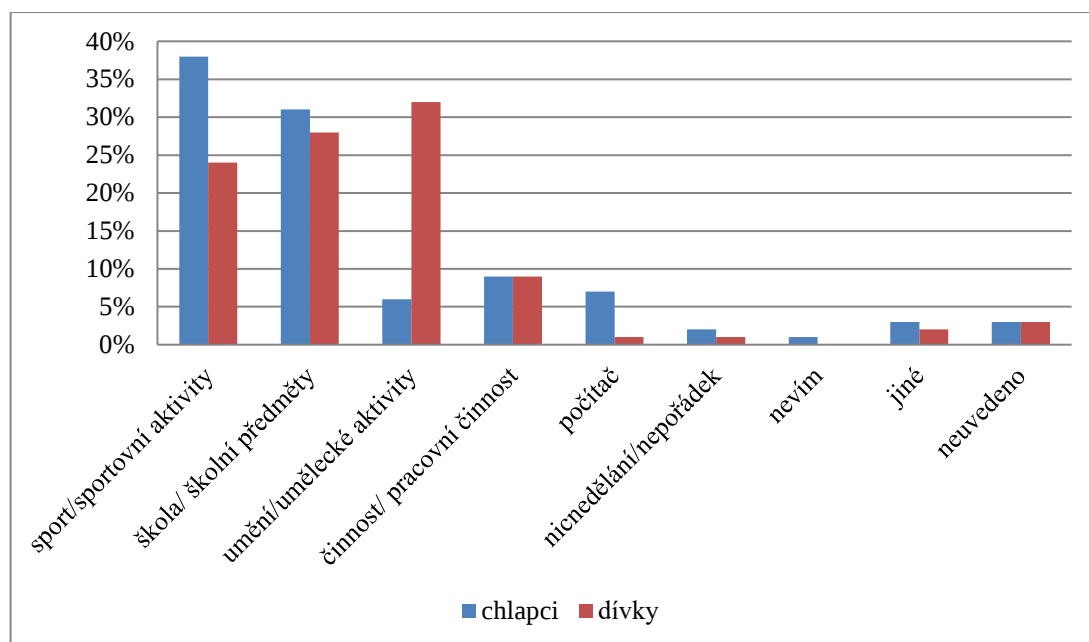
	sídlištní škola		vesnická škola		
Povolání	dívky	chlapci	dívky	chlapci	celkem
popelář/ka	3	8	1	6	18
uklízeč/ka	6	1	5	3	15
lékař/ka	4	3	3	1	11
učitel/ka	2	1	4	4	11
zedník	-	2	1	3	6
prodavač/ka	2	1	2	-	5
policista/ka	1	-	2	1	4
švadlena	-	-	2	-	2
zdravotní sestra	-	-	2	-	2

Otázka č. 4

V položce číslo 4 respondenti odpovídali na otázku „V čem jsi dobrý/á?“ Každý žák měl napsat 3 odpovědi. Tato otázka byla do dotazníku zařazena zejména pro srovnání, zdali žáci spojují svoje povolání s tím, co umí, v čem jsou dobří (k tomuto srovnání se dostaneme později). Mezi sídlištní školou a školou vesnickou nejsou větší rozdíly. Zajímavější je porovnání chlapců a dívek (graf 8). Celkem 315 odpovědí bylo kategorizováno do 9 kategorií. Největší rozdíl můžeme vidět v kategorii umění/umělecké aktivity (zpěv, hraní na hudební nástroje, malování, kreslení, módní návrhářství aj.): dívky je uvádí častěji (32 %) než chlapci (6 %). Sport/sportovní aktivity zase naopak uvádí častěji chlapci (38 %) než dívky (24 %), ale tento rozdíl není tak markantní. Kategorie škola/školní předměty je pro obě pohlaví více méně stejná.

Součástí této položky byla také podotázka, která zjišťovala, podle čeho žáci usuzují, že jsou v něčem dobří. Nejčastějším argumentem bylo: umím to/jde mi to (25 % ze všech výroků), dále argument baví mě to (11 %), ostatní to říkají (10 %), mám dobré výsledky/účastním se soutěží (9 %) aj.

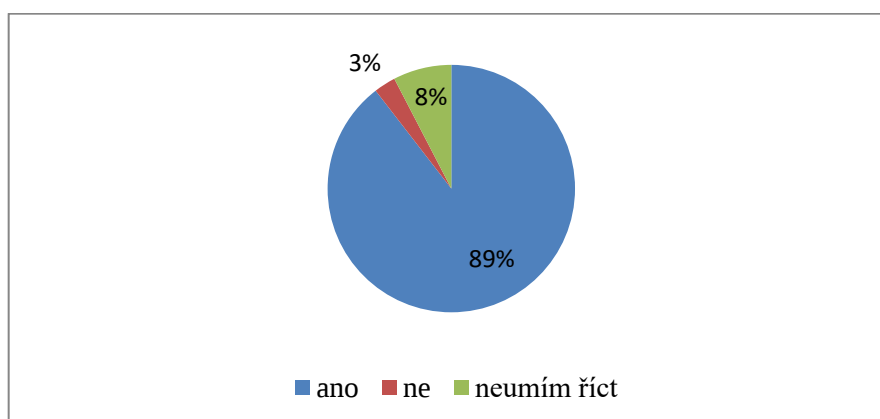
Graf č. 8: V čem jsou žáci dobří

Otázka č. 5

Položka číslo 5 souvisí s využitelností znalostí, dovedností a návyků získaných ve škole v budoucím životě: Myslíš si, že co se učíme ve škole, se ti bude jednou v dospělosti hodit (graf 9)? 89 % všech žáků si myslí, že se jim učivo probírané ve škole bude hodit v budoucím životě, jen 3 % si myslí, že ne a 8 % žáků neumí říct.

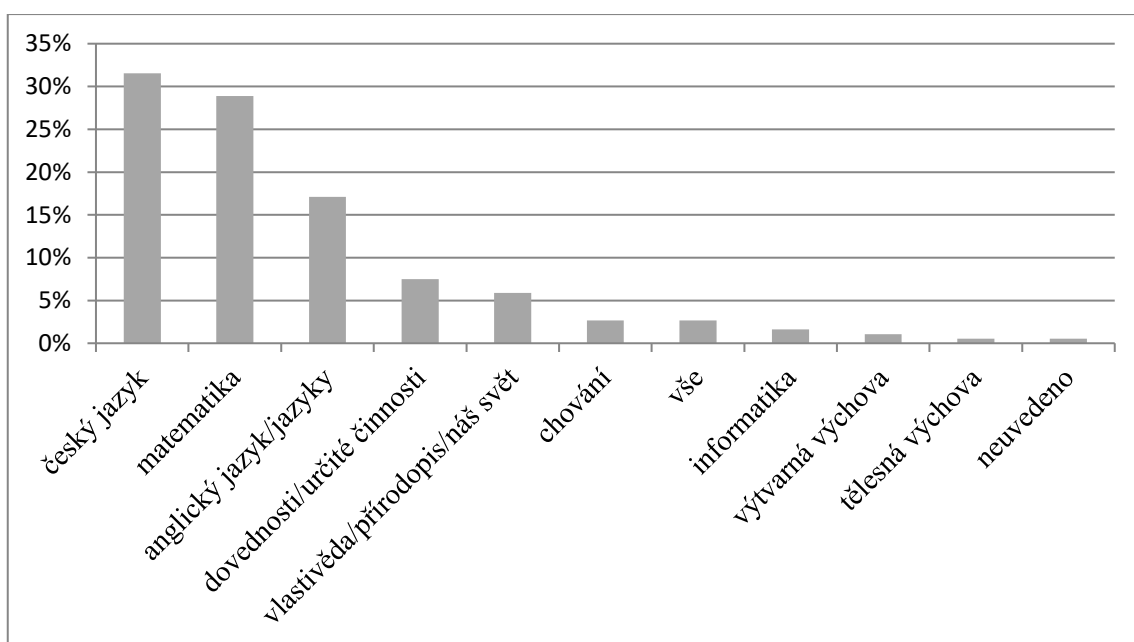
Graf č. 9: To, co se učíme ve škole, se mi bude v dospělosti hodit

Další součástí této položky bylo zjištění, co je podle respondentů ve škole nejdůležitější (graf 10). U této položky žáci jmenovali jednotlivé předměty,

dovednosti/určité činnosti (např. přemýšlet, poradit si v každé situaci, pozornost, vyhledávat informace), chování (chovat se slušně, nestydět se aj.). Podle žáků je nejdůležitějším předmětem český jazyk, hned v zápětí matematika. Důležitost také přisuzují anglickému či jinému cizímu jazyku. Rozdíly mezi pohlavím nebo typem školy jsou u této položky minimální, proto je neuvádíme.

Graf č. 10: To nejdůležitější, co se ve škole učíme je:

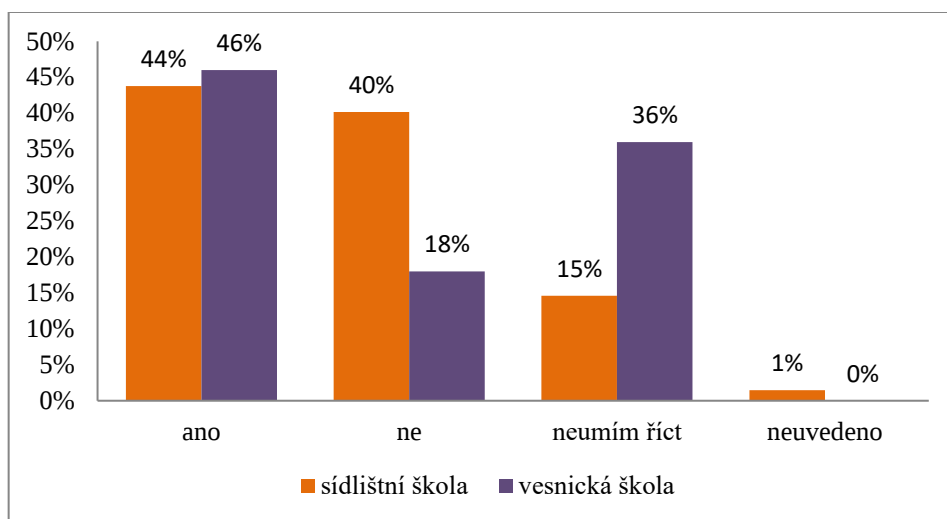

Otázka č. 6

U položky číslo 6 nás zajímalo, jestli žáci přisuzují vyššímu vzdělání, také větší finanční ohodnocení (graf 11): Čím budu mít vyšší vzdělání, tím budu vydělávat více peněz?

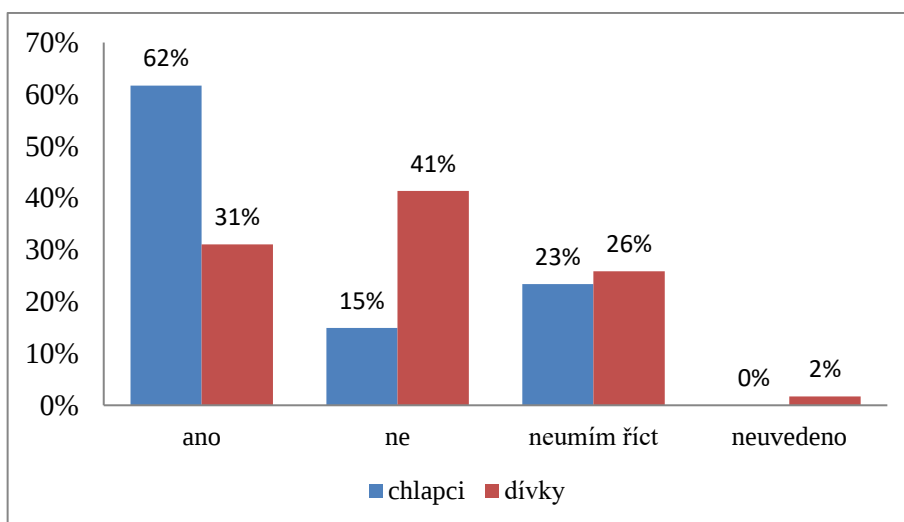
Žáci ze sídlištní (44 %) i z vesnických škol (46 %) si myslí, že výše platu souvisí s výší vzdělání, ale zároveň musíme dodat, že 40 % žáků ze sídlištní školy u této otázky odpovídá záporně, na rozdíl od žáků z vesnických škol (jen 18 % žáků nevidí souvislost mezi výší platu a výší vzdělání). Zajímavé je také 36 % u žáků z vesnických škol – ti neumí toto tvrzení posoudit.

Graf č. 11: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím vydělám více peněz?

Velmi zajímavé je také porovnání v rámci pohlaví. Chlapci spojují (vidí vliv) mezi výší vzdělání a výší platu 2krát častěji než dívky (graf 12). Naopak dívky této položce z větší části vztah nepřisuzují (41 %). Skoro stejné procento obou pohlaví se neumí k této otázce vyjádřit.

Graf č. 12: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím vydělám více peněz – chlapci vs. dívky

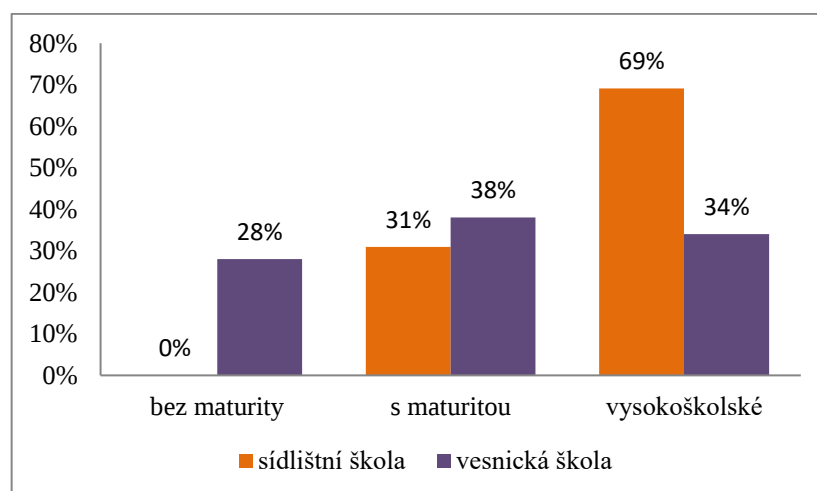

Otázka č. 7

U položky číslo 7 jsme zjišťovali, jakého nejvyššího vzdělání chtějí respondenti dosáhnout a proč. Z odůvodnění ovšem vyplynulo, že některé odpovědi zaměňují (předvýzkum toto neukázal). Proto jsme tedy tuto položku (proti prvopočátečnímu plánu) částečně zobecnili, a to tímto způsobem: vzdělání bez maturity, vzdělání s maturitou a vysokoškolské vzdělání.

Žádný ze žáků sídlišní školy nechce mít vzdělání bez maturity, naopak 28 % žáků venkovských škol je chce mít (graf 13). Zajímavé je také porovnání vysokoškolského vzdělání: více jak polovina žáků ze sídlišní školy (69 %) chce být vysokoškolsky vzdělána, kdežto z žáků z venkovské školy je to jen zhruba třetina žáků. Žáci z venkovských škol preferují spíše vzdělání s maturitou (38 %). Dalo by se také říct, že všechny odpovědi žáků z vesnických škol jsou více méně ve stejném poměru (28 %, 38 %, 34 %), což se nedá říct u žáků ze sídlišní školy.

Graf č. 13: Jaké nejvyšší vzdělání chtějí žáci mít

Nejčastějším důvodem uváděným pro dané vzdělání je argument: potřebuji to k povolání (tabulka 9). Žáci ze sídlišní školy častěji uvádí tento důvod: budu vzdělaný, chci to někam dotáhnout. Zajímavé je porovnání důvodu: na víc nemám. Žáci z vesnické školy uvedli tento důvod často (každý pátý žák si to myslí). U žáků ze sídlišní školy se tento argument téměř neobjevuje.

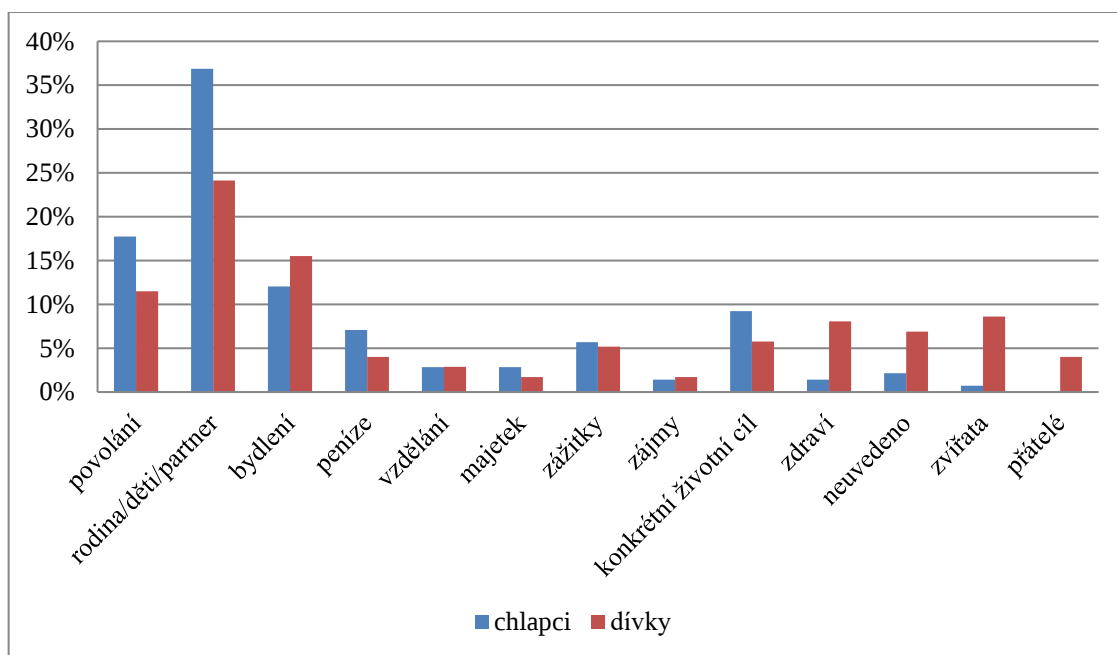
Tab. č. 9: Důvody k vybranému typu vzdělání

důvod	sídlíštní škola	venkovská škola
potřebuji to k povolání	34 %	32 %
budu vzdělaný/á, chci to někam dotáhnout	31 %	20 %
chci/budu se mít dobře/vydělám peníze	12 %	8 %
neuvedeno	7 %	6 %
vliv rodiny	6 %	2 %
chci maturitu	4 %	2 %
na víc nemám	1 %	20 %
neobejdu se bez toho	1 %	0 %
stačí to	1 %	6 %
nevím	0 %	4 %

Otázka č. 8

V položce číslo 8 žáci vyjadřovali, co (čeho) by chtěli v životě dosáhnout nebo co by chtěli mít. Největší rozdíly můžeme vidět mezi dívkami a chlapci (graf 14). Je zajímavé, že chlapci zmiňovali přání ohledně rodiny a partnerství (mít rodinu, děti, partnera) častěji než dívky. Chlapci také častěji zmiňují přání ohledně povolání (mít dobré zaměstnání, mít úspěch v zaměstnání aj.) než dívky. Dívky do svých životních přání zahrnují zvířata, což u chlapců téměř nevidíme. Žáci z obou pohlaví (chlapci o něco více než dívky) také zmiňují peníze (mít hodně peněz, být milionářem aj.). Objevují se i výroky jako být zdraví, dožít se dlouhého věku, ale to spíše u dívek než chlapců. Dívky také občas zmiňují přání mít dobré přátele, chlapci vůbec.

Graf č. 14: Přání žáků 5. ročníků

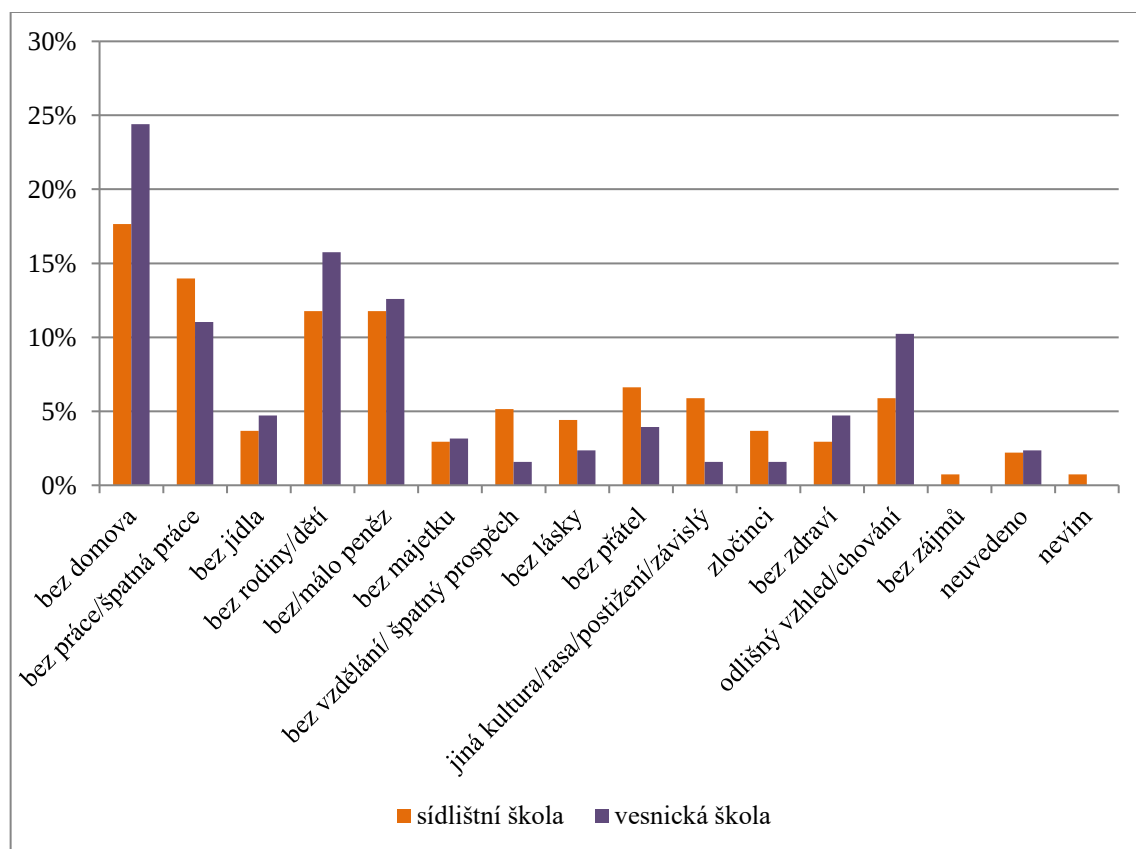

Otázky č. 9 – 11

U položek 9 – 11 žáci popisovali, jak vypadají lidé, kteří mají špatný, výborný a normální život. U těchto položek jsme se inspirovali H. Lukášovou a J. Marešem (2014).

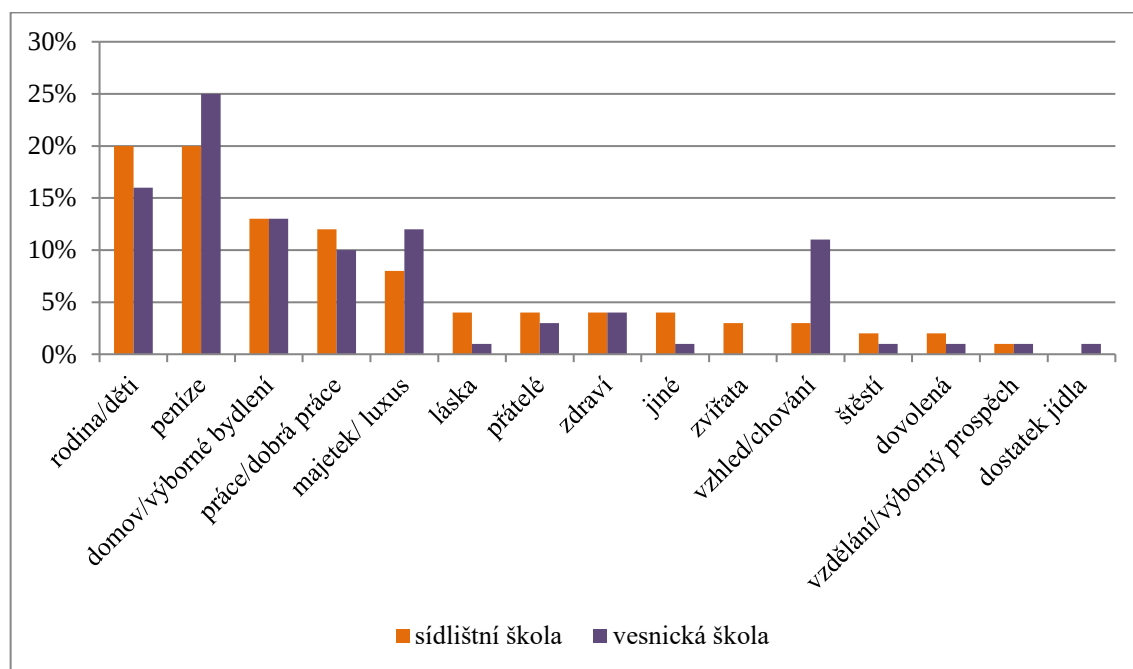
V dotazníku u položky týkající se špatného života žáci uvedli celkem 263 výroků, které byly zobrazeny do 16 kategorií. Nejčastějšími indikátory špatného života jsou u žáků zejména (graf 15): absence domova; absence nebo špatná práce; absence rodiny, dětí, partnerů; absence jídla; ale také odlišný vzhled a chování aj. Žáci z vesnických škol více spojují se špatným životem absenci domova, absenci rodiny (dětí, partnerů), odlišný vzhled nebo odlišné chování než žáci ze sídlištní školy. Ti zase více uvádějí absenci práce; absenci vzdělání, špatný prospěch; absenci přátel; odlišnou kulturu, závislosti na drogách a postižení, také dávají více špatný život do spojitosti se zločinem. Kategorii – málo peněz – uvádí žáci z obou typů škol více méně stejně.

Graf č. 15: Špatný život pohledem žáků 5. ročníků

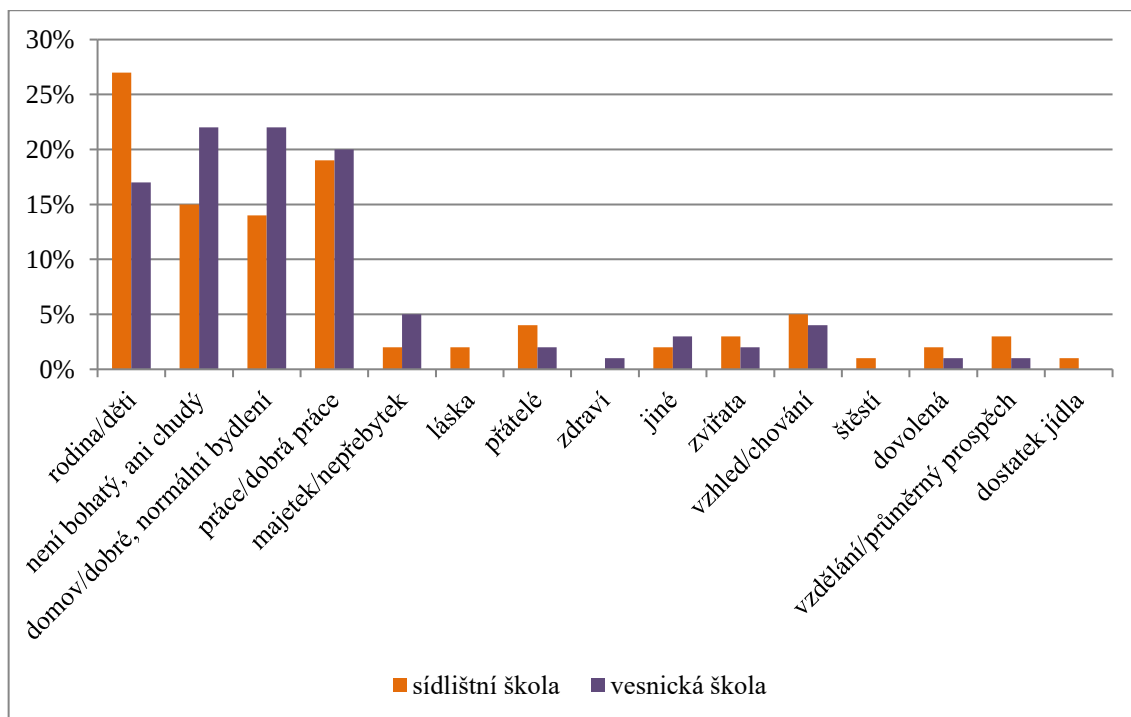
K položce týkající se výborného života jsme dostali celkem 276 výroků, ty byly kategorizovány do 15 kategorií. Představa výborného života u žáků částečně koresponduje s popisem člověka se špatným životem. To, co neměl (nebo měl ve velmi malém množství) člověk se špatným životem, má člověk s výborným životem, a to v dostatečném počtu (i v přebytku). Rozdíly v pojetí výborného života se u žáků z obou typů škol moc neliší. Největší rozdíl v pojetí je zejména u kategorie vzhled, žáci z venkovských škol připisují této kategorii větší význam než žáci ze sídlištní školy. Výroky spojené s penězi jsou častější také u žáků z vesnických škol. Žáci ze sídlištní školy o něco více zmiňují rodinu (milující, velká), děti (hodné), partner (milující, hodný) než žáci z venkovských škol.

Graf č. 16: Výborný život pohledem žáků 5. ročníků

Nejméně výroku (226) jsme zaznamenali u normálního života. Kategorie se opakují (s malými odlišnostmi), jak u předchozích položek s tím rozdílem, že dané kategorie dostávají jiné přívlastky: rodina/děti (normální), peníze (není bohatý, ani chudý), domov (normální, ani ne velký, ani ne malý), práce (dobrá), majetek (má auto, koupí si, co potřebuje), láska (od rodičů, rodiny), vzhled/chování (vypadá dobře, chová se slušně, je usměvavý) atd. Žáci z vesnických škol si více spojují s normálním životem tyto indikátory (graf 17): není bohatý, ani chudý; má normální bydlení, na rozdíl od žáků ze sídlištní školy – ti spojují s normálním životem více normální, dobrou rodinu.

Graf č. 17: Normální život pohledem žáků 5. ročníků

Shrneme-li předchozí výsledky, můžeme popsat zmiňované tři typy lidí v následující tabulce.

Tab. č. 10: Shrnutí: jak vypadá člověk, který má

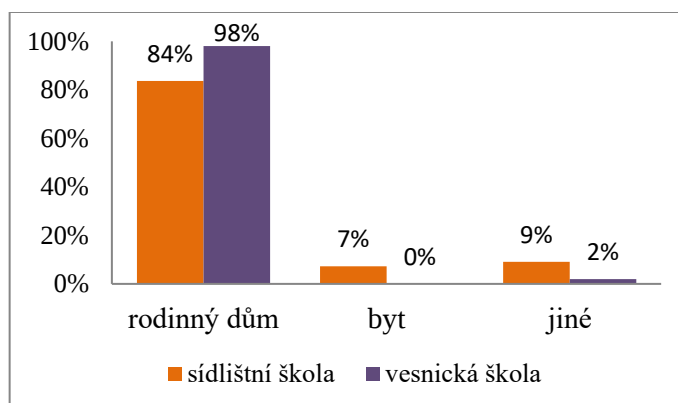
Špatný život	nemá domov, žije bez rodiny, nemá žádné děti, když vůbec práci má, tak je špatná, trpí hladem, nepřitažlivý vzhled, nemá žádné vzdělání, je nemocný, bere drogy, nemá žádný majetek a nikdo ho nemá rád atd.
----------------------------	---

Výborný život	má milující a někdy i velkou rodinu, hodnou, milující a krásnou manželku (manžela) / partnerku (partnera), dost peněz, někdy i přebytek, žije ve vilách, velkých domech, kde má luxusní vybavení (na zahradě nechybí bazén), má hodně přátel, je zdravý, má domácí mazlíčky, nosí značkové oblečení, jezdí často na dovolenou, pokud chodí do školy, tak na vysokou školu a má výborný prospěch, může se najíst dosyta, má štěstí atd.
Normální život	má hodnou manželku (manžela), není bohatý, ale není ani chudý (má akorát peněz), práce ho nebaví, ale není zas tak špatná, to co potřebuje si koupí, vypadá celkem dobře, občas si vyrazí na dovolenou, má domácí mazlíčky, je zdravý atd.

Otázka č. 12

U položky číslo 12 žáci vybírali mezi třemi možnostmi, jakou představu mají o svém budoucím bydlení (graf 18). Žáci z vesnické školy chtějí bydlet v rodinném domě (98 %) a jen 1 žák chce bydlet jinde (konkrétně ve srubu). Většina žáků ze sídlištní školy chce bydlet v rodinném domě (84 %), jen 7 % žáků chce bydlet v bytě a 9 % jinde (konkrétně 4 žáci ve vile a 1 žák na vesmírné stanici).

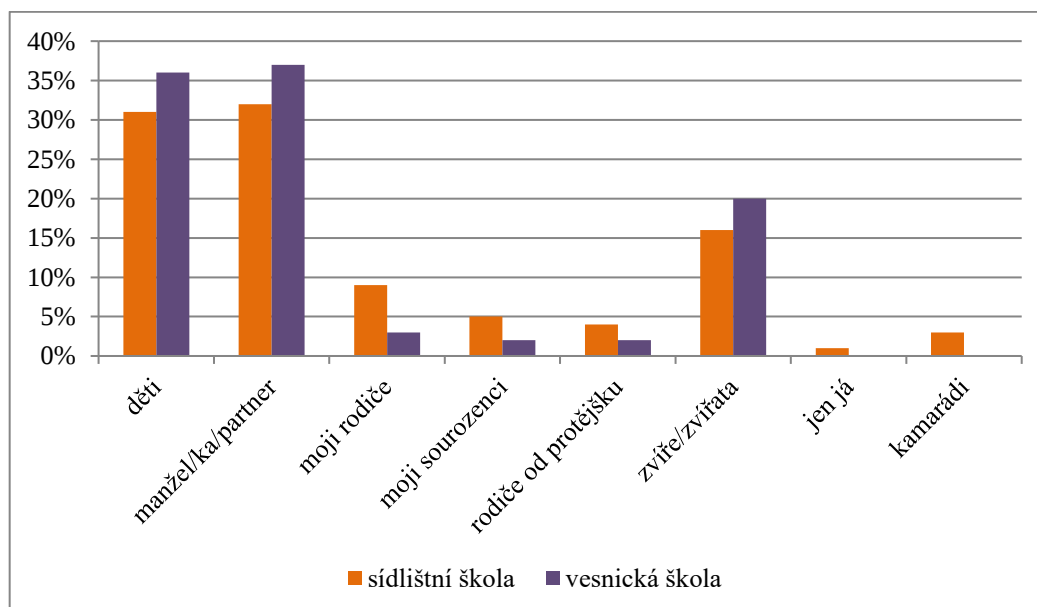
Graf č. 18: Typ bydlení

Otázka č. 13

U položky číslo 13 žáci uváděli, kdo bude členem jejich budoucí rodiny (graf 19). Žáci z venkovské školy chtějí mít ve své rodině o něco častěji děti a partnera (manžela/ku). Žáci ze sídlištní školy zase do své rodiny zařazují své rodiče, své sourozence, rodiče od svého partnera častěji. Zajímavé je porovnání rodičů a zvířete (jako člena rodiny): zvíře je častěji bráno jako budoucí člen rodiny než současní rodičové a současní sourozenci žáků.

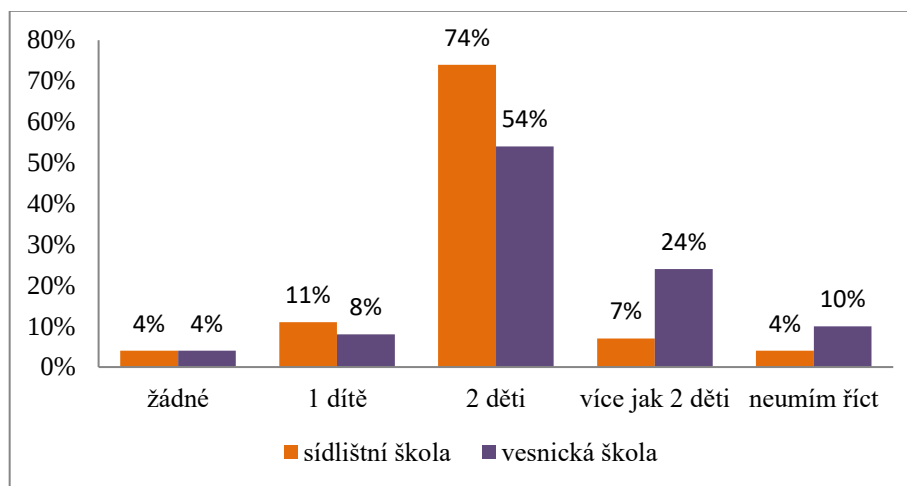
Graf č. 19: Kdo bude členem mé budoucí rodiny

Otázka č. 14

V položce 14 žáci odpovídali, kolik by chtěli mít v budoucnu dětí (graf 20). Většina žáků bez ohledu na typ školy, chce mít dvě děti. Část žáků z venkovských škol (24 %) chce mít více jak 2 děti.

Graf č. 20: Kolik chtějí mít žáci 5. ročníků děti?

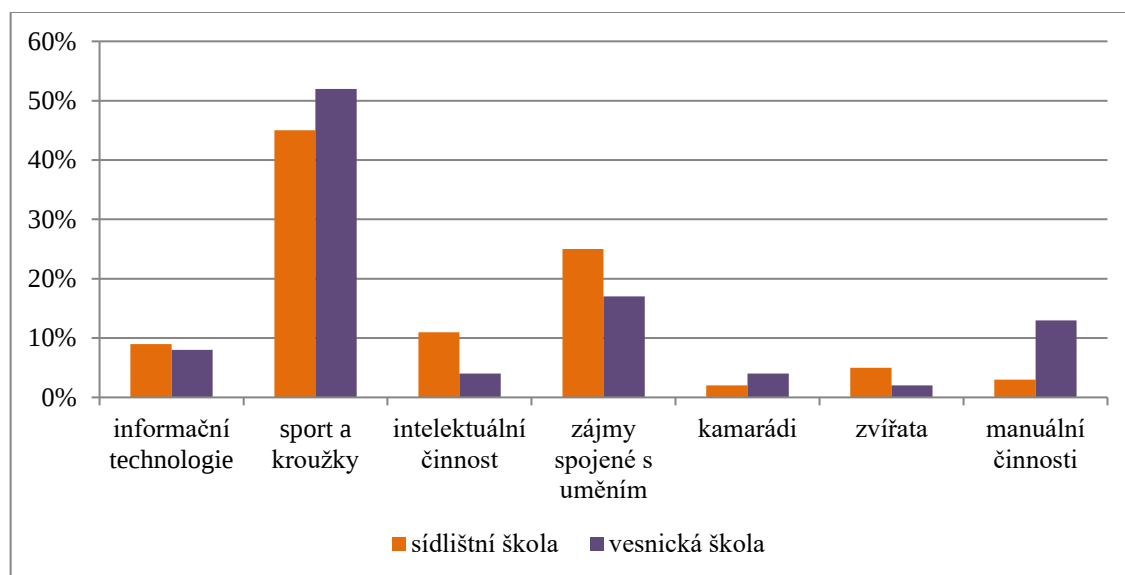

Otázka č. 15 – 16

U položek 15 a 16 jsme zjišťovali, jaké jsou současné koníčky (zájmy) žáků a jakým koníčkům (zájmům) se chtějí žáci věnovat v budoucnu. Celkem jsme zaznamenali 226 koníčků, ty jsme roztrídili do 7 kategorií: informační technologie (hry na pc, tablet), sport a kroužky, intelektuální činnost (čtení, entomologie, matematika aj.), zájmy spojené s uměním (hra na hudební nástroje, skládání hudby, malování, kreslení aj.), kamarádi, zvířata, manuální činnosti (vaření, pečení, česání aj.).

Nejvíce se v současnosti žáci věnují sportu a návštěvám kroužků, dále zájmům spojených s uměním (graf 21). Žáci na venkovské škole se věnují intelektuální činnosti o něco méně než žáci ze sídlištní školy.

Graf č. 21: Současné koníčky

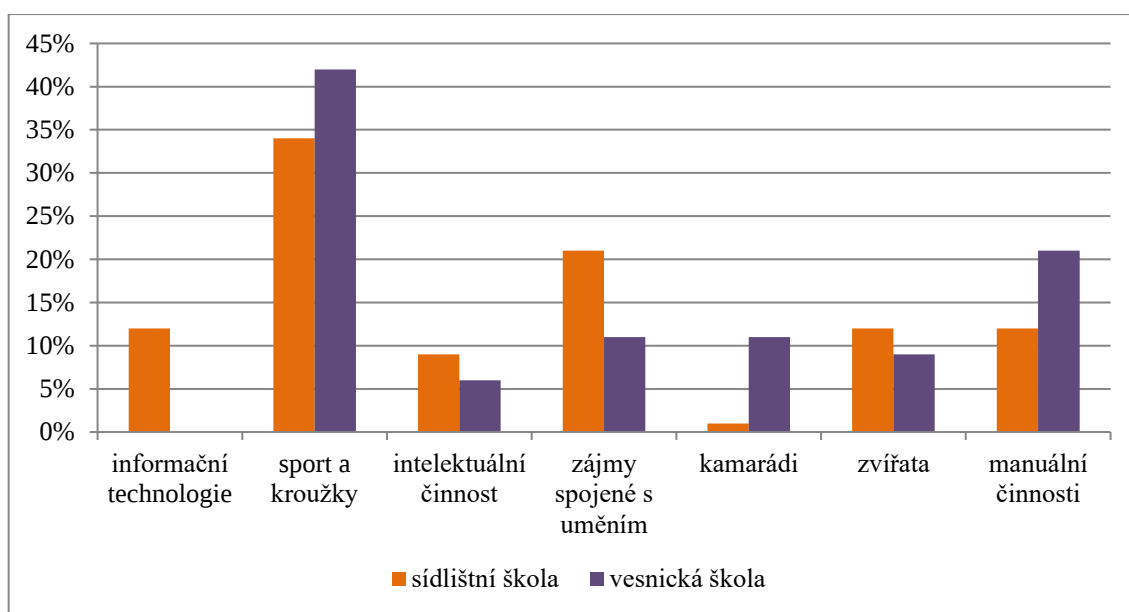
Do tabulky také přidáváme nejčastější současné zájmy (četnost 3 a více) s ohledem na pohlaví (tabulka 11).

Tab. č. 11: Konkrétní koníčky (četnost 3 a více) u dívek a chlapců

Současné koníčky – dívky	četnost	Současné koníčky – chlapci	četnost
malování/kreslení	17	fotbal	13
zvířata	12	hry na počítači	10
tancování	11	florbal	6
zpěv	7	sport	4
sport	5	hasiči	4
flétna	4	cyklistika	3
jezdeckví na koni	4	kamarádi	3
počítač	4	hokej	3
basketbal	3		
házená	3		
klavír	3		
plavání	3		

V budoucnu se chtějí nejvíce žáci věnovat sportovním aktivitám (graf 22). Nárůst také zaznamenáváme v kategorii zvířata a manuální činnosti. Zajímavé je také to, že žáci z venkovských škol se nechtějí věnovat zájmům souvisejících s informačními technologiemi vůbec oproti žákům ze sídlištní školy.

Graf č. 22: Budoucí zájmy

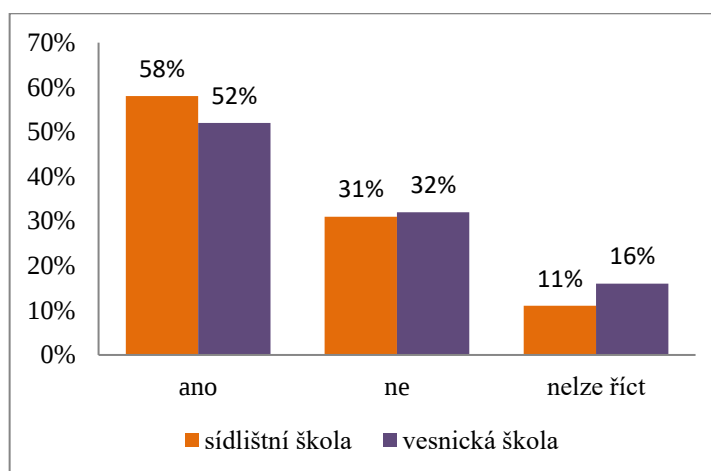

12.2 Vyhodnocení výzkumných otázek pro doménu šťastný život

- ❖ Korespondují spolu současné koníčky s představou budoucích zájmů?

U obou typů škol můžeme říct, že více jak polovina žáků chce koníčky, kterými se zabývá nyní, vykonávat i v budoucnosti (graf 23). (Položka v grafu „nelze říct“ znamená, že chybí odpověď z jedné z položek 15 nebo 16.)

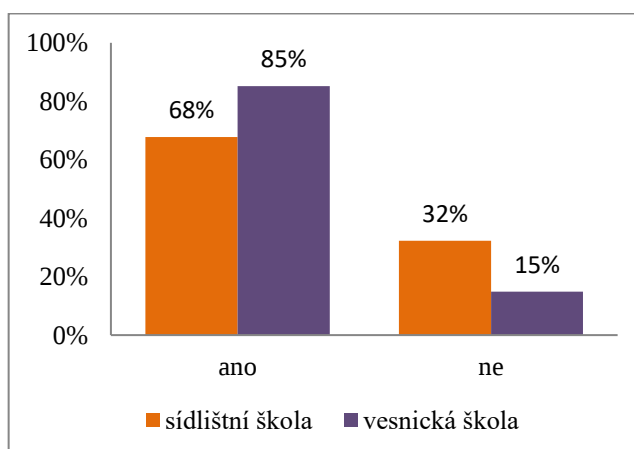
Graf č. 23: Souvislost představy budoucích zájmů s koníčky současnými

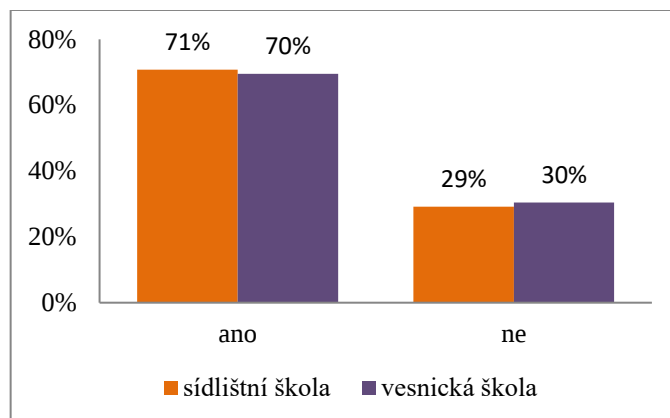
- ❖ Zařazují žáci mezi svá přání oblasti týkající se rodiny a bydlení?

Okolo 70 % chlapců z obou typů škol zařazuje přání rodiny v budoucím životě do třech přání – věcí (graf 25). U dívek je situace rozdílná: zatímco dívky z venkovské školy zařazují svoji rodinu v 85 %, dívky ze sídlištní školy jen v 68 % (graf 24).

Graf č. 24: Rodina ve 3 přáních – dívky

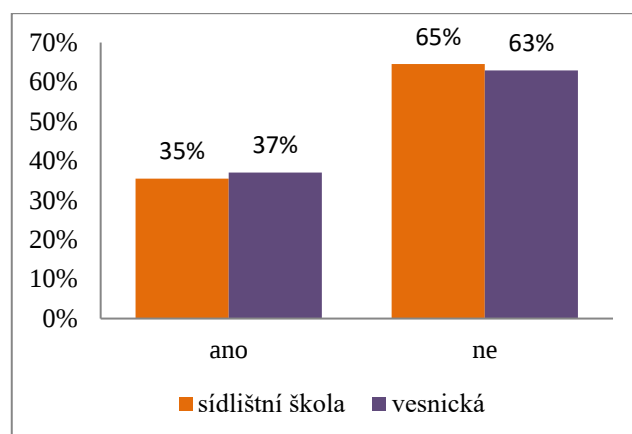

Graf č. 25: Rodina ve 3 přáních – chlapci

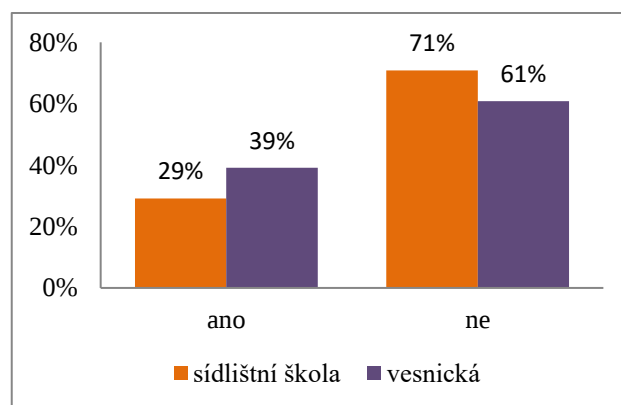

Bydlení se ve 3 životních přáních u dívek vyskytuje okolo 35 %, což je méně než rodina (graf 26). Rozdíly mezi oběma typy škol nejsou téměř žádné. U chlapců je situace jiná: bydlení se ve třech přáních vyskytuje více u žáků z vesnické školy (39 %) než u žáků ze sídlištní školy (graf 27).

Graf č. 26: Bydlení ve 3 přáních – dívky

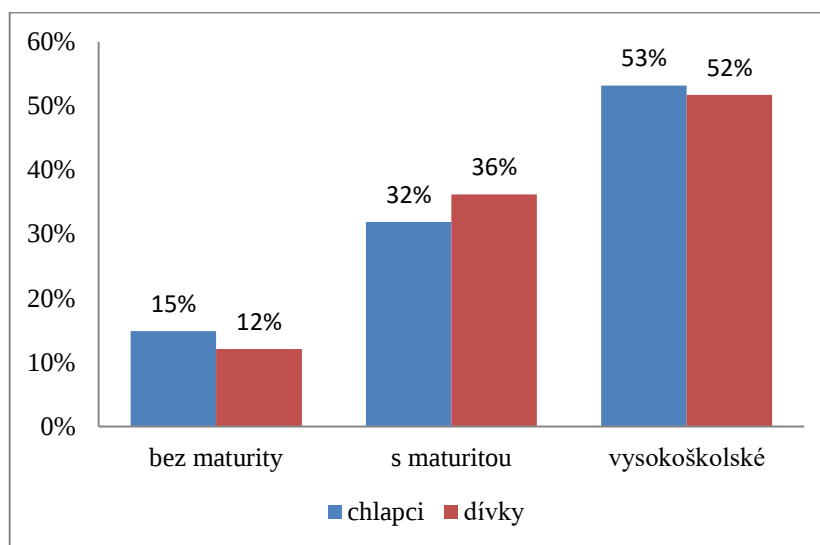
Graf č. 27: Bydlení ve 3 přáních – chlapci

❖ Existují nějaké rozdíly v pojetí nejvyššího vzdělání u chlapců a dívek?

Představa nejvyššího vzdělání se mezi chlapci a dívkami téměř neliší (graf 28).

Graf č. 28: Představa nejvyššího vzdělání (chlapci a dívky)

12.3 Vyhodnocení výzkumných otázek pro doménu zaměstnání

❖ S čím si spojují žáci představu svého budoucího povolání?

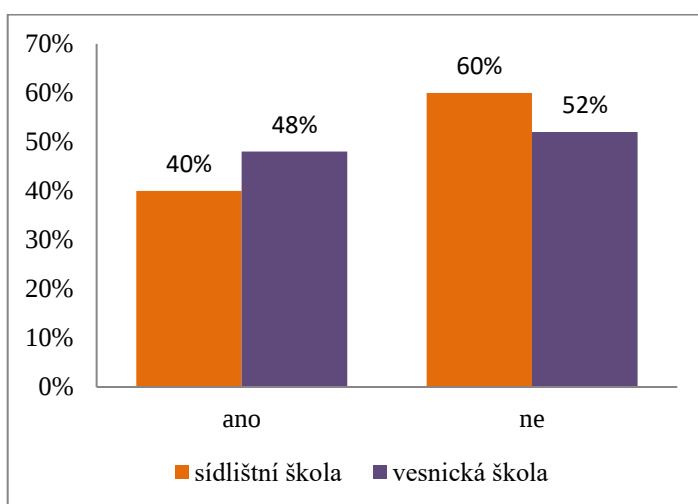
V této výzkumné otázce budeme zkoumat, co má vliv na představu budoucího povolání u žáků. S ohledem na získaná data, předkládáme 3 možnosti:

- 1) Souvisí představa povolání, které chtějí žáci skutečně vykonávat, s tím, v čem jsou dobří?
- 2) Souvisí představa povolání, které chtějí žáci skutečně vykonávat, se současnými koníčky (zájmy)?
- 3) Souvisí představa povolání, které žáci chtějí skutečně vykonávat, s povoláním rodičů?

1) Souvisí představa povolání, které chtějí žáci skutečně vykonávat, s tím, v čem jsou dobří?

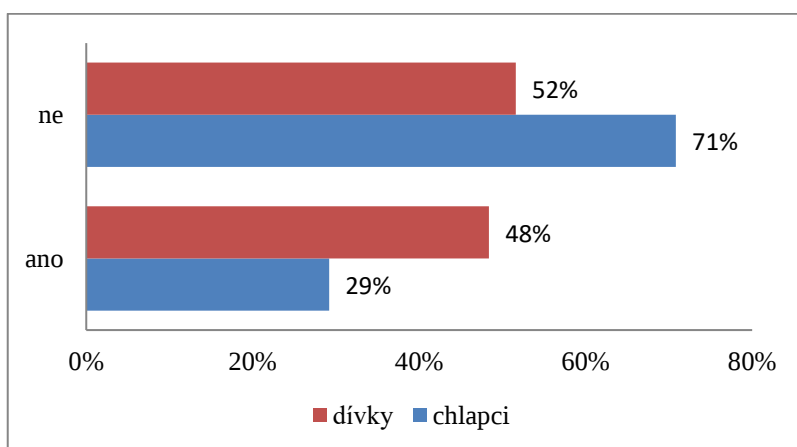
Zhruba u každého druhého žáka z venkovských škol můžeme říct, že existuje vztah mezi představou skutečně vykonávaného povolání s tím, v čem jsou dobří (graf 29). U žáků ze sídlištní školy vztah také existuje, avšak v menším měřítku: 40 % těchto žáků je ovlivněno při představě svého budoucího zaměstnání tím, v čem spatřují své dobré stránky (v čem jsou dobří).

Graf č. 29: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á

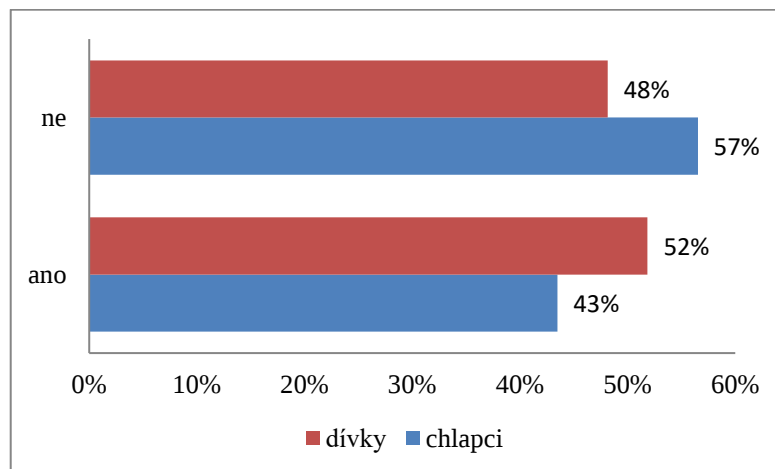

Zajímavé je také porovnání v jednotlivých typech škol mezi chlapci a děvčaty: dívky ze sídlištní školy i z vesnické školy jsou více ovlivněny než chlapci (graf 30 a graf 31).

Graf č. 30: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á (sídlištní škola)

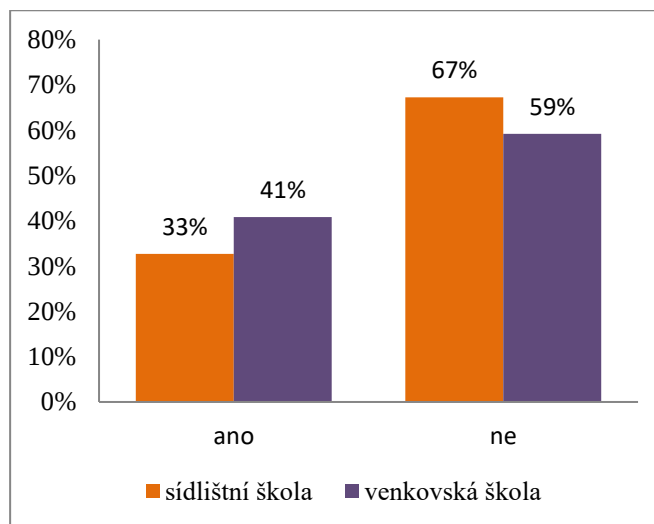
Graf č. 31: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á (vesnická škola)

2) Souvisí představa povolání, které chtějí žáci skutečně vykonávat, se současnými koníčky (zájmy)?

Vliv současných zájmu na výběr povolání existuje, ale není tak markantní jako u předchozího zjištění (graf 32). Více jsou ovlivněni žáci na venkovské škole (41 %), oproti sídlištní škole (33 %).

Graf č. 32: Vliv současného zájmu na představu budoucího povolání

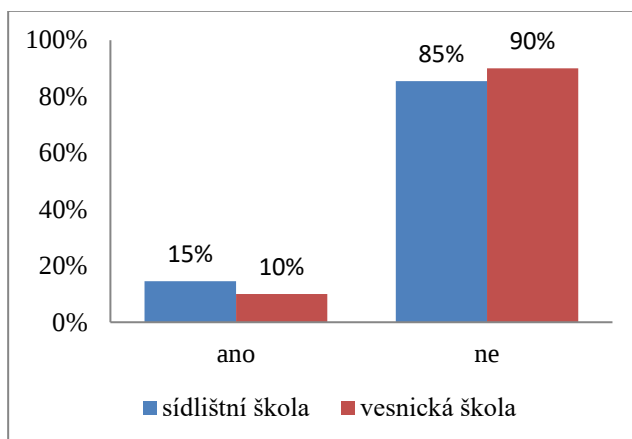

Podíváme-li se na jednotlivý typ školy a porovnáme-li získaná data s ohledem na pohlaví, zjistíme toto: 46 % dívek z venkovské školy je ovlivněno svým současným koníčkem (chlapci v 35 %). U žáků ze sídlištní školy je ovlivnění menší (chlapci jsou ovlivněni v 29 %, dívky v 35 %).

3) Souvisí představa povolání, které žáci chtějí skutečně vykonávat, s povoláním rodičů?

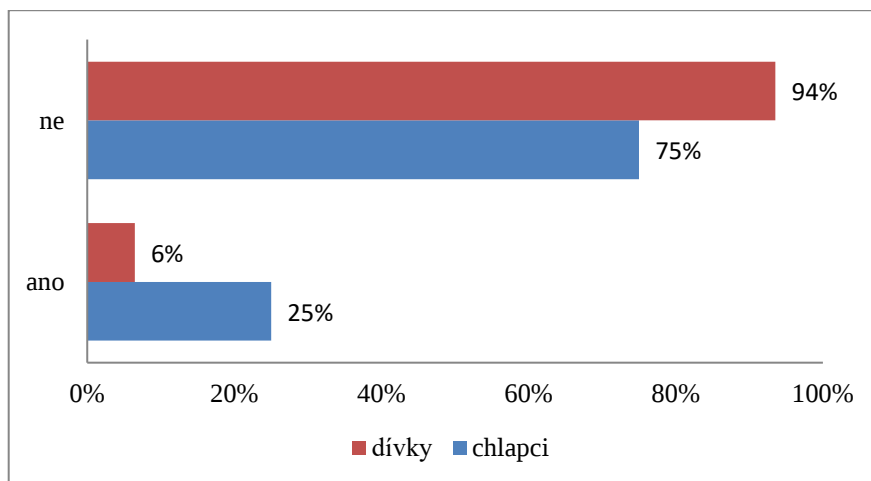
Vliv zaměstnání rodičů na představu budoucího povolání žáků je nepatrný. Více jsou ovlivněni žáci ze sídlištní školy, ale rozdíl není velký (graf 33).

Graf č. 33: Vliv povolání rodičů na představu povolání

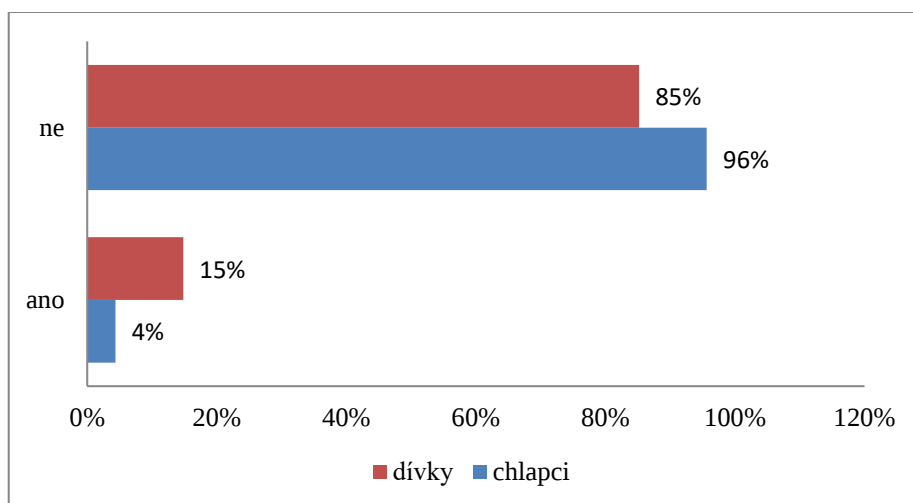

Každý čtvrtý žák ze sídlištní školy je ovlivněn při představě svého povolání povoláním někoho z rodičů, u dívek je ovlivnění malé – 6 % (graf 34). Dívky z vesnické školy (15 %) jsou ovlivněny více než chlapci (4 %) (graf 35).

Graf č. 34: Vliv povolání rodičů na představu povolání (sídlíštní škola)

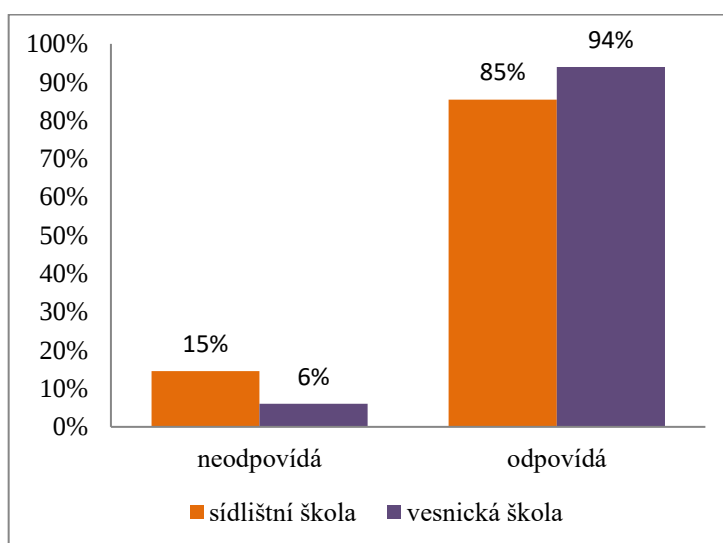
Graf č. 35: Vliv povolání rodičů na představu povolání (venkovská škola)

- ❖ Existuje vztah mezi nejoblíbenějším povoláním a povoláním, které žáci chtějí skutečně vykonávat?

Nejoblíbenější povolání v naprosté většině odpovídá představě povolání, které by žáci chtěli skutečně vykonávat (bez ohledu na typ školy) – graf 36. Viditelnější rozdíl je u žáků sídlištní školy – 15 % z nich má představu odlišnou s nejoblíbenějším povoláním.

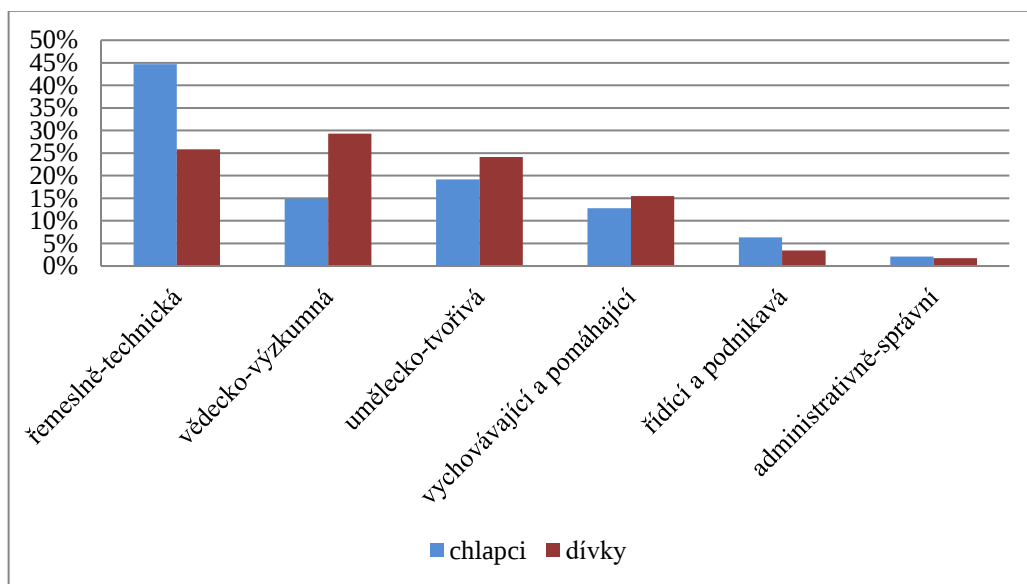
Graf č. 36: Vztah nejoblíbenějšího povolání se skutečně vykonávaným povoláním

❖ Existují rozdíly v představě budoucího zaměstnání u dívek a chlapců?

Chlapci tíhnou spíše k povoláním v řemeslně-technické oblasti (graf 37). Dívky preferují spíše povolání v oblasti vědecko-výzkumné a umělecko-tvořivé. Zbývající oblasti jsou více méně ve stejné oblibě.

Graf č. 37: Rozdílnost v preferenci oblastí povolání mezi dívkami a chlapci

12.4 Diskuze

V dotazníkovém šetření jsme se pokusili zjistit žákovské představy o budoucnosti. Získané odpovědi na jednotlivé otázky nám pomohly zjistit představy žáků pátých ročníků základní školy o budoucím životě zejména v těchto oblastech: šťastný život, zaměstnání, vzdělávání, pojetí kvality života, domova a zájmů. Naše očekávání (výzkumné otázky), která jsme vložili do výzkumných otázek, se někdy naplnila, někde ne.

Pro přehlednost vyhodnocování jsme výzkumné otázky rozdělili do dvou domén, které spolu ovšem souvisí a navzájem se ovlivňují. První z nich je doména šťastného života, která v sobě zahrnuje více méně i doménu druhou – doménu zaměstnání (zaměstnání je jednou z oblastí pojetí šťastného života, což se ukázalo i při výzkumu).

Dílčí výzkumné otázky pro doménu šťastného života a doménu zaměstnání shrneme na následujících řádcích.

Výzkumné otázky pro doménu šťastného života:

- ❖ Korespondují spolu současné koníčky s představou budoucích zájmů?

Ano, souvisí.

Přes 50 % žáků (sídlištní škola: 58 %, vesnická škola: 52 %) se chce v budoucnosti zabývat stejným zájmem (koníčkem), jako který dělá nyní.

- ❖ Zařazují žáci mezi svá přání oblasti týkající se rodiny a domova?

Ano i ne.

Žáci do svých přání zařazují oblasti týkající se rodiny (dívky ze sídlištní školy: 68 %, dívky z vesnické školy: 85 %; chlapci ze sídlištní školy: 71 %, chlapci z venkovské školy: 70 %). Oblasti týkající se domova a bydlení žáci spíše nezařazují (dívky ze sídlištní školy: 35 %, dívky z vesnické školy: 37 %; chlapci ze sídlištní školy: 29 %, chlapci z venkovské školy: 39 %).

- ❖ Existují nějaké rozdíly v pojetí nejvyššího vzdělání u chlapců a dívek?

Neexistují.

Představa nejvyššího vzdělání si je u dívek a chlapců podobná (dívky: bez maturity – 12 %, s maturitou – 36 %, vysokoškolské – 52 %; chlapci: bez maturity – 15 %, s maturitou – 32 %, vysokoškolské – 53 %).

Výzkumné otázky pro doménu zaměstnání:

- ❖ S čím si spojují žáci představu svého budoucího povolání?

Nejvíce si žáci spojují představu svého budoucího povolání s tím, **v čem jsou dobří** (sídlištní škola: 40 %, venkovská škola: 48 %), méně pak se současným zájmem (sídlištní škola: 33 %, venkovská škola: 41 %), nejméně pak s povoláním rodičů (sídlištní škola: 15 %, venkovská škola: 10 %).

- ❖ Existuje vztah mezi nejoblíbenějším povoláním a povoláním, které žáci chtějí skutečně vykonávat?

Ano, existuje.

Při představě svého budoucího povolání většina žáků vychází právě z nejoblíbenějšího povolání (sídlištní škola: 85 %, venkovská škola: 94 %).

- ❖ Existují rozdíly v představě svého zaměstnání u dívek a chlapců?

Ano, existují.

Nejpatrnější to je v oblasti řemeslně-technické (chlapci: 45 %, dívky: 26 % – rozdíl 19 %), dále v oblasti vědecko-výzkumné (chlapci: 15 %, dívky: 29 % – rozdíl 14 %). V dalších oblastech (umělecko-tvořivá, vychovávající a pomáhající, řídicí a podnikavá, administrativně-správní) jsou rozdíly minimální.

Některé otázky v dotazníku bychom nyní koncipovali jinak. Zejména otázku týkající se představy nejvyššího vzdělání. Ukázalo se, že někteří žáci nerozlišují střední odborné učiliště s maturitou s vzděláním středoškolským. Pro výzkum jsme výsledky této otázky omezili na vzdělání s maturitou, bez maturity a vysokoškolské. Další položka, která mohla být pro žáky zavádějící, byla položka 12, ve které žáci vybírali svoji představu bydlení. Myslíme si, že kdybychom tuto otázku nechali otevřenou, dostali bychom více rozmanitých odpovědí. U otázky číslo 14, která zjišťovala představu o počtu dětí, jsme měli chtít od žáku odůvodnění aj.

13. ROZHOVOR

13.1 Průběh rozhovoru a výzkumný vzorek

Pro potvrzení či vyvrácení výsledků z dotazníkového šetření jsme zvolili metodu polostrukturovaného rozhovoru (kvalitativní metoda); dále nás zajímaly také bližší informace z obou zvolených domén (doména šťastného života a doména zaměstnání). Výzkumný vzorek u této metody tvořilo 10 žáků pátých ročníků.

Dotazování žáci a jejich rodiče byli se záměrem výzkumné sondy seznámeni a souhlasili také s pořizováním nahrávky. Nahrávky rozhovoru byly přepsány. Přepis byl zpracován technikou otevřeného kódování, poté byly jednotlivé kódy kategorizovány. Pomocí kategorií jsme výsledky rozhovoru zpracovali pomocí techniky „vyložení karet“. Při této technice jsou kategorie uspořádány do nějakého obrazce či linky, na základě toho je sestaven text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií. (Švaříček, 2007, s. 226)

Pro rozhovor jsme zvolili několik témat, o kterých bychom se s žáky chtěli bavit a které korespondují s doménou šťastného života a zaměstnání. Předem jsme si stanovili také několik otázek, které bychom v rozhovoru chtěli použít. Pořadí otázek nebylo striktně dáno – při rozhovoru jsme se vždy snažili o individuální přístup – navozování témat a otázek podle toho, co žák v danou chvíli sdělil.

Přepisy všech rozhovorů a ukázkou otevřeného kódování uvádíme v příloze.

13.2 Témata a otázky připravené pro rozhovor:

Šťastný život

- 1) Když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?
- 2) Co to znamená, když má někdo šťastný život?
- 3) Co musíš všechno udělat, abys mohl žít šťastně?
- 4) Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

Zaměstnání a vzdělání

- 5) Jak si představuješ svoje budoucí povolání?
- 6) Abys mohl/a dané povolání vykonávat, co všechno musíš udělat?
- 7) Jak ti může škola pomoci při plnění své představy o povolání?

Rodina

- 8) Jakou podobu bude mít tvoje budoucí rodina?
- 9) Kdo všechno bude členem tvé budoucí rodiny?

Volný čas

- 10) Co všechno budeš dělat ve svém volném čase a proč?

13.3 Interpretace analyzovaných rozhovorů

13.3.1 Chlapci

Respondent č. 1 – Adam

Adam řadí mezi indikátory šťastného života dostatek peněz, život s manželkou a dětmi v pěkném domě (s bazénem), zaměstnání, sportovní aktivity, návštěvy večírků a restaurací. Aby měl Adam dostatek peněz, musí chodit do práce a dobrou práci získá tehdy, když bude absolventem vysoké školy.

Se špatným životem si Adam spojuje například bezdomovce, kteří nemůžou pracovat, protože je nikdo nezaměstná z toho důvodu, že zapáchají. Když nepracují, nemají peníze. A kdo nemá peníze, nic si nekoupí. Proto bezdomovci žebrají. Za získané peníze si koupí alkohol. Adam také dodává, že si za svůj život můžou bezdomovci částečně sami.

Adam by chtěl být inženýr po tatínkovi. Bude vlastnit firmu, která se bude specializovat na nemocniční software, protože chce pomáhat lidem, ale také z toho důvodu, že je tato práce perspektivní, bude mít dobré uplatnění. Se svým povoláním také Adam spojuje výši vzdělání – k svému povolání bude potřebovat vysokoškolské vzdělání, v budoucnu bude mít vysokou školu skoro každý a bez ní by Adam hledal uplatnění špatně.

Adam chce mít hodnou manželku a dvě děti (holka a kluk), ale to až po třicítce, protože chce po vysoké škole nějaký čas cestovat. V současné době Adam chodí do kroužku na kytaru a hraje s kamarády fotbal. Oběma těmto koníčkům se chce Adam věnovat i v budoucnosti. Mezi jeho další koníčky patří počítač, a to díky svému tatínkovi, kterého Adam pozoruje při práci (někdy se i aktivně zapojuje).

Respondent č. 2 – Jakub

Nejdříve ze všeho se Jakub zmiňuje, jak bude v budoucnu vypadat – nechá si narůst vousy. Také zmiňuje, že bude pít pivo a kouřit cigarety.

Mezi indikátory šťastného života Jakub uvádí zaměstnání, při kterém se člověk moc nenadře; dostatek peněz, aby si mohl koupit, co chce; pěkný dům a cestování. Mezi povolání, při kterém se člověk moc nenadře, patří například manažerská práce a práce v politice. Politici a manažeři sedí v kanceláři a nic nedělají.

Se špatným životem si Jakub spojuje absenci přátel, ale také špatné známky ve škole navzdory snaze.

Jakub by se chtěl stát hokejistou v NHL, konkrétně hrát za tým New York Rangers, protože ho to baví a jde mu to. Ovšem ještě nezačal hrát závodně. Ve škole mu k povolání hokejisty pomůže zejména anglický jazyk a tělesná výchova. Angličtina Jakubovi moc nejde; Jakub si myslí, že se anglický jazyk naučí až ve Spojených státech amerických.

Výši svého vzdělání spojuje se školním prospěchem, se známkami. Chtěl by mít maturitu, ale vše bude záležet právě na prospěchu.

Mezi členy své rodiny Jakub zařazuje pěknou přítelkyni a psa (pitbul). Děti by chtěl mít až na stáří, aby se měl o něho kdo postarat.

V současné době Jakub hraje ve svém volném čase hokej, chtěl by se stát profesionálním hokejistou. Do budoucnosti by se chtěl naučit hrát poker, protože se u toho dá vydělat dost peněz a navíc to může být zajímavé.

Respondent č. 3 – Vašek

Vašek chce být povoláním profesionální fotbalista a hrát ve Španělsku za Real Madrid. Již teď hraje závodně fotbal a podle jeho rodičů a trenéra mu to jde dobře. Šťastný život si spojuje pouze se zaměstnáním. Bude se mít šťastně, když bude trénovat a dávat branky. Nejvyšší vrchol šťastného života je hrát za Real Madrid. Ve škole se nejvíce hodí pro povolání fotbalisty tělesná výchova, ale také španělský jazyk, ale ten se ve škole neučí.

Špatný život má podle Vaška ten, kdo dělá práci, která ho nebaví, ale musí ji dělat, aby měl peníze a kam složit hlavu (bydlení).

Fotbalista podle Vaška nepotřebuje maturitu. Až mu skončí kariéra, chce zůstat u fotbalu jiným způsobem nebo si dodělat maturitu, ale nejpravděpodobnější je, že už nebude muset chodit do zaměstnání, protože bude mít dostatek peněz. Vašek si zatím nepřipouští, že by fotbal nemohl z nějakého důvodu hrát. V případě, že fotbal hrát nebude, chce dělat práci, kterou dělá jeho otec – stolař (ale není si tím jistý).

Vašek zatím nemá představu o tom, jak bude vypadat jeho rodina. Vše se vytříbí časem.

Ve volném čase chce Vašek v budoucnosti hrát fotbal. V současnosti také hraje hry na tabletu – tomu se chce věnovat i v budoucnosti.

Respondent č. 4 – Ondřej

Ondra zařazuje mezi ukazatele šťastného života bydlení na venkově (v domě s bazénem), manželku a děti, zaměstnání, peníze. Proto, aby mohl žít šťastně, se musí dobře učit a mít dobré známky, aby mohl vystudovat vysokou školu. Vysoká škola je důležitá pro jeho budoucí povolání.

Ondra by chtěl být majitelem vlastní počítačové firmy. Podnikatel si je vlastním pánem, nemá žádného vedoucího, nikdo mu nepřikazuje – v tomto je Ondřej negativně ovlivněn otcovou prací (tatínek je nespokojený se svým zaměstnáním – musí dělat to, co mu ostatní nařídí). Až Ondřej založí vlastní firmu, zaměstná i svého otce, který bude jeho zástupcem. Konkrétně se Ondřej chce specializovat na práci s videem (stříh) pro reklamy, filmy a různé ukázky. Myslí si, že si vydělá hodně peněz a za vydělané peníze si koupí dům. Až bude mít hodně peněz a vlastní dům, tak se „objeví“ i nějaká pěkná manželka – žena si najde Ondřeje, protože bude mít hodně peněz.

Členem jeho rodiny bude hezká a hodná manželka, která se bude starat o domácnost a děti. Děti budou slušně vychované a budou mít dobrý prospěch. Ondra má jasnou představu o počtu a pohlaví svých dětí (dvě děti, holka a kluk). Syn bude pomáhat Ondrovi a dcera zase manželce. Mezi členy své budoucí rodiny také zařazuje siamskou kočku. Zvířata do rodiny určitě patří, někteří lidé se k nim chovají jako ke svým dětem (např. Ondřejovi sousedi). Důvodů, proč mají lidé zvířata jako členy rodiny, může být několik (nemohou mít děti, nechtějí je mít). Mít zvíře je méně zodpovědné, protože

když se omrzí, mohou je lidé dát do útulku. S dětmi to tak jednoduché není: když je chtějí dát do babyboxu, tak to je podezřelé pro okolí. Rodiče mohou jít kvůli tomu do vězení, pokud je tedy policisté vůbec chytí (zde Ondra uvádí negativní zkušenost s vykradenou chatkou).

Mezi členy své rodiny primárně Ondra nezařadil své ani manželčiny rodiče, ale na konkrétní otázku odpověděl kladně – zařadil by je. Do rodiny by také měla patřit manželčina kočka, budou se siamskou kočkou kamarádky.

Ve volném čase jezdí Ondra s rodiči na chatu, dále pracuje (nehraje hry) na počítači. Tvoří videa a dokumenty – tvoří videa z fotek nebo stříhá kamerový záznam, pracuje v programu Pinnacle. Ondra také navštěvuje kroužek zaměřený na počítače, zde se také učí stříhat videa. Přes víkend chodí ke kamarádům, hraje hry na playstationu. U počítače Ondra tráví někdy i tři hodiny denně, ale některý den třeba vůbec. Dlouhé sezení u počítače se nelíbí mamince.

Respondent č. 5 – Aleš

Aleš by se chtěl stát architektem, bude navrhovat budovy (mrakodrapy a jiné zajímavé budovy). Kdyby nevyšlo povolání architekta, tak by chtěl být hasič po dědečkovi. Ale povolání architekta je lepší, protože je spojeno s cestováním, se zajímavými lidmi na různých místech světa. Práci architekta je podle Aleše navrhovat domy, byty, různé stavby. Návrhy se zpracovávají na počítači, návrh je odeslán stavební firmě, která stavbu postaví. Někdy může cestování nést riziko, například nebezpečí na základě náboženské odlišnosti (islamisté). Pro to, aby se mohl stát Aleš architektem, musí být dobrý v matematice (říkala to paní učitelka), ale jemu to bohužel moc nejde; musí vystudovat vysokou školu.

Aleš by chtěl bydlet ve vile, kterou si sám již navrhl. Bude mít deset místností, velký bazén uvnitř, odpočinkovou místnost s posilovnou a velkým domácím kinem, součástí vily také bude garáž, kde bude ferrari nebo laborghini (nejlépe obě dvě auta). Vila bude postavená v půlce rybníka, aby měla jen jednu přístupovou cestu (kvůli zlodějům), ale kdyby jen přece zloději pronikli, čeká je nemilé překvapení – hlídací robot, kterého už

Aleš viděl v televizi. Za pár let to bude prý úplně běžná záležitost. Jak toho chce všeho Aleš dosáhnout? Vydělá si na to díky své píli.

Manželku Aleš nechce, protože by mu zakázala cestování. Až bude mít dost cestování, tak si možná nějakou najde. Ke šťastnému životu patří rozhodně zdraví.

V budoucnu by chtěl Aleš cestovat, mít playstation a hrát fotbal.

13.3.2 Dívky

Respondent č. 6 – Karolína

Karolína si spojuje šťastný život s materiálním zabezpečením. Kdo má šťastný život, si může koupit, co chce, nemusí se omezovat. Důležitá je také láska od druhých, zejména od rodiny. Proto, aby mohla žít šťastně, si musí najít práci, která uživí rodinu.

Mezi indikátory špatného života podle Karolíny patří absence práce a díky tomu i absence peněz. Kdo má špatný život, toho nemá nikdo rád. Jako příklad uvádí starou paní, které umřel manžel, její děti ji daly do domova pro seniory z toho důvodu, že bydlely daleko a nemohly se o ni starat. S tím Karolína nesouhlasí, děti by se měly o své rodiče postarat.

Karolína má představu, že bude zdravotní sestřička u pediatra z toho důvodu, že ráda pomáhá a ráda se stará o děti, které jsou nemocné. Proto, aby mohla toto povolání vykonávat, musí absolvovat zdravotní školu (zde je ovlivněna svoji sestřenicí, která pracuje jako zdravotní sestra v nemocnici v Jihlavě). Pokud bude i manžel pracovat, Karolína si myslí, že rodinu uživí (opět se odvolává na svoji sestřenici).

Členem Karolíniny rodiny bude ona, manžel a děti (holka a dva kluci). Má také představu o jménech (holka – Karolína po matce, jeden syn po manželovi a druhý syn – Aleš po otci Karolíny). Když bude Karolína a její manžel v práci, budou se starat o děti rodiče od Karolíny nebo od manžela. Mezi členy své rodiny zařazuje také psa.

V budoucnosti by chtěla mít Karolína zahrádku, tam pěstovat zeleninu a chovat psa (zde je ovlivněna svoji babičkou, která má zahrádku).

Respondent č. 7 – Petra

Mezi indikátory šťastného života Petra řadí dům nebo byt se zvířaty, milující rodinu, akorát peněz (ani moc, ani málo). Proto, aby člověk mohl žít šťastně, musí vystudovat, najít si práci kvůli penězům, mít manžela.

Kdo má špatný život, nemá hodného manžela, nemá kde bydlet, nemá co jíst, rodiče ho doma bijí bez konkrétního důvodu.

Petra by chtěla být veterinářkou nebo chovatelkou zvířat (asi koní), protože má ráda zvířata, zejména pak vlastního psa (je s ním sranda). Petra si myslí, že proto, aby mohla vykonávat zaměstnání veterinářky, se musí učit – konkrétně chodit do školy, mít dobré známky, aby se mohla dostat na další školy. Petra si je vědoma, že pro povolání veterinářky musí mít vysokou školu a s tím související dobrý prospěch. Pokud by byla chovatelkou koní, nemusí být absolventkou vysoké školy. Její budoucí povolání se bude odvíjet od prospěchu ve škole.

Petra chce mít v budoucnu manžela a dvě děti. Mezi členy své rodiny zařazuje automaticky své a manželovy rodiče, své i manželovy sourozence, ale také psy a kočky. Manžel bude hodný, to znamená: bude mít rád děti, bude se o ně starat, bude pomáhat v kuchyni.

Ve volném čase se chce Petra věnovat zvířatům. Chce mít alespoň dva psy (labradora a zlatého retrívra) a dvě kočky. O všechny zvířata se bude starat – vařit jim maso, chodit s nimi na procházky, chodit s nimi na cvičiště. Dále by chtěla jezdit na koni, protože ji to i nyní baví.

Respondent č. 8 – Katka

Podle Katky mezi šťastný život patří rodina, ta je důležitá proto, aby člověk nebyl sám, může mít sice přátele, ale rodinu to nenahradí. Dále je důležité zdraví, Katka uvádí příklad své babičky, která má špatné zdraví (necítí se dobře, navštěvuje lékaře), nemůže dělat, co by chtěla a musí jí pomáhat druzí. Někdy je také k šťastnému životu důležité štěstí. Vzdělání podle Katčiny maminky hraje v životě důležitou roli: výše vzdělání souvisí s prací a s penězi (čím vyšší vzdělání, tím lehčí práce a tím více peněz).

Mezi další indikátory šťastného života patří dobří přátelé – Katka má dobrou kamarádku (je s ní sranda, chodí spolu ven a hrají si spolu) a doufá, že spolu budou kamarádit až do smrti.

Katka chodí do dramatického kroužku, i proto by chtěla být herečkou, ale vzhledem k časové náročnosti tohoto zaměstnání a touhou mít velkou rodinu, o kterou se chce Katka starat, si není jistá tím, zda je to pravé povolání. Jako alternativní zaměstnání uvádí cvičitelku psů. Katka chce mít psa, huskyho, ale neví, jestli by se dal vycvičit. Proto, aby mohla být herečkou, musí umět hrát, musí víc cvičit a snažit se v dramatickém kroužku. Cvičitelka psů musí vycvičit psa a to není jednoduché, protože psi neposlušají – je to dřina. Na povolání herečky je důležité mít vysokou školu, na povolání cvičitelky psů stačí vzdělání základní. Jen základní školu mají podle Katky hloupí lidé, proto by chtěla dodělat minimálně střední školu.

Katka chce bydlet v normálním domě, který by měl být spíše větší kvůli dětem. Rozhodně musí mít velký obývací pokoj, aby se do něho vešli všichni příbuzní. K rodinné pohodě má také sloužit krb, i přesto, že nošení dříví zanechává nepořádek.

Katka by chtěla mít alespoň tři děti, manžela, babičky a dědečky (rodiče Katky a manželovi rodiče), prababičky a pradědečci (současné Katčiny babičky a dědečkové), tetičky a strýčkové (sourozenci). Celá rodina by spolu měla vycházet (nehádat se) a vzájemně se navštěvovat. Mezi členy rodiny by měl patřit pes (husky), kterého má také Katčina kamarádka. Rozhodně by nechtěla kočky, protože by je mohl husky zakousnout.

Katčina představa volného času je ovlivněna rodinou – starat se o rodinu zabere spoustu času (ovlivnění vlastní maminkou). Žena přijde z práce a hned jde dělat večeři, uklízet, prát a žehlit. Katka v současné době chodí do dramatického kroužku, proto by se tomu také chtěla věnovat v budoucnosti, možná se tím i živit.

Respondent č. 9 – Helča

Helča popisuje šťastný život vzhledem ke svému bratrovi. Ten má určitě šťastný život, protože jen co přijde ze školy, tak hraje hry na počítači. Přes týden nemusí doma nic dělat, až o víkendu pomáhá svému tatínkovi. Ale brzo na něho (podle maminky)

dojde, bude chodit na střední školu a bude se taky muset učit, proto nebude mít čas na blbosti. Helča podle svého soudu nemá vyloženě šťastný život, má spíše normální život, protože má starosti, musí se starat o Ketinku (pes), Mácu a Mícu (kočky), chodí pomáhat do stájí ke koním, doma pomáhá mamince. Oproti bráchovi má horší život, ale není to až tak hrozné.

Helča by chtěla mít vlastní zvěrolékařskou ordinaci. Ordinance bude součástí domu, kde bude Helča se svou rodinou bydlet, protože by ji otravovalo zejména z časových důvodů dojíždění (ovlivnění maminkou). V ordinaci se bude starat o psy, kočky, koně, ale o pavouky ne, protože ty nesnáší.

Helčin manžel by měl být hodný, měl by chodit do práce a pracovat v domácnosti spíše venku (někdy by ovšem mohl uvařit a uklidit). Zde je ovlivněna maminkou a tatínkem, kteří to mají takto rozdělené (maminka se stará o domácnost, tatínek pracuje okolo domu venku). Helča by chtěla mít dvě děti (holku a kluka), již má také představu o jménech (Natálka – jméno po nejlepší kamarádce, syn by se měl jmenovat po otci). Mezi členy budoucí rodiny bude patřit bratr, rodiče a současné babičky a dědečkové. V neděli se budou vzájemně navštěvovat, protože to je návštěvní den (nikdo nepracuje).

Ve volném čase Helča ráda jezdí na koni. Chodí také do sportovního kroužku, kde hrají vybíjenou, florbal, fotbal a jiné sporty. Do budoucnosti by si Helča chtěla pořídit vlastního koně a starat se o něj také z toho důvodu, že by na něm mohla jezdit, kdy by se jí zachtělo. Helča doma také pomáhá mamince s uklízením, na rozdíl od bratra.

Respondent č. 10 – Míša

Míša si spojuje šťastný život s hodným manželem; s prací, která ji baví; s cestováním, s dostatkem času na odpočinek, s praktickým bydlením (ne moc velké a nenáročné na údržbu), součástí bydlení bude také bazén (opalování se u něho) a altánek, kde by mohla relaxovat (číst si, dívat se na televizi). Na zahradě domu bude hodný pes, žádné bojové plemeno. Mezi indikátor šťastného života také podle Míši patří sláva (spojeno s povoláním herečky).

Míša by chtěla být zpěvačkou a herečkou, protože chce být slavná (aby ji lidé poznávali), ale také protože ji baví zpívat (její rodiče ji říkají, že ji to jde; chodí do sboru, kde ji to také jde). Míša chodí do dramatického kroužku, kde ji to moc baví. Herečka podle Míši hraje ve filmech a je slavná (všichni ji znají), může také hrát v divadle, ale to je hodně těžké z toho důvodu, že se nic nedá vystříhnout tak jako u filmu. Jejím snem je ovšem hrát v muzikálu Kleopatra. Aby mohla být herečkou a zpěvačkou, musí se zlepšovat v hraní scén a zpívání, musí mít dobrou paměť na zapamatování textu. Když bude chodit do sboru a dramatického kroužku, tak se to naučí. Důležité je také studium – měla by jít na konzervatoř.

Míša chce mít jednu dítě, ale ne moc brzo (až v 35 letech), protože by nemohla cestovat (s malými dětmi by to byla moc velká starost). Chce mít jen jedno dítě, protože víc dětí znamená více starostí. Ale bude také záležet, jestli najde vhodného muže – dnešní kluci za moc nestojí, protože pořád někde „lítají“ a jsou „nevěrní svým ženám“. Její manžel by měl být hodný a milující, to se pozná tak, že svoji ženu poslechne, stará se o rodinu, „nelítá za jinými holkami“, uklízí si po sobě.

V současné době Míša navštěvuje dramatický kroužek a sbor. Dále chodí s kamarádkami na vycházky, berou s sebou psa. Ve volném čase ji tatínek učí hrát na klavír, ale moc ji to nejde. Je si ovšem vědoma toho, že to bude potřebovat pro svoje studium, proto předpokládá, že se tomu bude věnovat i v budoucnu. V budoucnu by chtěla Míša hodně cestovat po světě (Londýn, Amerika).

13.4 Vyhodnocení rozhovorů

Kategorizací výroků zachyceným v rozhovoru jsme utvořili **7 kategorií**, které obsahují další podoblasti. Těmi kategoriemi jsou: šťastný život, špatný život, povolání, rodina, volný čas, vzdělání a vzhled.

Šťastný život

V analýze představ o šťastném životě pracujeme s **indikátory** – co podle žáků ukazuje, že daný jedinec žije šťastně. Mezi nejčastější indikátory šťastného života podle žáků patří tyto oblasti: rodina, bydlení (domov), povolání, volnočasové aktivity a peníze. Kdo má šťastný život, žije s partnerem (manžel/manželka) a dětmi v pěkném domě (nejlépe pěkně zařízeném, s bazénem a zahradou), na zahradě běhají psi (a jiná zvířata), jednou za čas si zajede na dovolenou, občas chodí do restaurací, koupí si, co chce aj.

Co musí žáci udělat, aby byl jejich budoucí život šťastný? Mezi uváděné oblasti patří vzdělání (mít dobré známky, vystudovat vysokou školu), najít si dobrou práci, najít si hodného partnera.

Mezi indikátory oblastí šťastného života a „co musím pro šťastný život udělat“ existuje vztah, který můžeme znázornit podle schématu níže. Všechny součásti schématu se vzájemně ovlivňují. Vně tohoto vztahu ovšem stojí peníze/materiální zabezpečení. Někteří žáci totiž se šťastným životem spojují peníze, někteří zase ne (proto přerušovaná čára).

Schéma 1: Schéma šťastného života

Špatný život

Ve spojení se špatným životem pracujeme s **indikátory** – to co žáci považují za ukazatel špatného života. Mezi nejčastější indikátory špatného života patří: nedostatek peněz (nechodí do práce, proto nemá peníze), absence domova (střechy nad hlavou), absence přátel, špatné známky ve škole, absence práce, ale také práce, která člověka nebaví aj. Někteří respondenti také uvedli **konkrétní příklady** člověka se špatným životem – bezdomovci, žena (vdova) v domově pro seniory, žák se špatným prospěchem. Podle respondenta: bezdomovci nepracují, protože zapáchají (v práci je nikdo nechce), a protože nechodí do práce, tak nemají peníze – žebrají – za vyžebvané peníze si koupí alkohol. O ženu, která ovdověla, se nikdo z jejich dětí nechce postarat, proto ji posílají do domova pro seniory. Špatný život má také žák, kterého rodiče nutí, aby se lépe učil, ale jemu to i přes snahu doopravdy nejde.

Povolání

V kategorii povolání jsme pomocí otevřeného kódování interpretovali 4 podoblasti, které žáci pátých tříd zmínili. První oblast jsme nazvali **konkrétní povolání**. Žáci zde uváděli představu svého budoucího povolání. Objevilo se několik povolání (inženýr přes počítačovou techniku zaměřený na nemocniční prostředí, hokejista v NHL, zdravotní sestra u pediatra, veterinářka, chovatelka zvířat, fotbalista, stolař, herečka, zpěvačka, architekt aj.). Můžeme říct, že všichni respondenti měli jasnou představu o svém budoucím povolání. Někteří na doplňující otázky uvedli povolání alternativní. U chlapců se objevilo několikrát zaměstnání sportovec-profesionál, (v dotazníkovém šetření se toto povolání u chlapců také objevovalo poměrně často). Dívky naopak upřednostnily spíše nějaké „pečující“ povolání: péče o děti (zdravotní sestra), péče o zvířata (chovatelka koní, veterinářka).

V další oblasti nazvané **podoba povolání** žáci popisovali podrobnosti týkající se určitého povolání (např. fotbalista chce hrát za Real Madrid). Objevily se zde výroky určující, zda se bude jednat o podnikání či nikoliv (inženýr – chci mít vlastní firmu, vlastní počítačová firma, vlastní veterinářská ordinace). Dále žáci popisovali konkrétní

pracovní činnosti (náplň práce) v rámci povolání (vyvíjí software; jde do dílny, řeže dřevo, dělá nábytek, pomáhá lidem).

Žáci jmenovali také různé **důvody** k vykonávání určitého povolání. Zjistili jsme důvody týkající se peněz, vlivu někoho z rodiny, pomáhání druhým, záliby v činnosti spojené se zaměstnáním (baví mě se o někoho starat), záliby k předmětu povolání (děti, zvířata), ale také důvody, které souvisejí s pomyslnou „jednoduchostí“ povolání (nenadru se).

V další fázi se žáci zmiňovali o tom, **co musí pro to, aby mohli dané povolání vykonávat, udělat**. Nalezli jsme většinou výroky spojené se školou (naučit se angličtinu, chodit do školy, mít dobré známky aj.). Můžeme tedy říct, že škola hraje při představě budoucího povolání podstatnou roli. Někteří žáci také podotýkali, že jestli to či ono zaměstnání budou moci vykonávat, zaleží na výsledcích ve škole. Existuje tedy obousměrný vztah mezi představou konkrétního povolání a školou (prospěch, výsledky):

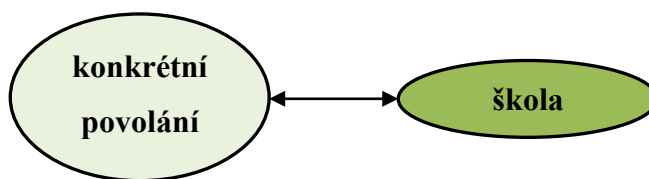

Schéma 2: Souvislost mezi představou povolání a školou

Rodina

V kategorii rodina jsme analyzovali 3 oblasti, které žáci zmiňovali. První oblast – **členové rodiny** – zde žáci jmenovali budoucí členy rodiny. Zajímavé je, že skoro žádný žák nejmenoval (nezařadil) své rodiče nebo rodiče od protějšku do své budoucí rodiny (při otázce, jak bude vypadat tvoje budoucí rodina), ale při položení doplňující otázky se ukázalo, že s nimi jako s členy budoucí rodiny žáci počítají. Jsou současní rodiče samozřejmostí v pojetí budoucí rodiny u dnešních žáků pátých tříd?

V dotazníkovém šetření se ukázalo, že někteří žáci (zejména pak dívky) počítají jako členy svých rodin domácí mazlíčky (psy, kočky) – to se potvrdilo i při rozhovoru.

Základem rodiny u respondentů jsou především manžel/manželka (partner/partnerka) a děti. Současné vlastní sourozence žáci do svých rodin spíše nejmenují.

V další oblasti žáci jmenují podrobnosti rodiny – **podoba rodiny**. Udávají počet dětí a pohlaví, objevují se i konkrétní jména budoucích dětí. Dále také žáci uvádí různé přívlastky spojené s partnerem/partnerkou (hodný/á, pomáhající) a s dětmi (poslušné). Jediný respondent nemá představu o podobě své rodiny.

Zaznamenali jsme i výrok, který udává, proč je důležité mít děti – „aby se měl o mě kdo na stáří starat“.

Volný čas

Další kategorií je volný čas. Žáci v této souvislosti jmenovali současné koníčky, budoucí koníčky, cíle ve volnočasových aktivitách a důvody k vykonávání daných zájmů.

Zmiňované **současné zájmy** můžeme zařadit zejména do těchto skupin: sportovní aktivity, hra na hudební nástroje, informační technologie, péče o zvířata, různé kroužky. Současné koníčky také ve většině případů korespondují s koníčky budoucími (žáci se jim chtějí věnovat i v budoucnu). **Budoucí koníčky**, které nenavazují na koníčky současné, souvisí a odpovídají **cílům** do budoucna – vidět New York, Londýn (cestování), mít zahrádku, mít hodně zvířat aj. Na představu budoucího zájmů mají **vliv** rodinní příslušníci; **důvody** mají spíše subjektivní ráz (baví mě to), ale objevuje se i finanční hledisko (poker – vydělám si).

Během rozhovoru se nám také objevila problematika návykových látek. Jediný respondent uvedl, že bude pít pivo a kouřit cigarety (**návykové látky**).

Vzdělání

Žáci zmiňují vzdělání zejména ruku v ruce s povoláním. **Stupeň nejvyššího vzdělání** je ve většině případů opřen o potřebu daného vzdělání k vykonávání určitého zaměstnání (potřebuji to k zaměstnání, k mému zaměstnání to bude stačit).

Žáci také přikládají poměrně značný význam **známkám** – jsou si vědomi, že postup do dalších stupňů vzdělávání závisí na prospěchu ve škole. Znamky jsou zde jakýmsi prostředníkem mezi vzděláním a zaměstnáním:

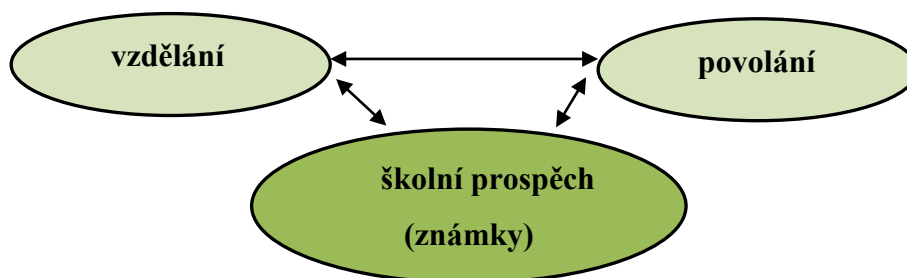

Schéma 3: Vztah mezi nejvyšším vzděláním, školním prospěchem a povoláním

Jak budu vypadat

Jediný respondent také uvedl, jak si sám sebe představuje ohledně **zevnějšku**. Trochu překvapivě (nebo ne?) to by chlapec. Nechá si prý narůst vousy. Zevnějšek může mít tedy v pojetí budoucnosti také své místo.

13.5 Diskuze

Abychom zachovali smíšený design, určili jsme jako druhou výzkumnou metodu rozhovor. Rozhovor je kvalitativní metoda, která nám pomohla získat více informací o jednotlivých oblastech života, jak je vidí žáci pátých ročníků základní školy.

Rozhovor s dětským korespondentem je velmi specifický a obtížný. Při rozhovoru s dětmi je důležité navodit dobrou atmosféru, mluvit jazykem, které mu žáci rozumí, neklást „návodné“ otázky apod. Rozhovor jsme realizovali s deseti dětskými korespondenty a ne vždy se nám vše podařilo. V některých případech se nám nepodařilo „rozmluvit“ respondenta, některé otázky byly nevhodně formulované, nereagovali jsme na výroky vhodně atd. Rozhovor byl poznamenán mou malou zkušeností s touto metodou. Na druhou stranu je potřeba říci, že jsme dostali také zajímavé údaje, které vypovídají o představě budoucího života dnešních žáků pátých ročníků.

Zjistili jsme, že žáci do svého života zahrnují zejména podobu zaměstnání, rodiny, vzdělávání, koníčků (zájmů).

Při představě svého budoucího života vychází z představy šťastného života. Šťastný život z rozhovorů odpovídá pojetí výborného života (a částečně normálního života) z dotazníkového šetření. Otázka materiálního zabezpečení, zejména pak peněz je řešena velice individuálně. U někoho jsou peníze prostředníkem ke šťastnému životu, u někoho součástí bez značného významu.

Otázka budoucího povolání a důvody k vykonávání zaměstnání jsou také řešeny individuálně u každého žáka. Zjistili jsme, že žáci považují školu (prospěch ve škole) za jakéhosi prostředníka mezi vzděláním a povoláním.

V dotazníkovém šetření jsme zjistili, že dívky pohnou po pomáhajícím povolání více než chlapci, to se potvrdilo i při metodě rozhovoru.

Zajímavé bylo také zjištění týkající se rodiny. Někteří žáci do svých rodin nezařazují primárně své současné rodiče, ale na doplňující otázku s nimi počítají. V dotazníkovém šetření se ukázalo, že někteří žáci (zejména pak dívky) zařazují do členů svých budoucích rodin domácí mazlíčky (psy, kočky) – to se potvrdilo i při rozhovoru.

Porovnání výsledků z rozhovorů a dotazníků (výzkumné otázky)

Spíše pro zajímavost (malý počet respondentů při rozhovorech) přikládáme porovnání výsledků výzkumných otázek z dotazníků a rozhovorů.

- ❖ Většina (celkem sedm) respondentů z rozhovoru spojuje své budoucí koníčky s koníčky, které vykonává nyní. To se ukázalo i u dotazníkového šetření.
- ❖ Sedm žáků (většina) z rozhovoru zařazuje do životních přání rodinu, což se ukázalo i při dotazníkovém šetření. Šest žáků, tedy více jak polovina, zařazuje do životních přání bydlení, což je více než v dotazníku.
- ❖ Rozdíl mezi pojetím nejvyššího vzdělání se u dívek a chlapců neliší, stejně tak jako ve výsledcích dotazníků.
- ❖ Nejvíce si žáci z rozhovorů spojují budoucí zaměstnání se současným koníčkem (co je současným koníčkem, to chtějí vykonávat v zaměstnání) a jsou také ovlivněni povoláním svých rodičů či příbuzných. V dotazníkovém šetření si nejvíce žáci spojovali představu zaměstnání s tím, v čem jsou dobří. To se při rozhovoru nepotvrdilo.
- ❖ Při rozhovorech se objevily u dívek tyto oblasti zaměstnání: vychovávající a pomáhající; vědecko-výzkumné a umělecko-tvořivé. U chlapců se objevily tyto oblasti: řemeslně-technické, řídicí a podnikavé, vědecko-výzkumné a umělecko-tvořivé. Žádné zásadní rozdíly to (oproti dotazníkům) nejsou.

Závěr

V diplomové práci jsme se pokusili nastínit pedagogicko-psychologickou problematiku toho, jak si žáci pátých ročníků základní školy představují svoji budoucnost, svůj šťastný život. Žákovské pojetí budoucnosti zahrnuje několik oblastí, nejvýraznější z nich je zaměstnání, rodina, vzdělání, zájmy a v neposlední řadě kvalita života.

V teoretické části jsme se zabývali zejména pojetím budoucností, s tím související perspektivní orientací, pojetím kvality života, také jednotlivými oblastmi života (zaměstnání, vzdělávání, bydlení a domov, rodina, zájmy). Zaměřili jsme se také na potřeby, hodnoty, postoje žáků.

Cílem praktické části diplomové práce bylo zjistit, jak si žáci pátých ročníků představují svoji budoucnost s ohledem na výše zmíněné oblasti života. Pro výzkumnou sondu jsme použili smíšený design. Pomocí nestandardizovaných dotazníků, které zastupovaly kvantitativní výzkumnou metodu, jsme získali jednotlivé názory žáků na svůj budoucí život. Jako druhou výzkumnou metodu jsme použili polostrukturovaný rozhovor jako kvalitativní postup. Díky této metodě jsme zjistili několik vztahů, které popisovaly žákovský šťastný život.

Mezi zásadní zjištění uvádíme zejména tato:

- ❖ Své pojetí šťastného života většina žáků vymezuje indikátory: rodina, domov, zaměstnání, volnočasové aktivity a materiální zabezpečení.
- ❖ Žáci mají představu o svém budoucím povolání. Oblasti zaměstnání se liší vzhledem k pohlaví, zejména pak v oblastech: řemeslně-technická oblast (k této oblasti inklinují spíše chlapci) a vědecko-výzkumná oblast (tuto oblast mají v oblibě spíše děvčata). Zjistili jsme také, že představa zaměstnání se liší u žáků školy městského typu a u žáků školy vesnického typu (například žáci z vesnických škol chtějí vykonávat přibližně 4krát více zaměstnání z řemeslně-technické oblasti než žáci z městského prostředí).
- ❖ Při představě budoucího zaměstnání žáci nevychází z toho, jaké povolání vykonávají jejich rodiče (nejsou rodiči ovlivněni), nýbrž z toho v čem jsou nyní dobří a úspěšní.

- ❖ Mezi 3 nejdůležitější předměty, které se žáci učí ve škole, patří (sestupně): český jazyk, matematika a světový jazyk (zejména angličtina). Více jak polovina žáků chce být jednou v budoucnosti vysokoškolsky vzdělaná.
- ❖ Mezi nejfrekventovanější životní přání žáků patří milující rodina, dobré zaměstnání a příjemné bydlení.
- ❖ Rodina v pojetí žáků pátých ročníků je spíše užší (tvořena manželským párem a dvěma dětmi).
- ❖ Současné zájmy často korespondují se zájmy, které chtějí žáci vykonávat v budoucnu.
- ❖ Žáci často spojují školu a výsledky ve škole s tím, jakou představu mají o svém budoucím povolání (jsou si vědomi toho, že škola úzce souvisí s budoucí profesí).

Výsledky tohoto výzkumu se dají využít v pedagogické praxi. Učitelé mohou své žáky dobrým způsobem motivovat k lepšímu postoji ke škole, školním výsledkům, budou-li znát pojetí budoucího života u svých žáků.

Cílem výzkumu nebylo zjištění všech podrobností z jednotlivých oblastí života – to by také nebylo v našich silách a možnostech. Pokusili jsme se popsat budoucí pojetí života u žáků pátých ročníků z nadhledu, zejména z toho důvodu, že jednotlivé oblasti mají komplexní ráz (navzájem na sebe působí a ovlivňují se). Tento cíl výzkumu se nám podařilo splnit, ale v jednotlivých oblastech žákovského pojetí života, tak jak jsme uvedli výše, zůstalo několik „prázdných míst“.

V rámci pojetí vzdělávání žáků pátých ročníků bychom mohli dále zjišťovat důležitost školních předmětů. Mohli bychom se konkrétněji bavit o tom, co žáci považují v daném předmětu za důležité – to by pomohlo k efektivnějšímu přizpůsobení učitelova pojetí výuky. Dále bychom se mohli zabírat tím, jaký předmět je u žáků oblíbený (a proč) a pokusit se najít mezi důležitostí a oblíbeností předmětů vztah.

Zajímavé by také bylo zjistit důvody, proč žáci do svých budoucích rodin nezahrnují svoje rodiče a rodiče protějšků. Metoda rozhovorů částečně ukázala, že si žáci na své rodiče pouze „nevzpomenou“, ale je tomu tak skutečně?

RESUMÉ

Diplomová práce sleduje problematiku pojetí budoucího života u žáků pátých ročníků. V první části obsahuje teoretickou analýzu problematiky perspektivní orientace a pojetí budoucnosti žáků mladšího školního věku v různých oblastech, jako je zaměstnání, vzdělání, rodina, domov a zájmy; dále je popsána problematika kvality života, perspektivní orientace a sebepojetí žáků. V empirické části jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření, ve kterém žáci popisovali, jak si představují svůj vlastní budoucí život. Toto šetření bylo realizováno u 105 respondentů na třech základních školách. Součástí empirické části diplomové práce je také polostrukturovaný rozhovor vybranými žáky na téma šťastný život, který poskytl více detailů a podrobností na toto téma. Výsledky z dotazníků a rozhovorů jsou konfrontovány.

RESUME

The degree work follows problems of outlooks on future life of pupils who are in year 5. The first part contains theoretical analysis of their long term outlook on life, conception of the future in various spheres of like, like job, education, family, home and interests. Then follows a description of how they imagine a quality of life, ambitions and selfunderstanding. In empirical part, there are the results of the questionnaire, in which the pupils explained their imagination of their own future life. The research was done on 105 pupils at 3 schools. An important part of this degree work is an interview with some those pupils about their happy life which gave the author more details on their topic. The results of the questionnaire were confronted with the results of interviews.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení : východiska, metody, cvičení a hry*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 375 s. ISBN 80-717-8479-6.
2. BOCAN, Miroslav. *Děti v ringu dnešního světa : hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let*. Praha : Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. 100 s. ISBN 978-80-87449-24-0.
3. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 2000. 377 s. ISBN 80-723-9060-0.
4. ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. 1. vyd. Brno : Doplněk, 1997. 381 s. ISBN 80-857-6570-5.
5. ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 655 s. ISBN 80-717-8463-X.
6. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi : příručka pro učitele*. 2. vyd. Praha : Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-717-8626-8.
7. HAJER-MÜLLEROVÁ, Lenka; ŠKODA, Jiří; PROCHÁZKOVÁ, Zuzana. Hodnocení kvality života zdravých žáků (inspirace španělským výzkumem). In MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno : MSD, 2006, s. 159-170. ISBN 8086633659.
8. HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-807-3675-691.
9. HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí : obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2. vyd. Praha : Portál, 2009. 286 s. ISBN 978-807-3676-285.
10. HELUS, Zdeněk. *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 196 s. ISBN 000246279.
11. HLAĐO, Petr. *Rozhodování žáků absolventských ročníků základních škol o další vzdělávací a profesní dráze : analýza na základě dotazníkového šetření a ohniskových skupin*. Brno : Mendelova univerzita v Brně, 2013. 358 s. ISBN 978-807-3758-745.

12. HLAĎO, Petr. *Profesní orientace adolescentů : poznatky z teorií a výzkumů*. 1. vyd. Brno : Konvoj, 2012. 131 s. ISBN 978-807-3021-641.
13. HOUŠKA, Tomáš. *Škola pro třetí tisíciletí*. 3. vyd. Praha : Tomáš Houška, 1995. 518 s. ISBN 80-901-7404-3.
14. HRABAL, Vladimír; PAVELKOVÁ, Isabella. *Jaký jsem učitel*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. 239 s. ISBN 978-807-3677-558.
15. HRABAL, Vladimír; MAN, František; PAVELKOVÁ, Isabella. *Psychologické otázky motivace ve škole*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 254 s.
16. KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky II*. Olomouc : Hanex, 2010, 182 s. ISBN 978-807-4090-301.
17. KANTOROVÁ, Jana. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc : Hanex, 2008. 244 s. ISBN 978-807-4090-240.
18. KOHOUTEK, Rudolf. *Úvod do psychologie : psychologie osobnosti a zdraví žáka*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2006. 167 s. ISBN 80-210-4077-7.
19. KOHOUTEK, Rudolf. *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno : CERM, 2001. 275 s. ISBN 80-720-4200-9.
20. KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno : CERM, 2000. 263 s. ISBN 80-720-4156-8.
21. KOHOUTEK, Rudolf. *Základy sociální psychologie*. Brno : CERM, 1998. 181 s. ISBN 80-720-4064-2.
22. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 279 s. ISBN 80-717-8551-2.
23. LOKŠOVÁ, Irena; LOKŠA, Jozef. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 199 s. ISBN 80-717-8205-X.
24. LUKÁŠOVÁ, Hana; MAREŠ, Jiří. Pojetí kvality života u žáků 1. stupně základních škol. *Komenský : časopis pro učitele základní školy*, 2014, roč. 139, č. 1, s. 12-18.

25. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. 202 s. ISBN 9788073677848.
26. MACEK, Petr. *Utváření a vývoj osobnosti : psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2002. 264 s. ISBN 8085947838.
27. MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2013. 702 s. ISBN 978-802-6201-748.
28. MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno : MSD, 2008. 235 s. ISBN 9788073920760.
29. MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno : MSD, 2007. 259 s. ISBN 9788073920081.
30. MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno : MSD, 2006. 228 s. ISBN 80-866-3365-9.
31. MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 978-802-4610-566.
32. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-864-2919-9.
33. MOJŽÍŠEK, Lubomír. *Pracovní výchova dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha : SPN, 1978, 253 s.
34. PAYNE, Jan. *Kvalita života a zdraví*. 1. vyd. Praha : Triton, 2005. 629 s. ISBN 80-725-4657-0.
35. PAVELKOVÁ, Isabella. *Perspektivní orientace jako činitel rozvoje osobnosti*. Praha : Academia, 1990. 81 s. ISBN 80-200-0055-0.
36. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času : [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 4. vyd. Praha : Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
37. *Psychický vývoj dítěte : od 1. do 5. třídy*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 554 s. ISBN 80-246-0924-X.

38. ŘEHULKOVÁ, Oliva; ŘEHULKA, Evžen. *The quality of life in the contexts [of] health and illness*. Brno : MSD, 2008. 162 s. ISBN 978-807-3920-739.
39. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : obor v pohybu*. 6. vyd. Praha : Grada, 2010. 208 s. ISBN 978-802-4731-339.
40. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-717-8829-5.
41. SAK, Petr. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 290 s. ISBN 978-80-7367-230-0.
42. SMÉKAL, Vladimír; LACINOVÁ, Lenka; KUKLA, Lubomír. *Dítě na prahu dospívání*. Brno : Barrister & Principal, 2004. 268 s. ISBN 8086598845.
43. SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti : člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2002. 517 s. ISBN 8085947803.
44. SVATOŠ, Tomáš; ŠVARCOVÁ, Eva. Indikátory kvality života žáků základní školy. In: MAREŠ, Jiří. *Kvalita života u dětí a dospívajících*. Brno : MSD, 2006, 171 - 182. ISBN 8086633659.
45. ŠVARŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 377 s. ISBN 9788073673130.
46. VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků : metodické náměty k realizaci průřezových témat*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 126 s. ISBN 978-807-3673-864.
47. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-717-8308-0.
48. VAŠUTOVÁ, Maria; PANÁČEK, Michal. *Mezi dětstvím a dospělostí : vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. 1. vyd. Ostrava : Universitas Ostraviensis, Facultas Philosophica, 2013. 137 s. ISBN 978-807-4641-251.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. ČECH, Tomáš. *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně* [online]. [cit. 2014-11-12]. Dostupné z: <<http://www.skolavpraxi.cz/wpimages/other/Cech>>
2. HLAĐO, Petr. *Sebepoznávání žáků : dotazník pracovního zaměření osobnosti* [online]. Brno : Pedagogická fakulta MU, [cit. 2015-01-27], s. 24 – 28. Dostupné z: <<http://vzdelavani.unas.cz/dotaznik.pdf>>
3. MAREŠ, Jiří. Kvalita života žáků a škola. *Pedagogika SK* [online]. 2010, č. 1, s. 47-72 [cit. 2014-11-06]. Dostupné z: <<http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-1/cislo-1/PEDAGOGIKA-SK-1-2010.pdf>>. ISSN 1338-0982.
4. STRNADOVÁ, Mirka. *Prestiž povolání v ČR 2013* [online]. 12.9.2013, [cit. 2015-02-26]. Dostupné z: <<http://sociopress.cz/infografika-sociopressu-spolecne-s-cvvm/>>
5. *Životní styl žáků základních škol v ČR : Výsledky dotazníkového průzkumu* [online]. 2013, [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.czf.cz/soubory/vyzkum_zsz/czf_pruzkum_zaku.pdf>

SEZNAM GRAFŮ, TABULEK, SCHÉMAT A PŘÍLOH

Grafy:

Graf č. 1: Počet respondentů – dotazník.....	44
Graf č. 2: Nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)	45
Graf č. 3: Druhé nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)	47
Graf č. 4: Třetí nejoblíbenější povolání – oblasti (chlapci a dívky)	47
Graf č. 5: Povolání, které by chtěly dívky skutečně vykonávat – oblasti.....	48
Graf č. 6: Povolání, které by chtěli chlapci skutečně vykonávat – oblasti	49
Graf č. 7: Důvody, proč by chtěli žáci vykonávat dané povolání.....	51
Graf č. 8: V čem jsou žáci dobří	53
Graf č. 9: To, co se učíme ve škole, se mi bude v dospělosti hodit.....	53
Graf č. 10: To nejdůležitější, co se ve škole učíme je	54
Graf č. 11: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím vydělám více peněz?	55
Graf č. 12: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím vydělám více peněz – chlapci vs. dívky..	55
Graf č. 13: Jaké nejvyšší vzdělání chtějí žáci mít.....	56
Graf č. 14: Přání žáků 5. ročníků.....	58
Graf č. 15: Špatný život pohledem žáků 5. ročníků	59
Graf č. 16: Výborný život pohledem žáků 5. ročníků	60
Graf č. 17: Normální život pohledem žáků 5. ročníků	61
Graf č. 18: Typ bydlení.....	63
Graf č. 19: Kdo bude členem mé budoucí rodiny.....	63
Graf č. 20: Kolik chtějí mít žáci 5. ročníků děti?	64
Graf č. 21: Současné koníčky	65
Graf č. 22: Budoucí zájmy.....	66
Graf č. 23: Souvislost představy budoucích zájmů s koníčky současnými	67
Graf č. 24: Rodina ve 3 přáních – dívky.....	67
Graf č. 25: Rodina ve 3 přáních – chlapci	68
Graf č. 26: Bydlení ve 3 přáních – dívky	68
Graf č. 27: Bydlení ve 3 přáních – chlapci	68
Graf č. 28: Představa nejvyššího vzdělání (chlapci a dívky).....	69
Graf č. 29: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á.....	70
Graf č. 30: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á (sídlíštní škola)	70

Graf č. 31: Souvislost s představou povolání a v čem jsem dobrý/á (vesnická škola)	71
Graf č. 32: Vliv současného zájmu na představu budoucího povolání.....	71
Graf č. 33: Vliv povolání rodičů na představu povolání	72
Graf č. 34: Vliv povolání rodičů na představu povolání (sídlištní škola).....	72
Graf č. 35: Vliv povolání rodičů na představu povolání (venkovská škola)	73
Graf č. 36: Vztah nejoblíbenějšího povolání se skutečně vykonávaným povoláním	73
Graf č. 37: Rozdílnost v preferenci oblastí povolání mezi dívkami a chlapci.....	74

Tabulky:

Tab. č. 1: Čtyři typy života	16
Tab. č. 2: Špatný, normální a výborný život.....	20
Tab. č. 3: Vztahy mezi objektivním a subjektivním prožíváním.....	22
Tab. č. 4: Typy povolání a konkrétní profese, upraveno podle P. Hlad'a.....	28
Tab. č. 5: Četnost nejoblíbenějších povolání u dívek	46
Tab. č. 6: Konkrétní povolání (větší četnost jak 2) u dívek a chlapců	49
Tab. č. 7: Kategorizace důvodů k vykonávání povolání a příklady výroků	50
Tab. č. 8: Povolání, které by žáci rozhodně nechtěli vykonávat	52
Tab. č. 9: Důvody k vybranému typu vzdělání.....	57
Tab. č. 10: Shrnutí: jak vypadá člověk, který má	61
Tab. č. 11: Konkrétní koníčky (četnost 3 a více) u dívek a chlapců.....	65

Schémata:

Schéma 1: Schéma šťastného života.....	89
Schéma 2: Souvislost mezi představou povolání a školou	91
Schéma 3: Vztah mezi nejvyšším vzděláním, školním prospěchem a povoláním	93

Přílohy:

Příloha č. 1: DOTAZNÍK
Příloha č. 2: UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU
Příloha č. 3: PŘEPIS ROZHOVORŮ
Příloha č. 4: UKÁZKA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: DOTAZNÍK

Milí žáci,

jsem studentem Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a chtěl bych vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Získaná data budou důležitou součástí diplomové práce, která se zabývá tím, jak vy – žáci pátých ročníků – vidíte svoji budoucnost. Nad otázkami se prosím zamyslete a upřímně odpovězte. Děkuji.

Jiří Marek

- 1) Kdyby sis mohl/a dnes vybrat své budoucí povolání, které by to bylo? Můžeš vybrat 3 pro tebe nejpřitažlivější a seřad' je podle oblíbenosti:

1. (nejoblíbenější)

2.

3.

- 2) Vyber to povolání, které bys chtěl/a skutečně vykonávat a vysvětli, proč je právě tato profese pro tebe tak zajímavá:

.....protože.....

.....

.....

- 3) Čím bys rozhodně být nechtěl/a?

.....protože.....

.....

.....

- 4) V čem jsi dobrý/á?

1.

2.

3.

Podle čeho tak usuzuješ?.....

- 5) Myslíš si, že co se učíme ve škole, se ti bude jednou v dospělosti hodit.

a) ano

b) ne

c) neumím říct

Nejdůležitější z toho, co se ve škole učíme, je

6) Myslíš, že platí tato věta: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím budu vydělávat více peněz?

a) ano

b) ne

c) neumím říct

7) Jakého nejvyššího vzdělání bys chtěl/a v budoucnu dosáhnout?

a) základní

b) střední odborné učiliště bez maturity

c) střední odborné učiliště s maturitou

d) středoškolské

e) vysokoškolské

Protože:.....

.....

8) Představ si sebe, až budeš dospělý/á (zavři oči a pár sekund přemýšlej): jaký život budeš mít a co v něm budeš chtít uskutečnit? Napiš stručně 3 věci (přání):

1.

2.

3.

9) Popiš člověka, který má špatný život:

.....

.....

10) Popiš člověka, který má výborný život:

.....

.....

11) Popiš člověka, který má normální život:

.....

.....

12) Jak si představuješ budoucí podobu svého bydlení?

- a) rodinný dům
- b) byt
- c) jiné -

13) Jak si představuješ svoji rodinu, až budeš dospělý? Kdo všechno bude jejím členem?

.....
.....

14) Kolik dětí bys chtěl/a mít?

- a) žádné
- b) 1 dítě
- c) 2 děti
- d) více jak 2 děti
- e) neumím říct

15) Co patří mezi tvé současné koníčky (zájmy)?

.....

16) Čemu by ses chtěl/a věnovat v oblasti zájmů v budoucnu a proč?

.....
.....

17) Jsi:

- a) chlapec
- b) dívka

18) Tvůj věk:

_____ let

19) Jaké je povolání (zaměstnání) tvých rodičů?

Maminka:

Tatínek:

Příloha č. 2: UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU

Milí žáci,

jsem studentem Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a chtěl bych vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Získaná data budou důležitou součástí diplomové práce, která se zabývá tím, jak vy – žáci pátých ročníků – vidíte svoji budoucnost. Nad otázkami se prosím zamyslete a upřímně odpovězte. Děkuji.

Jiří Marek

- 1) Kdyby sis mohl/a dnes vybrat své budoucí povolání, které by to bylo? Můžeš vybrat 3 pro tebe nejpritažlivější a seřadit je podle oblíbenosti:

1. herečka (nejoblíbenější)

2. apreérka

3. profesor choralista v 100.

- 2) Vyber to povolání, které bys chtěl/a skutečně vykonávat a vysvětli, proč je právě tato profese pro tebe tak zajímavá:

Chtěla bych být herečka, protože mě to baví dělat různé scény.

- 3) Čím bys rozhodně být nechtěl/a?

Chtěla bych být herečka, protože nejím a tím se mě to nebaví a není to pro mě.
Nesním to popsat. Pro mě je to superový. Chodím do hodně
bravů s herečkami. Hrají většinou hlavní roli.

- 4) V čem jsi dobrý/á?

1. V herečce

2. V sportech

3. V kreslení

Podle čeho tak usuzuješ?

- 5) Myslíš si, že co se učíme ve škole, se ti bude jednou v dospělosti hodit.

☒ a) ano

b) ne

c) neumím říct

Nejdůležitější z toho, co se ve škole učíme, je si poradit v každé situaci

6) Myslíš, že platí tato věta: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím budu vydělávat více peněz?

- a) ano
- ☒ b) ne
- c) neumím říct

7) Jakého nejvyššího vzdělání bys chtěl/a v budoucnu dosáhnout?

- a) základní
- b) střední odborné učiliště bez maturity
- c) střední odborné učiliště s maturitou
- d) středoškolské
- ☒ e) vysokoškolské

Protože: Chci být vysluhovačem a přípravným. Tím ale proto že chci být kuchařem a myslím si že bych tam za TAMU měla být b. Somu blíže.

8) Představ si sebe, až budeš dospělý/á (zavři oči a pár sekund přemýšlej): jaký život budeš mít a co v něm budeš chtít uskutečnit? Napiš stručně 3 věci (přání):

1. Chci být šťastný a spokojený protože tam je více radosti.
2. Chci být mít psa protože je můj mazlíček.
3. Chci být v rodině domů - je tam více místa.

9) Popiš člověka, který má špatný život:

Jeho rodiče ho málo milují. Nemá žádné kamarády. Nemá peníze. Bydlí v chatě. Jeho rodiče se mu nemají rádi a on se pořád učí.

10) Popiš člověka, který má výborný život:

Jeho rodiče ho milují, nemají žádné problémy. Má peníze, kamarády. (Když není v práci) má tělo i zdraví. Rodiče mu platí peníze. Když on si přeje. Má tělo i zdraví a peníze v práci a nehoď se.

11) Popiš člověka, který má normální život:

Má 2 až 3 kamarády má tělo málo zdraví. Má kamarády, ale nehoď se s nimi. Jeho rodiče si nikdy dali tělo brachu písa.

12) Jak si představuješ budoucí podobu svého bydlení?

- ☒ a) rodinný dům
- b) byt
- c) jiné -

13) Jak si představuješ svoji rodinu, až budeš dospělý? Kdo všechno bude jejím členem?

Budu mít rozumného manžela. Chci být mít holku a kluka

14) Kolik dětí bys chtěl/a mít?

- a) žádné
- b) 1 dítě
- ☒ c) 2 děti
- d) více jak 2 děti
- e) neumím říct

15) Co patří mezi tvé současné koníčky (zájmy)?

Kreslení, zpívání, jezdit na koni

16) Čemu by ses chtěl/a věnovat v oblasti zájmů v budoucnu a proč?

Asi jezdit na koni, protože s koni jsem už od té doby co jsem byla v hřišti.

17) Jsi:

- a) chlapec
- ☒ b) dívka

18) Tvůj věk:

11 let

19) Jaké je povolání (zaměstnání) tvých rodičů?

Maminka: kosmetika oriflame

Tatínek: pracuje v obchodě

Milí žáci,

jsem studentem Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a chtěl bych vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Získaná data budou důležitou součástí diplomové práce, která se zabývá tím, jak vy – žáci pátých ročníků – vidíte svoji budoucnost. Nad otázkami se prosím zamyslete a upřímně odpovězte. Děkuji.

Jiří Marek

- 1) Kdyby sis mohl/a dnes vybrat své budoucí povolání, které by to bylo? Můžeš vybrat 3 pro tebe nejpřitažlivější a seřad' je podle oblíbenosti:

1. fyzik..... (nejoblíbenější)
2. matematik.....
3. fotbalista

- 2) Vyber to povolání, které bys chtěl/a skutečně vykonávat a vysvětli, proč je právě tato profese pro tebe tak zajímavá:

Chtěl bych být fyzik, protože mě brání pakusi máim rád matema
siku a vydeřiva' hodně jsem

- 3) Čím bys rozhodně být nechtěl/a?

Nechtěl bych být upíř, protože populari si nevydeřiva' moc jsem a
ruže by mě to nebavilo a možná bych ani neměl na dům

- 4) V čem jsi dobrý/á?

1. ve fotbale.....
2. ve učení (hlavně v matematice).....
3. v hrani na PC.....

Podle čeho tak usuzuješ? mám rád sporty a dobře se učí

- 5) Myslíš si, že co se učíme ve škole, se ti bude jednou v dospělosti hodit.

- ☒ a) ano
b) ne
c) neumím říct

Nejdůležitější z toho, co se ve škole učíme, je česťina a matematika

6) Myslíš, že platí tato věta: Čím budu mít vyšší vzdělání, tím budu vydělávat více peněz?

- ☒ a) ano
- b) ne
- c) neumím říct

7) Jakého nejvyššího vzdělání bys chtěl/a v budoucnu dosáhnout?

- a) základní
- b) střední odborné učiliště bez maturity
- c) střední odborné učiliště s maturitou
- d) středoškolské
- ☒ e) vysokoškolské

Protože: *Bych chtěl být chemik a na to potřebuji být vysokoškolský.*

8) Představ si sebe, až budeš dospělý/á (zavři oči a pár sekund přemýšlej): jaký život budeš mít a co v něm budeš chtít uskutečnit? Napiš stručně 3 věci (přání):

1. *manželka*
2. *dítě (syn)*
3. *velký rodinný dům (s lázeňem)*

9) Popiš člověka, který má špatný život:

Divně vypadá, pořád se vyžaduje nemůže najít práci. Může být i bezdomovec. Nemá práci.

10) Popiš člověka, který má výborný život:

Má dobrou manželku, děti, dům, práci, dobře vypadá.

11) Popiš člověka, který má normální život:

Má manželku, bydlí v bytě má (2-3) děti, střední práci.

12) Jak si představuješ budoucí podobu svého bydlení?

- a) ☒ rodinný dům
- b) byt
- c) jiné -

13) Jak si představuješ svoji rodinu, až budeš dospělý? Kdo všechno bude jejím členem?

je manželka, syn

14) Kolik dětí bys chtěl/a mít?

- a) žádné
- b) ☒ 1 dítě
- c) 2 děti
- d) více jak 2 děti
- e) neumím říct

15) Co patří mezi tvé současné koníčky (zájmy)?

fotbal, počítač, masáže

16) Čemu by ses chtěl/a věnovat v oblasti zájmů v budoucnu a proč?

fyziky a chemii, protože se budu muset zdokonalovat, fotbal, protože mě baví sporty.

17) Jsi:

- a) ☒ chlapec
- b) dívka

18) Tvůj věk:

19 let

19) Jaké je povolání (zaměstnání) tvých rodičů?

Maminka: *kuchařka*

Tatínek: *Coca-Cola*

Příloha č. 3: PŘEPIS ROZHOVORŮ

Respondent č. 1 – Adam

Adame, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Za 30 let? To už budu inženýr po tatkově. Chtěl bych mít firmu a v ní pracovat. Chtěl bych vyvíjet software pro nemocnice. Nemocní budou vždycky a navíc budu pomáhat lidem.

Ted' jsi mluvil o zaměstnání. Jak budeš žít v jiných oblastech?

Myslíš třeba...jak budu žít? No asi bych chtěl mít pěknou manželku. To mi vlastně bude přes 40, tak to budu mít i děti už...asi dvě, holku a kluka.

V kolika letech bys chtěl mít děti a proč?

Po třicítce. Chci ještě nějakou dobu po škole cestovat. Podívat se nějak jinam než tady. Chtěl bych vidět New York. A pak děti.

Před chvílí jsi mluvil o vzdělání?

Určitě chci mít vysokou. V té době už ji bude mít každý a bez ní bych nebyl tak dobrý. Navíc to budu potřebovat pro práci.

Co to znamená, když má někdo šťastný život?

Má dost peněz. Žije s manželkou a dětmi v pěkném domě. Chodí do práce, která ho baví. Dělá sport a chodí na večírky. Nevím.

Co myslíš tím „dělá sport“?

Chodí třeba v týdnu hrát tenis. Nebo hraje fotbal...v zimě hokej.

Jak si představuješ „pěkný dům“?

Velký dům se zahradou a bazénem. Je tam pěkný vybavení – třeba velká televize.

Na jaké večírky chodí lidé, kteří mají šťastný život?

Spíš jsem myslel, že chodí do restaurace a tam si dávají jídlo a pití.

Jak bude vypadat tvůj volný čas?

Ted' chodím do kroužku na kytaru, chtěl bych se to naučit a pak to třeba dělat i dál. Baví mě taky hrát fotbal, ale za nic nehraju. Třeba ještě někdy budu. A ještě když taťka něco dělá na počítači, tak mě baví se dívat a pak to zkusit taky.

Co musíš všechno udělat, abys mohl žít šťastně?

Asi udělat vejšku, pak začít pracovat, abych měl dost peněz, někam se podívat a pak mít hodnou ženu a nějaký děti.

Kdo bude členem tvé rodiny

To už jsem říkal. Manželka a děti.

Co tvoji a manželčiny rodiče?

Ti taky možná... má rodina bude jen manželka a děti a možná moji a její rodiče.

Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

Nemá peníze, když nemáš peníze, nic si nekoupíš. Bezdomovci mají špatný život. Žijí pod mostem, žebrají u obchodu a pak co vyžebrají... koupí si pivo a vodku. Nikde nemůžou pracovat, protože smrdí...

Myslíš, že si za ten špatný život mohou sami?

Trochu jo.

A z jakých důvodů jim lidé dávají peníze, když žebrají?

Protože je litují.

Je ještě něco, cos bys chtěl říct?

Ne.

Respondent č. 2 – Jakub

Kubo, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Až budu dospělej, tak si nechám narůst vousy, zapálím si cigaretu a budu pít pivo.

Z jakých důvodů?

Protože to je znak dospělosti.

A o ničem jiném představu nemáš?

Ale to zase jo. Třeba bych chtěl jednou mít pěknou mladou holku.

Dobře. Jak si teda představuješ svou budoucí rodinu?

Nevím, jestli se budu ženit, to se ještě uvidí. Určitě budu chtít mít holku. Děti možná na stáří, aby se měl o mě kdo starat. A budu chtít mít psa, třeba pitbula.

A co tvoji současní rodiče, budou součástí tvoji rodiny?

To asi jo.

Co to znamená, když má někdo šťastný život?

Žije spokojeně.

Mohl bys to zkusit upřesnit?

Chodí do práce, kde se moc nenadře. Má dost peněz, za který si koupí, co chce. Jezdí na dovolenou a má pěkný barák.

Mluvil jsi o práci, kde se moc nenadře, jaká to je práce?

Třeba nějaký manažer, sedí v kanceláři a nenadrou se třeba jako zedníci. Nebo taky politici, ti nic nedělají.

Jakou máš představu o tvé budoucí práci ty?

Chtěl bych být hokejistou a hrát v NHL za New York Rangers.

Jak jsi přišel na to, že chceš být zrovna hokejistou?

Hokej mě baví a jde mi to. Příští rok chci začít hrát závodně.

Je něco ve škole, co by ti pomohlo při tvém zaměstnání hokejisty?

Tak určitě angličtina a tělák. Tělák mi jde, s angličtinou to je horší, ale myslím si, že se ji pak naučím v Americe.

Jakou máš představu o svém vzdělání?

Chtěl bych mít maturitu, ale ještě se uvidí, bude záležet, jaké budu mít známky.

Proč zrovna maturitu?

Protože to stačí, něco se naučíš a stačí to.

Co budeš dělat v budoucnosti ve volném čase a proč?

Chtěl bych se naučit poker, dají se při tom vydělat peníze a může to být zajímavý.

Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

To je ten, kdo nikoho nemá. Žádné kamarády. Taky ten, kdo má špatné známky ve škole. Rodiče ho nutí, aby se líp učil, ale je mu to fakt nejde.

Je ještě něco, co bys dodal?

Už asi nic.

Respondent č. 3 – Vašek

Vašku, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Budu hrát za Real Madrid fotbal.

Co myslíš, že proto, abys byl profesionálním fotbalistou, musíš udělat?

Umět hrát hodně dobře fotbal. Teď už hraji závodně a všichni říkají, že mi to jde.

Kdo všechno to říká?

Rodiče, někdy i trenér.

Co to znamená, když má někdo šťastný život?

Dělá to, co ho baví.

Třeba?

Když mě baví fotbal, tak budu hrát fotbal.

Co musíš všechno udělat, abys mohl žít šťastně ty?

Musím víc a víc trénovat. A dávat góly. Když budu hrát dobře, tak se dostanu do jinýho týmu a pak zase do jinýho a pak až do Realu. I když to bude hodně těžký.

Co si myslíš, že ti ve škole k tomu pomůže?

Musím se naučit španělsky, ale to se zatím neučíme a taky musím být dobrý v těláku, ale tam moc fotbal nehrajeme.

Jak si představuješ svoje vzdělání?

Stačí se nějak vyučit, k fotbalu nepotřebuji maturitu.

A co až tvoje kariéra fotbalisty skončí?

Tak zůstanu u fotbalu nějak jinak, nebo si něco dodělám...vlastně už třeba nebudu muset chodit do žádný práce, protože budu mít vyděláno.

Jakou podobu bude mít tvoje budoucí rodina?

To teď nevím. To se uvidí časem.

Manželku a děti budeš chtít?

Možná jo, ale fakt nevím.

Co všechno budeš dělat ve svém volném čase a proč?

Budu hrát fotbal, fotbal je nejlepší hra na světě. Ted' mě ještě baví hrát hry na tabletu, tak možná to taky.

A co bys dělal, kdyby ses třeba zranil a fotbal hrát nikdy profesionálně nemohl?

To mě nikdy nenapadlo. Asi bych si musel najít práci.

A jaká práce by byla pro tebe přijatelná?

To nevím. Možná to, co dělá tat'ka.

Co dělá tatínek?

Tat'ka je stolař, dělá se dřevem, ale nevím, jestli bych to chtěl dělat.

Jak vypadá tat'kova práce?

Každý ráno vstává a jde do dílny a tam řeže dřevo a dělá nábytek. Večer se vrací.

Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

Dělá práci, která ho nebaví, ale musí ji dělat, protože by neměl peníze a neměl by byt, kde by mohl bydlet.

Děkuji, chtěl bys ještě něco k něčemu, o čem jsme se bavili, říct?

Ne.

Respondent č. 4 – Ondřej

Ondro, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Chtěl bych se mít dobře a šťastně.

Zkusil bys to víc rozvinout?

Chtěl bych žít na venkově v domě s bazénem a mít pěknou manželku s dětmi. Asi budu chodit do práce, abych uživil rodinu. Mám takový sen, chtěl bych založit vlastní počítačovou firmu. Tat'ka teď pracuje v takové firmě, akorát je jako zaměstnanec. To já bych nechtěl, protože nejsi svým vlastním pánem. Chodíš do práce a někdo ti pořád přikazuje.

Co všechno pro to musíš udělat?

Musím se dobře učit, mít dobré známky, abych potom mohl jít na střední školu a pak asi na vysokou. Když budu mít vysokou, tak toho v životě můžu hodně udělat a můžu si založit vlastní firmu a být vedoucím. Myslím si, že v počítačích se toho dá dost vydělat, abych uživil rodinu.

Mluvil jsi o rodině. Jak si ji představuješ?

Chtěl bych mít manželku, která bude hezká a hodná, bude se starat o domácnost a naše děti.

Jaké budou vaše děti?

Budou poslušně vychované a budou dostávat ve škole jedničky. Asi bych chtěl mít dvě děti, holku a kluka. Holka bude pomáhat manželce v domácnosti a kluk bude pomáhat mně.

Mluvil jsi o manželce a o dětech, kdo další bude členem tvé rodiny?

Budeme mít siamskou kočku, ta bude taky členem rodiny, protože bude bydlet s námi v domě. Teď doma máme obyčejnou kočku, ale chtěl bych mít siamskou, protože se mi líbí. A pak už členem asi nikdo nebude.

Když jsem se bavil s některými žáky předtím, tak zahrnovali do své rodiny své současné rodiče. Jak to vidíš ty?

Ty určitě do mé rodiny patřit také budou, na ty jsem zapomněl. Celkem mě teďka mrzí, že se moc nestýkáme s babičkami a dědečky. Bydlí totiž daleko a naši nemají čas za nimi jezdit. Do mé rodiny by měli patřit i má babička a děda a vlastně i všichni od manželky.

Koho myslíš, tím všichni od manželky?

No její rodiče a její babičky a dědové. A pokud bude mít manželka kočku, tak ta samozřejmě taky. Má siamská kočka s tou její budou kamarádky.

Myslíš, že zvířata patří do rodiny?

Určitě patří. Všichni, co znám mají nějaké zvíře a starají se o ně jako o své děti, někdy mají lidé i zvířata místo dětí. Třeba sousedi od naproti. Mají psa a toho oblékají, jezdí s ním na výlety, chodí na vycházky. Jednou byl nemocný, tak s ním byli i doma z práce.

Říkal jsi, že někteří lidé mají místo dětí zvířata, proč si myslíš, že to tak je?

Protože třeba děti mít nemůžou anebo je nechtějí mít. O zvíře se lépe stará, a když je to omrzí, můžou je dát do útulku. S dětmi to tak jednoduše nejde. Babybox je daleko a než by je tam dopravili, tak by je spoustu lidí vidělo a navíc by to bylo těm lidem, co žijí jako jejich sousedi, podezřelé, kam to své dítě dali. Že jim chybí pes, že ho dali do útulku, si většina nevšimne. Kvůli tomu dítěti by pak mohli jít do vězení, kdyby je teda policajti chytili.

Proč by policisté nechytli?

Protože nikoho nechytí. Vykradli nám dvakrát chatu a nikdy nikoho nechytli. Třeba tam jedeme na víkend a přijdeme, chata vykradená a policajti se zeptají, co ukradli, tak jim to mamka s tatškou řeknou a oni si to zapíší a nic se neděje. Tatka je na ně někdy pěkně naštvaný.

Říkal jsi, že o víkendu jezdíte na chatu. Co ještě jiného děláš ve volném čase?

Pracuji s počítačem, nehraji tam hry, ale tvořím třeba videa a dokumenty. Chodím taky do kroužků na počítač, tam děláme něco podobného. Přes týden chodím ke kamarádům a taky třeba něco děláme na počítači, to už většinou hry na playstationu.

Jak ty videa a dokumenty tvoříš?

Bud' dělám videa z fotek, který máme nafocené v počítači, nebo si stáhnou video. Na Vánoce nám ježíšek donesl digitální kameru, tak taky něco točíme a já to pak zkouším stříhat. Dělán to v programu Pinnacle a strašně mě to baví.

Jak dlouho u počítače pracuješ, za den?

Za den, to se nedá tak brát. Někdy vůbec a někdy třeba i tři hodiny. Ale moc dlouho u toho nemůžu sedět, protože se to mamce nelíbí. Pořád mě posílá ven za kamarády, ale mě baví víc ten počítač. Navíc, jestli budu mít jednou tu svou počítačovou firmu, tak se mi to, co teď dělám, bude hodit. Nebudu se to muset všechno učit.

Jak ta tvá počítačová firma bude vypadat?

Budu v ní vedoucí a zástupce bude tat'ka, aby mu nikdo neporoučel. A budeme mít pár zaměstnanců, ze začátku moc ne, ale třeba pak jo. Budeme stříhat videa, třeba na reklamy, filmy, ukázky a tak. Vydělám si hodně peněz, za ty si pak koupím dům. A když budu mít hodně peněz a dům, tak se najde i nějaká pěkná manželka.

Jak myslíš, že souvisí peníze se šťastným životem?

Myslím, že to spolu souvisí. Když máš peníze, tak si můžeš koupit všechno. I když, někdy jsou lidé šťastní, když nic nemají. S penězi jsou také starosti, ale bez nich to taky nejde. Nejlepší je mít peněz tak akorát. Lidi, co znám a mají hodně peněz, mají celkem pěkný život.

Respondent č. 5 – Aleš

Aleši, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sám sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Budu navrhovat budovy, chtěl bych být totiž architektem. Navrhovat velký mrakodrapy a zajímavý budovy to je můj sen. Paní učitelka, ale říkala, že musím být dobrý v matematice, ale ta mi moc nejde. Teď už jsem se o trochu zlepšil, snad budu mít jedničku. Když by nevyšel architekt, tak bych chtěl být hasič. Děda totiž byl hasičem a to by mě asi taky bavilo. Ale architekt by byl lepší.

Z jakých důvodů?

Tak mohl bych cestovat a navrhovat budovy někde jinde než u nás, mohl bych navrhovat budovy zajímavým lidem a na různých místech. To by mě bavilo. Když bych byl hasič tak bych se asi moc nikam nepodíval.

Jak dál si představuješ svoji budoucnost?

Chtěl bych si navrhnout pěknou vilu, už jsem si ji i nakreslil.

Jak bude vypadat?

Bude mít deset místností a velký bazén uvnitř. Bude postavená v půlce rybníka, aby měla jen jednu přístupovou cestu, aby se nikdo ke mně nevloupal. Dál bych chtěl mít obrovskou odpočinkovou místnost, tam bude posilovna a velký domácí kino, kde se budu dívat na filmy. Samozřejmě budu mít velkou garáž a tam ferrari nebo laborghini, nejlepší by bylo mít oboje.

Jak toho všeho chceš dosáhnout?

Budu pracovat, navrhovat domy a vydělám si na to.

Kdo všechno bude v tom domě, teda vile?

Nikdo, jen já. Možná si pořídím nějakého hlídačího robota. Dřív jsem chtěl mít psa, ale kdo by se o něho staral, když budu na cestách po světě. Robot bude lepší a v té době to už bude úplně běžný. Takový roboty jsem už viděl v televizi. Manželku nechci, ta by mi cestování zakázala. Možná až budu mít dost cestování a navrhování, tak si nějakou najdu.

Mluvil jsi o povolání architekta. Jak si myslíš, že vypadá jeho práce?

Navrhuje domy, byty a různé stavby, třeba mrakodrapy. Dělá to na počítači, protože dneska se už všechno dělá na počítači. Jak to navrhne, tak to pošlou nějaký firmě a ta to

postaví a architektovi zaplatí. Navíc, když navrhuje v zahraničí, tak hodně cestuje. Podívá se po světě, ale někdy to taky může být nebezpečné.

Proč myslíš, že to může být nebezpečné?

Když jede navrhovat někam, kde jsou islamisti, tak ho můžou podříznout. Ted' to ukazovali v televizi. Je to nebezpečný. Nevím, jestli bych tam chtěl cestovat. Jedině, že bych to navrhl u nás a jim to jenom poslal přes email. To by bylo bezpečný.

Co si myslíš, že musíš udělat, abys mohl být architekt?

Musím umět dobře matiku a mít dobré známky ze všeho, abych se dostal na střední, asi na gympl a pak na vysokou. Když chci být architekt, tak musím mít vysokou. Jinak by si mě nikdo neobjednal.

Co si myslíš, že patří ke šťastnému životu?

Mít dobré zdraví, protože když nemáš dobré zdraví, nemůžeš nic. Když dostaneš rakovinu, tak je ti dobrá práce na prd.

Ted' jsi říkal několik věcí, co patří k životu. Myslíš, že ted' žiješ šťastně?

Já nevím...mám se dobře, nemusím se zatím o nic starat, bydlím s rodiči. Možná bychom mohli mít více peněz, abychom mohli jet na dovolenou do zahraničí. Ještě jsem nikdy nebyl jinde než v Česku. A jinak si myslím, že nám nic nechybí. Ještě bych chtěl tablet, ale ten možná dostanu za vysvědčení. Skoro všichni už ho ve škole mají, já zatím ne. Chtěl bych tam hrát hry.

Ted' jsi říkal, že bys chtěl hrát hry na tabletu, co bys chtěl dělat v budoucnosti dalšího?

Chtěl bych mít playstation a na něm hrát taky hry. V létě ještě chodím hrát s klukama na hřiště fotbal, chtěl bych jednou hrát za Měřín. Když hrajeme, tak se chodím s tatškou dívat. Myslím, že by mě to bavilo.

Respondent č. 6 – Karolína

Kájo, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Myslím si, no asi budu mít hodného manžela a 3 slušně vychované děti, které mě budou poslouchat.

Kdo všechno bude členem tvé rodiny?

Já, manžel, děti – holka a dva kluci (holka se bude jmenovat po mně, jeden kluk po manželovi a druhý Aleš, po mém tatínkovi). Budeme mít velkého psa. Když budu s manželem v práci, tak se o děti budou starat babičky a dědečkové.

Koho myslíš babičkami a dědečky?

Moje mamka, můj tat'ka nebo mamka, tat'ka od manžela.

Co to znamená, když má někdo šťastný život?

Má všeho dostatek. Nemusí se moc omezovat.

Mohla bys dát příklad?

To je když třeba někdo v obchodě něco vidí a nedívá se na cenu a prostě si to koupí.

Myslíš, že to stačí ke šťastnému životu.

Stačí, nestačí... Ještě ji někdo musí mít rád, třeba její rodina.

Co musíš všechno udělat, abys mohla žít šťastně?

Najít si práci...kvůli rodině.

Kvůli rodině?

Abysme se uživil.

Jak si představuješ svoje budoucí povolání?

Budu zdravotní sestřička.

Jak si představuješ povolání zdravotní sestřičky?

Pomáhá lidem, když jsou nemocní. Já bych chtěla být sestřičkou u té paní doktorky, za kterou chodí děti.

A proč zrovna dětskou sestřičkou?

Protože mám děti ráda a ráda se o ně starám.

Jak si představuješ svoje vzdělání?

Musím mít zdravotní školu, sestřenka ji taky má a dělá zdravotní sestru v Jihlavě v nemocnici.

Mluvila jsi o tom, že je důležité pro šťastný život, najít si práci, abys mohla uživit rodinu. Uživíš ji, když budeš dělat zdravotní sestřičku?

Já nevím...Když bude manžel pracovat, tak určitě. Nevydělám si sice...sestřenka se špatně nemá.

Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

Asi nechodí do práce, a proto nemá peníze. Nikdo ho nemá rád.

Znáš někoho, kdo má špatný život, dokázala bys ho popsat?

Já nevím (přemýšlení). Jedna paní...umřel ji manžel, děti ji daly do duchod'áku.

Proč si myslíš, že ji děti daly na „duchod'ák“?

Bydlely daleko a asi na ni neměly čas.

Myslíš, že to je tak dobře?

Asi ne. O své rodiče by se měly postarat.

Co budeš jednou dělat ve volném čase?

Chtěla bych mít zahrádku se psem a tam pěstovat zeleninu. Ted' žádnou nemáme, ale babička ji má a moc se mi to líbí.

Chtěla bys ještě něco k něčemu dodat?

Asi ne.

Respondent č. 7 – Petra

Pet'o, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Asi budu mít manžela a dvě děti.

Kdo bude všechno členem tvé rodiny?

Manžel, děti, babičky, dědečkové, strejčkové a tety, psi a kočky.

Koho myslíš babičkami, dědečky?

Babičky jako mamka a taťka a manželovi... vlastně to jsou moji a jeho rodiče.

A koho myslíš strýčky a tetičkami?

To bude můj brácha a ségra a možná i manželovi bratři a sestry.

Co to znamená, když má někdo šťastný život?

Žije v domě nebo bytě, má zahradu se zvířaty. Má rodinu, která ji má ráda. Nemá málo peněz, ale nemá ani hodně moc peněz.

Co myslíš, že musíš udělat, abys mohla žít šťastně?

Abych měla peníze, tak musím chodit do práce, předtím musím udělat nějakou školu. Jo, taky si najít hodného manžela.

Máš nějakou představu o svém zaměstnání?

Chtěla bych být veterinářkou nebo chovatelkou zvířat, asi koní. Doma máme psa a moc ho mám ráda, je s ním sranda.

Co myslíš, že pro to, abys byla veterinářkou, musíš udělat?

Musím se učit.

Učit se?

Jako chodit do školy a tam mít dobré známky, abych se pak dostala na jinou školu. Na veterinářku musíš mít vejšku, a proto musíš mít dobré známky. Pokud nebudu veterinářkou, tak chci být chovatelkou koní, na to nemusíš mít vejšku...záleží, jak mi to půjde ve škole.

Jak si představuješ hodného manžela?

Bude mi pomáhat a bude mít rád naše děti.

S čím ti bude pomáhat?

Třeba se starat o děti a pomáhat mi v kuchyni.

Jak vypadá život někoho, kdo nežije šťastně, má špatný život?

Nemá hodného manžela. Nemá kde bydlet. Doma ho rodiče bijí. Trpí hladem.

Proč ho rodiče bijí?

Protože si vždycky něco najdou.

Co všechno budeš dělat ve svém volném čase a proč?

Chtěla bych mít hodně zvířat.

Jaké?

Aspoň dva psy, labradora a zlatého retrívra a dvě kočky. Budu se o ně starat.

Jak se o ně budeš starat?

Budu jim vařit maso, chodit s nima na procházku a chodit na cvičiště.

Chtěla bys ještě k něčemu něco dodat?

Taky bych chtěla chodit jezdit na koni, to mě moc baví.

Respondent č. 8 – Katka

Katko, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Chtěla bych mít velkou rodinu a hodného manžela.

Co myslíš tím „velká rodina“?

Aspoň tři děti, manžel, babičky, dědečci, prababičky, pradědečkové, tetičky a strýčkové. Budeme se navštěvovat a doufám, že budeme spolu dobře vycházet. Nechtěla bych se hádat a hlavně ne v rodině.

Koho myslíš, tím babičky a dědečkové?

No babičku a dědečka...jako vlastně mamku a tatku...a prababička bude vlastně moje současná babička.

A kdo budou tetičky a strýčkové?

To zas budou moji sourozenci a manželovi taky. A taky bych chtěla mít psa, huskyho, strašně se mi líbí, kamarádka ho má a občas si s ním hrajeme a chodíme na vycházky, to bych taky chtěla dělat. Kámošky mají kočky, ale ty bych nechtěla, nelíbí se mi, husky by ji mohl zakousnout.

Mluvila jsi, že bys chtěla chodit se svým psem na vycházky, co jiného bys chtěla dělat ve volném čase?

Starat se o rodinu, to zabere spoustu času. Máma se celý den nezastaví, přijde z práce a hned jde dělat večeři, uklízet, prát, žehlit. Tatka jí moc nepomáhá, protože se vrací z práce pozdě. Teď chodím do dramatického kroužku, tak to bych chtěla dělat, možná se s tím i živit. Ale herečka nemá moc času, pořád někde hraje, tak nevím, jestli to budu nakonec dělat. To se ještě uvidí.

Máš nějaký jiný plán?

V televizi jsem jednou viděla cvičitelku psů, ale ta neměla huskyho. Nevím, jestli by se ten pes pro to povolání hodil. Být cvičitelkou psů by mě bavilo, ale zase nevím, co ten husky.

Co si myslíš, že musíš udělat pro to, abys mohla být herečkou nebo cvičitelkou psů?

Herečka musí umět hrát, aby byla dobrá, tak musím víc hrát a víc se snažit v kroužku. Cvičitelka psů musí vycvičit toho psa a to není tak jednoduchý, většinou psi neposlušují. Je to dřina.

Co patří mezi šťastný život?

Tak určitě rodina, zdraví a někdy i štěstí. Když někdo nemá rodinu, tak je sám. Může mít teda kamarády, ale rodina je rodina. Milujícího manžela nic nenahradí a děti jsou radost. Starám se o svého malého bratráčka a strašně mě to baví.

Mluvila jsi také o zdraví?

Zdraví je hodně důležitý, moje babička má špatný zdraví, pořád jezdí po doktorech a necítí se dobře. Nemůže dělat, co by chtěla, teď všechno na zahrádce musí dělat děda, ale my mu pomáháme. Chtěla bych, aby se babička úplně uzdravila.

Co je ještě pro život důležité?

Tak jak pro koho, někdo nic nepotřebuje, někdo zase moc. Maminka říká, že je také důležité mít dobré vzdělání. Když bych měla vejšku, tak se tolik nenadřu a vydělám i víc peněz. Když bych chtěla být fakt herečkou, tak potřebuji vejšku, se cvičitelkou psů by to bylo jednodušší, to by stačila základka. Ale základku mají jen hloupí lidé, aspoň střední školu bych chtěla.

Je ještě něco důležitého?

Mít dobré přátele. Mám moc dobrou kamarádku a doufám, že budeme spolu až do smrti. Je s ní sranda. Chodíme spolu ven a hrajeme si spolu.

Jak si představuješ svoje bydlení?

Chtěla bych mít normální dům. No spíš by měl být velký kvůli dětem, taky bysme měli mít velký obývací, když přijedou všichni příbuzní. Strejda má v obývací krb, to by se mně taky líbilo, ale teta nadává, že je tam po dřevu bordel. Ale klidně bych to vždycky zametla.

Respondent č. 9 – Helča

Helčo, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Chtěla bych mít svoji zvěrolékařskou ordinaci. Bydlet s manželem a dětmi v domě. Mám představu, že by ten dům byl velký, abych tam mohla mít ordinaci a zároveň bydlet, abych nemusela dojíždět do práce. Dojíždění zabere dost času, mamka dojíždí každý den do Jihlavy a vrací se večer, i když by mohla být doma dřív.

Mluvila jsi o povolání zvěrolékařky, jak si tu práci představuješ?

Budu se starat o zvířata, o psy, o kočky, o koně. Nesnáším pavouky, ty bych ošetřovat nemohla. To bych radši utekla. Mám ráda taky koně, chodím na nich jezdit každý týden, teď přes zimu moc ne, když je pěkný počasí tak jo. Doma máme Ketinku, ráda se o ni starám.

Kdo je Ketinka?

Pejsek. Taky máme dvě kočky, Mácu a Mícu. Přes zimu jsou pořád ve sklepě a nic nedělají. Tatka říká, že by chtěl být někdy u nás doma kočkou. Nedokážu si tatku představit jako kočku, to by bylo srandovní.

Co si myslíš, že abys mohla být zvěrolékařka, musíš udělat?

Musím mít dobré známky a mít vztah ke zvířatům. A to oboje zatím mám. Pro povolání zvěrolékařky je potřeba maturita a asi i vysoká škola. Pokud to půjde, jak do teď, tak by se mi to mohlo splnit.

Na začátku jsi také mluvila o manželovi a dětech, jak si je představuješ?

Manžel by měl být hodný, měl by chodit do práce a starat se o práci venku. Domácnost by byla na mně. U nás doma to tak je a myslím, že to tak má být. I když kdyby mi muž občas uvařil a uklidil, tak bych se nezlobila. Chtěla bych mít dvě děti, holku a kluka. Už jsem přemýšlela o jménech, u holky mě napadla Natálka, protože to je jméno mé nejlepší kamarádky a kluk by se měl jmenovat po muži, můj brácha se taky jmenuje po tátovi.

Mluvila jsi o manželovi, dětech, kdo všechno bude členem tvé rodiny?

Chtěla bych se stýkat se všemi z rodiny, s mým bráchou, s mými rodiči, s budoucími prababičkami a pradědečky. V neděli bychom se jezdili navštěvovat.

V neděli?

To je u nás návštěvní den. Je klid, v neděli nikdo nepracuje, tak jezdíme po návštěvách.

Říkala jsi, že každý týden, když je pěkné počasí, jezdíš na koni. Jak vypadá tvůj volný čas?

Jezdím na koni a strašně mě to baví. Taky chodím do sportovního kroužku. Hrajeme tam vybišku, florbal, fotbal a jiný sporty. To mě taky baví, ale jezdeckví mě baví víc. Až budu velká, tak bych si chtěla pořídit vlastního koně a starat se o něj. Mohla bych na něm jezdit, když bych chtěla. Taky doma pomáhám mamce s uklízením, brácha ten nic doma nedělá, akorát bordel. Takže po něm musíme s mamkou uklízet.

Mluvila jsi o bráchovi, myslíš, že má šťastný život?

Brácha? Ten určitě. Přijde domů ze školy, hadry hodí na zem a sedne k počítači a hraje hry. Nemusí doma nic dělat. Občas jde tatkovu pomáhat, ale to je spíš o víkendu. Za chvíli půjde na střední, mamka říká, že na něho konečně dojde. Bude se muset začít učit a už nebude mít čas na blbosti.

A ty máš šťastný život?

Já nemám vyložené šťastný, mám normální. Mám starosti, musím se starat o Ketinku a Mácu a Mícu. Chodím pomáhat do stájí. Doma pomáhám mamce. Občas jdu za kamarádkou. Oproti bráchovi mám horší život, ale není to zas tak hrozný.

Respondent č. 10 – Michaela

Mišo, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat. Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Chtěla bych být slavná.

Pokusila by ses to rozvinout?

Chtěla bych být zpěvačka a herečka. Když bych šla po ulici, přála bych si, aby mě lidé poznávali a říkali si: „To je ta slavná zpěvačka a herečka.“ Baví mě zpívat a moji rodiče mi říkají, že mi to jde moc dobře. Začala jsem chodit do sboru a tam mi to taky jde. Už se těším, až budeme mít vystoupení. Taky chodím do dramatického kroužku a tam mě to moc baví.

Mluvila jsi o povolání herečky a zpěvačky, jak si ty povolání představuješ?

Herečka hraje ve filmech, je slavná. Všichni ji znají. Může hrát i v divadle, ale to by mě asi moc nebavilo, a hlavně je to strašně těžký, nedá se tam nic vystříhnout. Ale co by mě bavilo nejvíc, tak zpívat a hrát v muzikálu. Chtěla bych si jednou zahrát Kleopatru.

Co si myslíš, že musíš pro povolání herečky a zpěvačky udělat?

Musím se zlepšovat v hraní scén a zpívání. Když budu chodit do sboru a dramatu, tak se to budu učit. Pak bych měla jít na konzervatoř a dodělat ji. Taky je důležitý si zapamatovat texty. Ale myslím, že to zvládnou.

Mluvila jsi o tom, že ve volném čase chodíš do sboru a dramatu, co děláš dalšího?

Chodím s kámoškama na vycházky s naším psem, někdy i bez něho. Taky mě tatka učí hrát na klavír, ale moc mě to nejde. Radši zpívám. Ale myslím si, že když budu chtít studovat konzervatoř, budu klavír potřebovat, takže bych se to měla naučit, aspoň trochu. Navíc, některý role můžou být spojeny s hraním na klavír, takže by se to mohlo i hodit.

Mluvila jsi o povolání, volném čase, co dál bude součástí tvého budoucího života?

Chtěla bych hodně cestovat po světě. Vidět Londýn a Ameriku. Myslím si, že by to mohlo být hodně zajímavé. Taky bych chtěla mít někdy děti, ale ne moc brzo, protože bych nemohla cestovat. S malými dětmi bych měla akorát starosti.

Jak budou vypadat tvoje děti a tvá rodina?

Asi bych chtěla mít spíš jen jedno dítě, protože víc dětí, víc starostí. Když budu ještě mladá, tak bych dítě mít nechtěla. Až mě bude tak 35 let, tak by to šlo. Bude taky

záležet, jestli najdu vůbec nějakého muže. Dnešní kluci za moc nestojí. Pořád někde lítají a jsou nevěrný svým ženám.

A jak si představuješ svého muže?

Bude ke mně hodný a bude mě milovat.

Jak vypadá podle tebe milující a hodný muž?

Když mu něco řeknu, tak to bez reptání udělá. Stará se o rodinu a nelítá za jinýma holkama. Uklidí si po sobě. Musím s ním být šťastná.

Jak si představuješ šťastný život?

Budu mít hodného manžela, práci, která mě baví, budu slavná. Budu cestovat a budu mít čas na odpočinek. Budu mít kde bydlet a to bydlení bude praktické. Ne moc velké, abych celý den neuklízela a nestarala se o domácnost. Chtěla bych mít jednou bazén a altánek, abych mohla chodit ven a tam si třeba číst nebo se dívat na televizi. Na zahradě bude běhat hodný pes, ne žádný bojový plemeno, aby mě nepokousal. V létě se budu u bazénu opalovat. V zimě budu běhat na lyžích, pokud bude nějaký sníh a občas si zajedu na Dědkov zalyžovat (*sjezdové lyžování*). Tak tak bych si představovala šťastný život.

Máš teď šťastný život?

Mám, skoro všechno děláme. Ještě k tomu přibude práce, možná manžel a něco a bude to.

Příloha č. 4: UKÁZKA OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ

Michaela

Míšo, když jsem byl ve tvém věku, tak jsem si představoval, jak můj život bude jednou vypadat.

Představ si sama sebe za 30 let, jak bude vypadat ten tvůj?

Chtěla bych být slavná.

Pokusila by ses to rozvinout?

Chtěla bych být zpěvačka a herečka. Když bych šla po ulici, přála bych si, aby mě lidé poznávali a říkali si:

„To je ta slavná zpěvačka a herečka.“ Baví mě zpívat a moji rodiče mi říkají, že mi to jde moc dobře. Začala jsem chodit do sboru a tam mi to taky jde. Už se těším, až budeme mít vystoupení. Taky chodím do dramatického kroužku a tam mě to moc baví

Mluvilas jsi o povolání herečky a zpěvačky, jak si ty povolání představuješ?

Herečka hraje ve filmech, je slavná. Všichni ji znají. Může hrát i v divadle, ale to by mě asi moc nebavilo, a hlavně je to strašně těžký, nedá se tam nic vystříhnout. Ale co by mě bavilo nejvíc, tak zpívat a hrát v muzikálu. Chtěla bych si jednou zahrát Kleopatru.

Co si myslíš, že musíš pro povolání herečky a zpěvačky udělat?

Musím se zlepšovat v hraní scén a zpívání. Když budu chodit do sboru a dramatu, tak se to budu učit. Pak bych měla jít na konzervatoř a dodělat ji. Taky je důležitý si zapamatovat texty. Ale myslím, že to zvládnou.

Mluvilas jsi o tom, že ve volném čase chodíš do sboru a dramatu, co děláš dalšího?

Chodím s kámoškama na vycházky s naším psem, někdy i bez něho. Taky mě tatka učí hrát na klavír, ale moc mě to nejde. Radši zpívám. Ale myslím si, že když budu chtít studovat konzervatoř, budu klavír potřebovat, takže bych se to měla naučit, aspoň trochu. Navíc, některý role můžou být spojeny s hraním na klavír, takže by se to mohlo i hodit.

Mluvilas jsi o povolání, volném čase, co dál bude součástí tvého budoucího života?

Chtěla bych hodně cestovat po světě. Vidět Londýn a Ameriku. Myslím si, že by to mohlo být hodně zajímavé. Taky bych chtěla mít někdy děti, ale ne moc brzo, protože bych nemohla cestovat. S malými dětmi bych měla akorát starosti.

Jak budou vypadat tvoje děti a tvá rodina?

Asi bych chtěla mít spíš jen jedno dítě, protože víc dětí, víc starostí. Když budu ještě mladá, tak bych dítě mít nechtěla. Až mě bude tak 35 let, tak by to šlo. Bude taky záležet, jestli najdu vůbec nějakého muže. Dnešní kluci za moc nestojí. Pořád někde lítají a jsou nevěrný svým ženám.

A jak si představuješ svého muže?

Bude ke mně hodný a bude mě milovat.

Jak vypadá podle tebe milující a hodný muž?

Když mu něco řeknu, tak to bez reptání udělá. Stará se o rodinu a nelítá za jinými holkama. Uklidí si po sobě. Musím s ním být šťastná.

Jak si představuješ šťastný život?

Budu mít hodného manžela, práci, která mě baví, budu slavná. Budu cestovat a budu mít čas na odpočinek. Budu mít kde bydlet a to bydlení bude praktické. Ne moc velké, abych celý den neuklízela a nestarala se o domácnost. Chtěla bych mít jednou bazén a altánek, abych mohla chodit ven a tam si třeba číst, nebo se dívat na televizi. Na zahradě bude běhat hodný pes, ne žádný bojový plemeno, aby mě nepokousal. V létě se budu u bazénu opalovat. V zimě budu běhat na lyžích, pokud bude nějaký sníh a občas si zajedu na Dědkov zalyžovat (sjezdové lyžování). Tak tak bych si představovala šťastný život.

Máš teď šťastný život?

Mám, skoro všechno děláme. Ještě k tomu přibude práce, možná manžel a něco a bude to.